

VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA

EDUKOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA
ŠVIETIMO VADYBOS SPECIALIZACIJA

MONIKA ŽILINSKYTĖ

Magistro studijų baigiamasis darbas

**MOKYTOJŲ LYDERYSTĖ ĮGYVENDINANT ŠVIETIMO POKYČIUS:
BENDRŲJŲ PROGRAMŲ ATNAUJINIMO KONTEKSTAS**

Darbo vadovas (-ė): prof. dr. Aušra Kazlauskienė

Šiauliai, 2022

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį
darbą, GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Monika Žilinskytė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Edukologija (valstybinis kodas 6211MX033);
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	<i>Mokytojų lyderystė įgyvendinant švietimo pokyčius: bendrųjų programų atnaujinimo kontekstas</i> <i>Teachers' Leadership in Implementing Educational Change: The Context for Renewing Framework Programs</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuoju, kad mano baigiamasis darbas yra *I guarantee that my thesis is prepared in good*
 parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų *faith and independently, there is no*
 asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių *contribution to this work from other*
 neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu *individuals. I have not made any illegal*
 mokėjęs. *payments related to this work.*

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai *Quotes from other sources directly or*
 panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos *indirectly used in this thesis, are indicated in*
 literatūros nuorodose. *literature references.*

Aš, Monika Žilinskytė, pateikdamas (-a) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)

Žilinskytė, M. (2022). *Mokytojų lyderystė įgyvendinant švietimo pokyčius: Bendrųjų programų atnaujinimo kontekstas*. Magistro darbas. Vilniaus universitetas Šiaulių akademija, Edukologijos institutas, Šiauliai.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama mokytojų lyderystė įgyvendinant bendrųjų programų pokyčius.

Mokytojų lyderystė sudaro sąlygas puoselėti visos mokyklos sėkmę. Pokyčių valdymas nėra lengvas ir ne visada sėkmingas, tačiau atnaujinamo ugdymo turinio pokyčio įgyvendinimas leis dalyko turiniu auginti mokinio kompetencijas bei užtikrins ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remiantis individualia mokinio pažanga ir orientuojantis į mokinio gabumus ir stiprybes. Svarbu, kad kiekvienas švietimo sistemos darbuotojas dalyvautų lyderystės plėtroje. Mokyklos ir švietimo kokybės prielaida – atsakomybių padalijimas, t. y. mokyklos vadovai atsakingi už strateginę lyderystę, o mokytojai lyderiai – už pedagoginę ir ugdymo proceso lyderystę, taip pat organizacinę veiklą. Taip bendram tikslui – geresniems veiklos rezultatams – yra tikslingai ir veiksmingai sujungiamą mokytojų ir mokyklos administracijos veikla.

Darbe iškeliama problema - mokytojai, įgyvendinantys švietimo pokyčius, susiduria su naujais iššūkiais, todėl aktualu išsiaiškinti, kokia jų lyderystės raiška kaitos sąlygomis.

Tyrimo objektas – mokytojų lyderystė įgyvendinant bendrųjų programų pokyčius.

Tyrimo tikslas – empiriškai atskleisti mokytojų lyderystės raišką atnaujinant ugdymo programas. Tyrimui atlikti taikomi metodai: mokslinės literatūros analizė, kuri sudarė sąlygas išsamiau susipažinti su mokytojų lyderystės būdais bei raiška švietimo pokyčių metu, pusiau struktūruota apklausa, kurios pagrindu buvo siekiama išsiaiškinti mokytojų, kaip lyderių raišką, įgyvendinant atnaujintą ugdymo turinį.

Tyrimas buvo orientuotas į Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) organizuotą Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrimą, kuriame buvo atrinktos ir dalyvavo 30 šalies bendrojo ugdymo mokyklų. Jos su tyrėjų pagalba prisidės prie atnaujinamų bendrųjų programų projektų tobulinimo bei teiks rekomendacijas, kaip sėkmingai diegti atnaujintą turinį. Klausimyno metodu buvo pateikti šių mokyklų mokytojams 6 klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti mokytojų savo pastangų mokytis mokytis pagal atnaujintą ugdymo turinį vertinimą. Gauti tyrimo duomenys buvo analizuojami bei klasifikuojami pagal respondentų (mokytojų) nuomonę atspindinčius teiginius.

Darbo tyrimo analizei buvo pasirinkti 3 klausimai, kurie yra susiję su kompetencijų ugdymu ir gali iliustruoti mokytojų lyderystės raišką šiose kategorijose: 1. Pamokos planavimas, atsižvelgiant į kompetencijas. 2. Mokytojo veiksmai ir priemonės, padedančios mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus. 3. Šavokos „kompetencijomis grįsto mokymo“ suvokimas.

Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad atskirų savivaldybių, mokyklų ir mokytojų motyvacija ir pasirengimas pokyčiams yra skirtingas, todėl projekte suplanuota išanalizuoti, kaip kiekvienas yra pasirengęs įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį, ir suplanuoti būtinas priemones, skirtas sėkmingai pasiruošti įgyvendinti atnaujintas programas. Mokytojai planuodami pamoką atsižvelgia į kompetencijas, kurios yra susijusios pamokos turiniu, t.y. tema, uždaviniais bei pamokos sudominimu. Planuodami sėkmingą pamoką, mokytojai išskiria kūrybiškumo kompetenciją – mokinių gebėjimą savarankiškai pasirinkti, numatyti, pasitaisyti, siekti originalumo ir t.t. Dažniausiai mokytojų planuodami pamoką įvardija dar vis pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, mokėjimas mokytis) kompetenciją.

Raktiniai žodžiai: mokytojų lyderystė, švietimo pokyčiai, bendrųjų programų atnaujinimas, ugdymo turinys, kompetencijomis grįstas ugdymas.

SUMMARY

The masters' thesis examines the leadership of teachers in the implementation of changes in general curricula.

Teachers' leadership enables the success of the whole school. Managing change is not easy and not always successful, but the implementation of a curriculum change will allow the subject content to grow the student's competencies and ensure the coherence and continuity of education based on the student's individual progress and focus on the student's abilities and strengths. It is important that every employee in the education system is involved in leadership development. The precondition for the quality of school and education is the division of responsibilities, i. y. school leaders are responsible for strategic leadership, and teacher leaders for pedagogical and educational leadership, as well as organizational activities. In this way, the activities of teachers and the school administration are purposefully and effectively combined for a common goal - better performance.

The problem raised in the work is that teachers implementing changes in education are facing new challenges, so it is important to find out what is the expression of their leadership in the conditions of change.

The object of the research is the leadership of teachers in the implementation of changes in general curricula.

The aim of the research is to empirically reveal the expression of teachers' leadership in updating curricula. Methods used in the research: analysis of scientific literature, which provided more detailed knowledge of teachers' leadership methods and expression during educational changes, semi-structured survey, based on which the aim was to find out the expression of teachers as leaders in implementing the updated curriculum.

The study focused on a survey of schools' readiness to implement updated primary, basic and secondary education curricula organized by the National Agency for Education (NSA), in which 30 general education schools in the country were selected and participated. With the help of researchers, they will contribute to the development of updated FP programs and provide guidance on how to successfully implement updated content. Using the questionnaire method, 6 questions were asked to teachers in these schools in order to find out the evaluation of teachers' efforts to learn according to the updated curriculum. The obtained research data were analysed and classified according to the statements reflecting the opinion of the respondents (teachers).

For the analysis of the research, 3 questions were selected that are related to the development of competencies and can illustrate the expression of teacher leadership in the following categories: 1. Lesson planning according to competencies. 2. Teacher's actions and measures to help students develop higher learning abilities. 3. Understanding of the concept of "competence-based teaching".

As a result, everyone must implement renewed educational activities, and plan the necessary measures to prepare for the development of updated curricula. When planning a lesson, teachers take into account the competencies that are relevant to the content of the lesson, i.e. the topic, the tasks and the interest in the lesson. When planning a successful lesson, teachers distinguish the competence of creativity - the ability of students to choose independently, anticipate, correct themselves, to strive for originality, and so on. further, when planning a lesson, teachers name still cognitive competence (subject knowledge and skills, critical thinking, problem solving, ability to teach).

Keywords: teacher leadership, educational change, curriculum renewal, curriculum, competency-based education.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. MOKYTOJŲ LYDERYSTĖ ĮGYVENDINANT ŠVIEITMO POKYČIUS	
TEORINIAI ASPEKTAI BENDRŪJŲ PROGRAMŲ ATNAUJINIMO KONTEKSTE ...	9
1.1. Ugdymo turinio kaita bendrojo ugdymo mokykloje	9
1.1.1. Ugdymo turinio (curriculum) bendrieji dalykai, sampratos.....	9
1.1.2. Atnaujinamo ugdymo turinio raiška Lietuvoje	12
1.2. Mokytojų lyderystės raiška šiuolaikinėse švietimo sistemoje	21
1.2.1. Mokytojo lyderio samprata	21
1.2.2. Mokytojų lyderystė ir švietimo kokybė	27
2. TYRIMO METODIKA/ METODOLOGIJA	35
2.1. Tyrimo imtis ir organizavimas	35
2.2. Duomenų analizė	35
2.3. Tyrimo etika	36
2.4. Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrimo aprašymas	37
3. MOKYTOJŲ LYDERYSTĖS RAIŠKOS ATNAUJINANT UGDYMO PROGRAMAS EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ	41
3.1. Pamokos planavimas, atsižvelgiant į kompetencijas	41
3.2. Mokytojo veiksmai ir priemonės, padedančios mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus	46
3.3. Sąvokos „Kompetencijomis grįstas mokymas“ suvokimas	50
3.4. Diskusija	59
IŠVADOS	61
REKOMENDACIJOS	63
LITERATŪRA	64
ŠVIEITIMO DOKUMENTAI	67
PRIEDAI	68

IVADAS

Temos aktualumas. Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos nuostatų projekte teigiama, kad „būtina atrasti paskatas ir sąlygas kurtis reflektuojančių, kūrybingų ir profesionalių mokytojų bendruomenėms, ugdyti švietimo įstaigų vadovų telkiančios lyderystės gebėjimus pasiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų kritinę masę sudaro reflektuojantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai“. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ teigiama, kad „lyderystė – ateities augimo varomoji jėga“, kuri lemia geresnius rezultatus ne tik švietime, bet ir visose valstybės srityse. To siekiant reikia auginti lyderius visose srityse. Kadangi lyderius gali ugdyti tik lyderiai, tad daugiausia dėmesio, pradedant švietimo politikais, švietimo skyrių vedėjais, mokyklų vadovais ir t. t., turi būti skiriama mokytojams, padedantiems atsiskleisti jaunesiems lyderiams, skatinantiems lyderiškai veiklai.

Mokyklų vadovai, turintys stiprią mokytojų lyderių komandą, užtikrina didesnę kūrybinę ir idėjinę organizacijos potencialą, galimybes plėsti veiklą, ryšius, dalyvauti įvairiuose projektuose. Tuo grindžiama mokytojų lyderystės idėja ir jos svarba švietimo kokybei. Mokyklos lyderystė tampa priemone tobulėti kiekvienam to siekiančiam mokytojui, lyderystės procese augančiam kaip asmenybė, darančiam įtaką mokiniams, jų tėvams, kolegoms mokytojams, bendruomenėms, švietimo sistemai.

Užsienio autoriai D. Andrews, F. Crowther ir kt. (2002) yra vieni iš autorių, iškėlusių mokytojo lyderio idėją ir teigiančių, kad švietimo lyderystę postmodernistiniame pasaulyje turi keisti mokytojų lyderystė. P. A. Wasley (1991) nuomone, pats bandymas apibrėžti mokytojų lyderystę yra problemiškas, o A. Harris (2005) teigia, kad nagrinėjant tarptautinę literatūrą randama ir sutampančių, ir vienas kitam prieštaraujančių termino mokytojų lyderystė apibrėžimų. Tad nesant sutarimo, kas yra mokytojų lyderystė, terminas kelia daug asociacijų su įvairiomis veiklomis, vaidmenimis ir elgesiu. A. Hargreaves (2007) lyderiu vadina tiesiog kiekvieną mokytoją, teigdamas, kad „kiekvienas mokytojas yra lyderis, nes jis daro įtaką savo mokiniams“, o L. Lambert (2011) pateikia konkretesnę apibrėžimą ir lyderiais vadina tuos mokytojus, kurie turi svajonę ką nors keisti ir sugeba jos siekti arba iš naujo pažadinti savo entuziazmą, dirbdami kartu su kolegomis pagal profesinės kultūros principus.

J. Murphy (2005) teigia, kad mokytojas lyderis jaučia atsakomybę dėl mokyklos siekių įgyvendinimo, siekia užmegzti ir palaikyti gerus santykius su kolegomis ir mokiniais, taip pat geba kūrybiškai organizuoti mokymo procesą. J. W. Little (1988) mano, kad mokytojai lyderiai savo elgesiu ir veikla geba keisti kitų mokytojų mąstyseną ir elgseną. M. Katzenmeyer, G. Moller (2001) mokytoją lyderį taip pat apibrėžia panašiai.

Mokytojai lyderiais tampa tuo atveju, kai jų veikla teigiamai veikia mokinių mokymą(si), prisideda prie mokyklos kaip visumos tobulinimo, inspiruoja savo ir kolegų praktinį tobulinimąsi, taip pat jie yra švietimo sistemos tobulinimo dalyviai (Childs-Bowen ir kt., 2000). Mokytojų lyderystė sudaro sąlygas puoselėti visos mokyklos sėkmę. Mokytojai lyderiai mokymą ir mokymąsi transformuoja į ryšius tarp mokyklos ir bendruomenės, aktualizuoja bendruomenės socialinę misiją ir kelia gyvenimo kokybę (Crowther ir kt., 2002). Mokytojai lyderiai skatina kitus mokytojus, kolegas keistis, imtis iniciatyvos ir atlikti naujus vaidmenis, apie kuriuos paprastai kolegos net nepagalvotų (Wasley, 1991). Mokytojai lyderiai išlaiko savo įtaką ir už klasės, mokyklos ribų, yra savarankiški atlikdami savo darbą tačiau jie vis tiek nėra nepriklausomi nuo vadovų bei kitų pareigybinių instrukcijų (Murphy, 2005). Mokytojo lyderio veikla yra neatsiejama nuo bendradarbiavimo principo, sudarančio sąlygas pokyčiams įgyvendinti (Harris, Muijs, 2003).

Ugdymo turinio kaitos pradiniam etape, anot užsienio autorių O'Sullivan, Carroll, Cavanagh, (2008), mokytojai jaučiasi praradę kontrolę, juos apima netikrumas dėl jų turimos profesinės patirties, neaiškumas dėl neapibrėžtumo, ko iš jų tikimasi. Tai gali sumažinti mokytojų pasitikėjimą savimi kaip profesionalais.

Viena iš pagrindinių ugdymo kaitos sėkmės prielaidų yra visų suinteresuotų pusių dalyvavimas kaitos procese nuo pat pirmųjų kaitos įgyvendinimo etapų, jų motyvacija ir pasirengimas įgyvendinti pokyčius. Atskirų savivaldybių, mokyklų ir mokytojų motyvacija ir pasirengimas pokyčiams yra skirtingas, todėl projekte suplanuota išanalizuoti, kaip kiekvienas yra pasirengęs įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį, ir suplanuoti būtinas priemones, skirtas sėkmingai pasiruošti įgyvendinti atnaujintas programas.

Bendrųjų programų atnaujinimo gairės (2019) parengtos įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, II prioriteto 2.1.1. darbą „Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų atnaujinimas ir ugdymo rezultatų aprašų parengimas integruojant darnaus vystymosi, kūrybingumo, emocinio intelekto, bendradarbiavimo, sveikos gyvensenos nuostatas, verslumo, finansinio raštingumo, modernaus skaitymo ir rašymo sampratą, apimančią informacinę ir medijų raštingumą, išbandymas ir diegimas“. Jose pažymėta, kad ugdymo(si) rezultatai – nuosekliai įgyjamos dvasinė, intelektinė ir fizinė asmens brandą rodančios kompetencijos.

Siekiant išugdyti kompetencijas svarbu užtikrinti jų ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remtis mokinio individualia pažanga ir orientuotis į jo gabumus ir stiprybes. Kompetencijos yra ugdomos dalykų turiniu.

Atnaujintose dalykų bendrosiose programose atskleidžiama, kaip dalyko turinys augina mokinio kompetencijas. Kuriant, atnaujinant ir įgyvendinant ugdymo turinį itin svarbus mokytojų vaidmuo.

Akivaizdu, kad būtent mokytojai siekia ugdymo turinio įgyvendinimo kokybės (Lochner, Conrad, Graham, 2015), todėl svarbu įtraukti juos į pradinį ugdymo turinio kūrimo etapą (Priestley ir kt., 2012). Ištekliai, parama mokytojams, mokytojų įsitikinimai bei patirtis gali lemti tai, kaip mokytojai suvokia ugdymo turinio įgyvendinimą ir kodėl reaguoja skirtingais būdais (Fogo, Reisman, Breakstone, 2019; Maluleke, Motlhabane, 2015). Plėtojant pastarąją mintį, verta pažymėti, kad švietimo politikos planavimas, kūrimas ir įgyvendinimas „iš viršaus žemyn“ neigiamai veikia mokytojų požiūrį į ugdymo turinio kaitą, nes mokytojai, neprisidėję prie ugdymo turinio kūrimo, laikomi tiesiog jo įgyvendintojais, bet ne visapusiškais kūrėjais. Todėl, siekiant sėkmingai įgyvendinti švietimo politikos lygmeniu formuojamas iniciatyvas, svarbu užtikrinti aktyvią visų suinteresuotų subjektų komunikaciją, numatyti išteklius ir profesinio tobulinimo/si poreikių tenkinimą (Maluleke, Motlhabane, 2015; Drummond, 2012).

Tyrimo problema: mokytojai, įgyvendinantys švietimo pokyčius, susiduria su naujais iššūkiais, todėl aktualu išsiaiškinti, kokia jų lyderystės raiška kaitos sąlygomis.

Tyrimo objektas: mokytojų lyderystė įgyvendinant bendrųjų programų pokyčius.

Tyrimo tikslas: Atskleisti mokytojų lyderystės raišką atnaujinant ugdymo programas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti švietimo kaitos aspektus vykstančius visuomenėje.
2. Apibendrinti mokytojų lyderystės raišką, prieigas kaitos sąlygomis teorinius aspektus.
3. Atskleisti mokytojų lyderystės raišką švietimo pokyčių metu.

Tyrimo metodai:

Duomenų rinkimo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė, kuri sudarė sąlygas išsamiau susipažinti su mokytojų lyderystės būdais bei raiška švietimo pokyčių metu.
- Pusiau struktūruota apklausa, kurios pagrindu buvo siekiama išsiaiškinti mokytojų, kaip lyderių raišką, įgyvendinant atnaujintą ugdymo turinį.

Duomenų analizės metodas: turinio (content) analizės metodas. Duomenų analizei pasirinktas turinio (content) analizės metodas. Buvo daroma duomenų transkripcija, duomenų nuasmeninimas. Informantų atsakymai sugrupuoti pagal semantinį-leksinį panašumą.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės darbo dalys – teorinė, tyrimo metodikos/metodologijos ir empirinė, darbo išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas bei švietimo dokumentai, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis ir priedai.

1. MOKYTOJŲ LYDERYSTĖ ĮGYVENDINANT ŠVIEITMO POKYČIUS TEORINIAI ASPEKTAI BENDRŪJŲ PROGRAMŲ ATNAUJINIMO KONTEKSTE

1.1. Ugdymo turinio kaita bendrojo ugdymo mokykloje

1.1.1. Ugdymo turinio (curriculum) bendrieji dalykai, sampratos

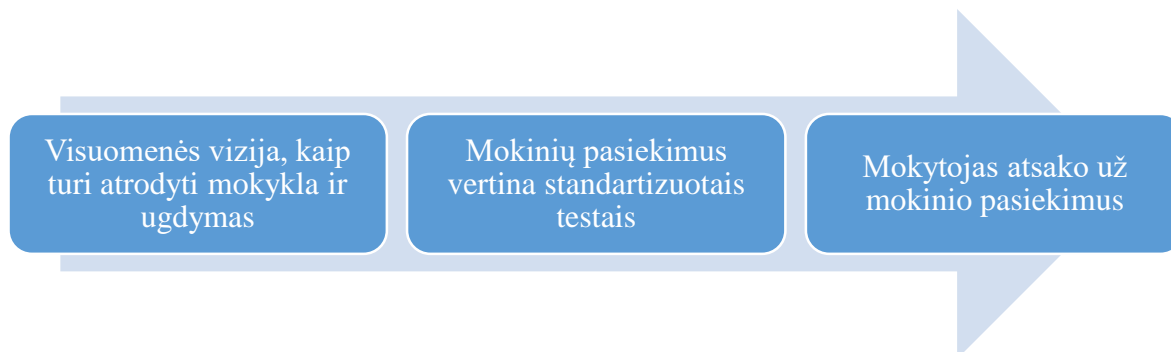
Lietuvoje anksčiau dažniausiai buvo vartojamos ugdymo, mokymo, taip pat lavinimo ir auklėjimo turinio sąvokos (Bendrosios programos, 1994; B. Bitinas, 1996; M. Lukšienė, L. Tupikienė, P. Beresnevičius ir kt., 1989; V. Rajeckas, 1997; T. Stulpinas, 1994; J. Vaitkevičius, 1990 ir kt.). Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę pedagogikos teorijoje ir praktikoje labai plačiai pradėta vartoti dar S. Šalkausko (1992) vartota ugdymo turinio sąvoka, dažnai labai neatsakingai verčiant į lietuvių kalbą *curriculum* sąvoką. Daugeliu atvejų net pedagogikos mokslininkai, sakydami ugdymo turinys, iš tikrųjų turi galvoje mokymo turinį (tai paaiškėja, kai jie pradeda šias sąvokas detalizuoti). Pavyzdžiui, T. Stulpinas (1994) teisingai pastebi, kad ugdymo turinio sąvoka platesnė už mokymo turinio, kuri tam tikra prasme jis tapatina su lavinimo turiniu. Tačiau, apibrėždamas ugdymo turinį, jis iš esmės apibūdina mokymo turinį: „Ugdymo turinys - tai tautos ir žmonijos kultūros lobiai, atrinkti ir sutvarkyti tam tikro amžiaus ugdytiniui“. Todėl nenuostabu, kad ugdymo turinio bei mokymo turinio sąvokas painioja ir pedagogikos praktikai. Tačiau ugdymo turinio ir mokymo turinio sąvokų painiojimas turi ir gilesnes priežastis, kurios susijusios su pagrindinių pedagogikos sąvokų apibrėžimo problema.

Ugdymo programų, jų turinio planavimas ir realizavimas vakarietiškoje edukologinėje literatūroje įvardijamas terminu curriculum, kurio reikšmė yra plati ir daugialypė bei skirtingai interpretuojama. Apibrėžimų apžvalga iliustruoja, kad kurikulumas yra suvokiamas kaip ugdymo dalykinis turinys (Oliva, 1997), mokymo planas (Tyler, 1957; Taba, 1962; Beauchamp, 1981; Oliva, 1997), patirtis (Dewey, 1938; Tanner 1995, Oliva, 1997), sistema (Beauchamp, 1981) ar studijų sritis (Beauchamp, 1981; Schubert, 1986), kaip plėtojama neplanuota patirtis (Apple, 1990; Giroux, 1991; Pinar, 1992, Slattery, 1995) (22, p. 9). Pasak Saugėnienės (2003), terminas curriculum apibrėžiamas kaip ugdymo/ mokymo programa, mokymo planas, turinys, studijų sritis arba elgesio su žmonėmis ir procesais sistema, skirta edukaciniams tikslams įgyvendinti. Ugdymo programos sampratos interpretacijos siejasi su edukaciniu judėjimu, kurio metu išryškėjo skirtingos koncepcijos.

Istorinėje kurikulumo teorijos diskurso analizėje Pinar (1995) aprašo edukacinio turinio rekonceptualizavimo (lot. re - vėl, iš naujo, priešingai + lot. conceptio - suvokimas, supratimas - reiškia vėl, iš naujo pakartotina daikto, reiškinių, proceso samprata, iš naujo, apgalvotas veikimo planas, mintinis projektas) sąjūdį, kuris prasidėjo 8-ajame dešimtmetyje Vakaruose.

Grupė rekonceptualistų (Huebner, 1976; Pinar, 1979; Tanner ir Tanner, 1975 ir kt.) metė išsūkį dominuojančioms ugdymo tradicijoms, kurios buvo grindžiamos biheivoristiniais tikslais, planavimu ir vertinimu (24, p. 187). Laipsniškai pereinama nuo tradicinio mokymo link modernistinės ugdymo sampratos, nuo mokymo koncepcijos link mokymosi, akcentuojamas mokytojo ir mokinio ryšys. Apie 1990 metus suaktyvėjęs rekonceptualistų sąjūdis iškėlė aktualias postmodernizmo koncepcijas, kurios, kintant kultūrai, į ugdymo turinį įneša vis naujų probleminių klausimų. Šiuo metu netyla diskusijos apie modernios ir postmodernios paradigmos konfliktą, ieškoma išeities taškų, sujungiančių šiuos du požiūrius.

Curriculum sąvokai būdinga iš anksto apibrėžti ir numatyti tikslai, kuriuose dalyviai yra mokytojas ir mokiniai. Moderniajai paradigmai priskiriamas standartizacijos procesas, kuris yra matomas ir Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo turinyje. Tokį pavyzdį galime išvelgti ir L. Behar-Horenstein (2000) minimoje curriculum pateiktoje sampratoje (žr. 1 pav.)

1 pav. Curriculum samprata pagal L. Behar-Horenstein (2000)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Taigi, curriculum formuojama yra per tikslus, užsibrėžtus rezultatus, mokymosi būdus, priemones, kurios padeda pasiekti numatyto tikslo. Daug dėmesio yra skiriama mokinių pažangai įvertinti, tiriami tikslai, mokytojo ir mokinio elgesys, mokymo(si) rezultatai. Moderniaja paradigma siekta pritaikyti bendrus ir lengvai taikomus modelius, formuoti visiems bendrą curriculum sampratą.

Postmodernioji paradigma skatina pereiti prie ugdymo turinio perorganizavimo, tobulinimo. W. Dollas (1993) teigia, kad reikia kurti humaniškais principais grįstą curriculum, L. Duoblienė (2011) į postmodernizmą siūlo pažvelgti kaip į žaidimą: nepastovų ir nesuplanuotą, kintantį ir nuolatos (besi)kuriantį ir kuriamą nepriklausomą curriculum. Postmodernizmas keičiamas, kai jis transformuojasi ir pasirenka naują, atmesdamas seną.

Ugdymo samprata nuolat kinta, ugdymo procesas neapsiriboja jo esamame pasaulyje, ugdymas eina per pajautimą, patirtį, dinamika ir kaita yra grindžiama curriculum ir jo sampratos būseną. Curriculum samprata ir tarpdiscipliniškumas arti vienas kito, anot H. W. Schubert, (1986), matomas įgalinimas, dalyviai patys yra ir kūrėjai, ir tobulintojai, ir formuotojai.

Ugdymo turinio (Curriculum) ir jo įgyvendinimo kokybės klausimai nuolat atsiduria švietimo politikų, visuomenės bei mokslininkų diskusijų dėmesio centre. Ilgą laiką ugdymo turinys buvo suprantamas labai formaliai, apibrėžiant konkrečius mokymo programų rėmus (Nagročkaitė, 2015; Campbell, 2006; Darling-Hammond ir kt., 2005). Tokiam ugdymo turiniui apibūdinti vartoti terminai formalusis (formal curriculum) (Niculescu, 2015; Kelly, 2004; Darling-Hammond ir kt., 2005), idealusis (ideal curriculum) (Niculescu, 2015). Šiuolaikinė ugdymo turinio samprata yra grindžiama mokymosi paradigmos idėjomis.

Glatthorn (2015) pažymi, kad mokykloje įgyvendinamas ugdymo turinys apibūdinamas kaip rekomenduojamas (pasiūlytas mokslininkų ir profesinių organizacijų), aprašytas (šalies, mokyklos dokumentuose apibrėžtas ugdymo turinys), perteikiamas (mokytojo įgyvendinamas klasėje), paremiantis (vadovėliai, skaitmeniniai išteklių, garso ir vaizdo medžiaga, kurie padeda įgyvendinti ugdymo turinį), vertinamas (testais ar egzaminais tikrinamas ir vertinamas ugdymo turinys), išmoktas (tai, ką mokiniai iš tiesų mokosi ir kas yra vertinama), paslėptas (tai, ką mokiniai įgyja mokyklos socialinėje, fizinėje aplinkoje).

Kompetencijos plėtojimas tapo viena iš svarbiausių tikslų teikiant šalies švietimo reformą. Kompetencijos ugdymas turi konkrečius, apibrėžtus reikalavimus ne tik pedagogams, bet ir patiems mokiniams, nes tai sistema, kuri apima žinias, gebėjimus, mokymosi rezultatus, vertybines nuostatas, nuo kurių priklauso netik mūsų gyvenimas, bet ir mūsų šalies. 2017 m. Nacionaliniame aukščiausiojo lygio susitikime dėl K-12 kompetencijomis grįsto ugdymo mokslininkai ir praktikai sukūrė loginį modelį, kuris skatintų bendrą supratimą apie kompetencijomis pagrįstą ugdymą. Kaip teigia K. Casey (2018), reikia tobulinti požiūrius, vertybes, gebėjimus, asmenines savybes, plėsti dalykines ir tarpdalykines žinias ir įgūdžius, naudotis šiuolaikiškais priemonėmis ir technologijomis, komunikacija. Ugdymo teoretikai nuolat stebi kintantį ugdymo kontekstą, o anot W. Null (2011), ugdymo turinį (curriculum) reikia laikyti ugdymo širdimi.

Pastebima, kad, perėjus nuo ugdymo turinio siaurąja prasme prie ugdymo(si) turinio plačiąja prasme sampratos, išskiriami ugdymo(si) tikslai, jų įgyvendinimo ir pasiekimų vertinimo ciklas, pedagogo perspektyva, vaiko / mokinio patirtis, ugdymo(si) situacijų pobūdis (Monkevičienė, Žemgulienė, Stankevičienė, 2013).

Ugdymo turinio įgyvendinimas apibūdinamas kaip kasdienis vyksmas, orientuotas į mokytojų galias konkrečiam ugdymo turiniui plėtoti, realizuoti ir įprasminti nuolatinėje ugdymo praktikoje (Fogo, Reisman, Breakstone, 2019; Niculescu, 2015; Sahlberg, 2006).

Apžvelgus ugdymo turinio sampratą, galime teigti, kad ji siejasi su ugdymo kontekstu, kuriame ji formuojama ir yra veikiamą globalizacijos. Ugdymo turinys tampa panašus lyginant su kitomis valstybėmis, nes formuojamas visiems bendras suvokimas, kokios turėtų būti ugdymo formos, nuostatos, tikslai ir uždaviniai, kurie pastebimi ne tik nacionaliniame, bet ir valstybiniame lygmenyje.

Dar viena svarbi sąvoka - „Curriculum“. Lietuvos ugdyme diskursas tapatinamas su paradigmomis, bet ne su teorinėmis mokyklomis. Pagal šiuos kriterijus ugdymą galime priskirti klasikiniam, moderniajam, poveikio ir tradicinei ugdymo idėjoms, būdingoms sovietiniam švietimui, o laisvojo ugdymo ir šiuolaikinė idėja būdingos nepriklausomoms Lietuvos švietimui. Curriculum sąvokai būdingi iš anksto apibrėžti ir numatyti tikslai, o dalyviai yra mokytojas ir mokiniai.

Kompetencijos plėtojimas tapo viena iš svarbiausių tikslų teikiant šalies švietimo reformą. Kompetencijos ugdymas turi konkrečius, apibrėžtus reikalavimus ne tik pedagogams, bet ir patiems mokiniams, nes tai sistema, kuri apima žinias, gebėjimus, mokymosi rezultatus, vertybines nuostatas, nuo kurių priklauso netik mūsų gyvenimas, bet ir mūsų šalies.

1.1.2. Atnaujinamo ugdymo turinio raiška Lietuvoje

Nuolat kintantis pasaulis, globalizacijos iššūkiai, pokyčiai darbo rinkoje, ugdymo varomąją jėgą tampantis problemų sprendimas, atradimai, mokymasis tyrinėjant ir aktyvus mokinių dalyvavimas procese kelia naujus iššūkius ugdymo turiniui. Todėl, atsižvelgus į visuomenės poreikius, mokinių pasiekimų rezultatus, pedagogikos mokslo naujoves ir iššūkius švietimui, būtina ugdymo turinio kaita. Lietuvos švietimo pagrindinės ir būtinos ugdymo turinio kaitos kryptys, tikslai ir principai, raidos orientyrai šiuolaikinei mokyklai apibrėžti strateginiuose švietimo dokumentuose: „Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše“ ir „Geros mokyklos koncepcijoje“.

Šiandien Lietuvos švietimas yra pasiryžęs eiti kompetencijomis grįstu ugdymu: Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ siekiama ugdyti daugiau kūrybiškumo, pilietiškumo ir lyderystės.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje orientuojamasi taip pat į kūrybiškumą, pilietiškumą ir lyderystę, į šiuolaikinių technologijų žinojimą. Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkės tikslas darnus vystymasis, taip pat pabrėžiama ir ES, EBPO ir UNESCO dokumentuose. Asmeninis, socialinis, profesinis tobulėjimas pažymimas Europos Komisijos komunikate „Švietimo tobulinimas ir modernizavimas“¹⁰. EBPO rekomendacijose pažymėtos ugdymo turinio problemos: programos turinys neatitinka šių dienų realijų, ugdymo turinys neatitinka skirtingus poreikius ir gebėjimus turinčius mokinius, neužtikrina lygių galimybių, vertybinės nuostatos nėra pakankamai ugdomos, ugdymo programos neveiksmingai įgyvendinamos.

Bendrojo ugdymo mokyklos kaitos gairėse (2019) siekiama išgryninti vertinimo sistemą, parengti programas, kurios būtų kompetencijomis grįstos, suteikti laisvę mokytojams patiems kurti ugdymo turinį, didelis dėmesys skiriamas integracijai. Geros mokyklos koncepcijoje siekiama, kad mokiniai būtų ugdomi kompetencijų tyrinėjant, eksperimentuojant, kuriant, bendraujant ir bendradarbiaujant, siekiama, kad ugdymo turinys būtų įdomus ir patrauklus.

Siekiant pokyčių, būtina optimizuoti bendrųjų ugdymo programų (toliau – programos) apimtį, atsisakant žanrui nebūdingų, perteklinių elementų, neaktualaus turinio.

Taip pat būtina aktualizuoti ugdymo turinį, pateikiant naujausias mokslo žinias, mokiniui sudarant galimybes ugdytis reikiamus gebėjimus. Svarbu užtikrinti ugdymo turinio dermę, nurodant loginius ryšius tarp atskirų elementų ir išryškinant integravimo galimybes, aprašant mokinių pasiekimus kaip bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visumą, parengiant programas pagal sutartą sandarą, atsižvelgiant į ugdymo ankstinimą ir mokyklos struktūrą. Taip pat sukuriant vartotojui draugišką programų atvaizdavimą. Viena iš svarbių prielaidų ugdymo turinio kaitai yra mokinių pasiekimų vertinimo sistemos kaita.

Viena iš pagrindinių ugdymo kaitos sėkmės prielaidų yra visų suinteresuotų pusių dalyvavimas kaitos procese nuo pat pirmųjų kaitos įgyvendinimo etapų, jų motyvacija ir pasirengimas įgyvendinti pokyčius. Atskirų savivaldybių, mokyklų ir mokytojų motyvacija ir pasirengimas pokyčiams yra skirtingas, todėl projekte suplanuota išanalizuoti, kaip kiekvienas yra pasirengęs įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį, ir suplanuoti būtinas priemones, skirtas sėkmingai pasiruošti įgyvendinti atnaujintas programas. Kad nebūtų atotrūkio tarp ugdymo turinio kaitos inicijavimo, parengimo ir įgyvendinimo, būtinas pačių įvairiausių socialinių partnerių dalyvavimas kaitos procese. Diegiant atnaujintą ugdymo turinį ir inovacijas mokyklose, mokyklų steigėjai yra ypač svarbūs nacionalinio ugdymo turinio kūrėjų ir mokytojų, kuriančių ugdymo turinį mokyklose, partneriai. Jie turėtų tapti atsakingais už atnaujinto ugdymo turinio diegimą. Todėl, įgyvendinant veiklą „Metodinės pagalbos steigėjams teikimas“, planuojama kryptingai dirbti su savivaldybių administracijų ir švietimo centrų specialistais.

Bendrosios programos (BP) – nacionalinio lygmens ugdymo turinį reglamentuojantis dokumentas, padedantis siekti Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme nustatytų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo tikslų. Bendrosiose programose apibrėžiami siektini ugdymosi rezultatai, nusakomos mokymo ir mokymosi turinio apimtys, detalizuojami ugdymo rezultatų pasiekimų lygių požymiai.

Bendrųjų programų atnaujinimo kryptys:

- stiprinti asmens savybių ir vertybių ugdymą.
- sukurti sąlygas kiekvienam mokiniui pasiekti aukštesnį rezultatą, suteikiant tvirtus ir tvarius žinių pagrindus, dalykų turiniu ugdant kompetencijas.

Atnaujinimo tikslas – užtikrinti aukštesnę bendrojo ugdymo kokybę.

Jau parengti pradinio ir pagrindinio Bendrųjų programų projektai, ruošiamasi vidurinio ugdymo turinio atnaujinimui. 2021 – 2022 m. m. programos bus išbandomos mokyklose, 2022 – 2023 m. m. – diegiamos.

Šiame projekte planuojama sukurti įrankį mokinių pažangai vertinti ir pagalbai planuoti, taip pat ugdymui diferencijuoti ir individualizuoti, mokinių tiriamajai veiklai skatinti, mokinių kūrybiškumui ir inovatyvumui ugdyti. Šiems siekiams įgyvendinti planuojama veikla „Bendrųjų ugdymo programų ir lydinčios jų medžiagos rengimas“.

Atnaujinant ugdymo turinį programose „užkoduojamas“ įvairių mokymo išteklių ir priemonių naudojimas, užtikrinamos mokymo išteklių sąsajos su programų turiniu.

Šie pokyčiai bus įgyvendinami kuriant lengvai pasiekiamus, modifikuojamus ir nuolat atnaujinamus atvirusius skaitmeninius mokymo išteklius, todėl suplanuota projekto veikla „Skaitmeninio ugdymo turinio atnaujinimas, kūrimas ar adaptavimas“.

Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis, pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ Nr. 09.2.1-ESFA-V-726 priemonę „Ugdymo turinio tobulinimas ir naujų mokymo organizavimo formų kūrimas ir diegimas“.

Projekto tikslas – atnaujinti bendrojo ugdymo turinį ir užtikrinti veiksmingą jo diegimą.

Uždaviniai:

1. Parengti priemones ugdymo turiniui atnaujinti.
2. Teikti steigėjams ir mokykloms pagalbą, reikalingą sėkmingai įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį.

Kuriant, atnaujinant ir įgyvendinant ugdymo turinį itin svarbus mokytojų vaidmuo. Mokytojai yra svarbiausi ugdymo turinio įgyvendinimo dalyviai, nes turi patirties ir kompetencijų, geriausiai išmano mokymo praktikas ir mokinių poreikius.

Kad mokytojai taptų nacionalinio turinio savininkais ir mokyklos turinio kūrėjais, su jais būtina nuolat kryptingai bendradarbiauti ir teikti jiems reikalingą pagalbą, todėl planuojama veikla „Metodinės pagalbos mokykloms, įgyvendinančioms atnaujintą ugdymo turinį, teikimas“.

Bendrųjų programų atnaujinimo gairių projekto (2019) tikslas – naujas bendrojo ugdymo turinys ir veiksmingas diegimas. Anot E. Sakadolskienės (2020), ugdomoji varoma jėga turi būti orientuota į mokinį ir jo poreikius, prigimtį. Casey K., Sturgis C. (2018) kompetencijomis grįstą ugdymą vadina meistriškumu, kvalifikacija ar rezultatais grindžiamu ugdymu švietimo sistema, skirta vienodai užtikrinti, kad visi studentai išsiugdytų sėkmės įgūdžius, kurių jiems reikės toliau planuojant savo gyvenimą.

Ugdymo(si) rezultatai: apraše pažymėta, kad ugdymo(si) rezultatai – nuosekliai įgyjamos dvasinę, intelektinę ir fizinę asmens brandą rodančios kompetencijos. Asmeninė branda reiškia kompetencijų visumą, leidžiančią apsispręsti dėl savo profesinės karjeros, asmeniniu indėliu prisidėti prie Lietuvos, Europos ir pasaulio bendruomenės ir pažangios ekonomikos darnaus vystymosi. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme kompetencija yra apibrėžta kaip gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma.

Atnaujinant Bendrąsias programas toliau laikomasi Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose, patvirtintose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 „Dėl Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ (toliau – Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos), apibrėžto į kompetencijas orientuoto ugdymo krypties. Tikslinant kompetencijos sampratą, detalizuojami kompetenciją sudarantys sandai:

- **žinios:** dalykinės, tarpdalykinės, procedūrinės ir epistemines. Dalykinės žinios apima sąvokas, išsamų turinį, kurio mokomasi konkretaus dalyko, pavyzdžiui, matematikos, lietuvių kalbos, pamokose. Tarpdalykinės žinios sieja vieno dalyko turinį su kitų dalykų turiniu. Procedūrinės žinios apima supratimą, kaip atlikti veiksmą tam tikra seka. Procedūrinės žinios gali būti susijusios su viena sritimi arba gali apimti daugiau sričių. Epistemines žinios – tai supratimas, kaip mąsto ir dirba tam tikros srities ekspertai ir tyrėjai (matematikai, istorikai, gamtininkai ir kt.). Jos leidžia mokiniui praplėsti srities arba dalyko žinias, padeda jam suprasti, kodėl reikia mokytis dalyko, kur ir kaip galima pritaikyti tos srities žinias;
- **gebėjimai:** kognityviniai, metakognityviniai, emociniai, socialiniai ir praktiniai;
- **vertybinės nuostatos:** asmeninės, bendražmogiškos ir visuomeninės.

Siekiant išugdyti kompetencijas svarbu užtikrinti jų ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remtis mokinio individualia pažanga ir orientuotis į jo gabumus ir stiprybes.

Kompetencijos yra ugdomos dalykų turiniu. Atnaujintose dalykų bendrosiose programose atskleidžiama, kaip dalyko turinys augina mokinio kompetencijas.

Ugdomos vertybinės nuostatos, ypač daug dėmesio skiriant šioms vertybėms: demokratijai, empatijai, orumui, atsakomybei, pasitikėjimui; ugdomos šios kompetencijos: socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos, pažinimo, kūrybiškumo, pilietinė, kultūrinė, komunikavimo.

Išskiriant kompetencijas atsižvelgta į švietimo būklės tyrimus, ugdymo mokslų tendencijas, tarptautinių organizacijų rekomendacijas ir užtikrinant kompetencijų, apibrėžtų Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose ir Vidurinio ugdymo bendrosiose programose, patvirtintose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. V-269 „Dėl Vidurinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“, ugdymo tęstinumą.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija suprantama kaip asmens savimonė ir savitvarda, socialinis sąmoningumas, tarpusavio santykių kūrimo gebėjimai, atsakingas sprendimų priėmimas ir asmens rūpinimasis fizine ir psichine sveikata. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija padeda siekti savo gyvenimo tikslų, kurti darnius santykius šeimoje ir prasmingai veikti platesniame socialiniame ir kultūriniame kontekste. Įgijęs socialinę, emocinę ir sveikos gyvensenos kompetenciją, mokinys: pasitiki savimi ir siekia tobulėti; pažįsta ir valdo savo emocijas ir elgesį; suvokia savo asmenines savybes, stiprybes ir gabumus; laikosi sveikos gyvensenos principų; kelia ilgalaikius ir trumpalaikius tobulėjimo tikslus ir save motyvuoja jų siekti, planuoja savo profesinio gyvenimo kryptis; atpažįsta kitų žmonių jausmus; gerbia įvairias nuomones, pripažįsta žmonių panašumus ir skirtumus; sėkmingai bendrauja ir bendradarbiauja; konstruktyviai sprendžia tarpasmeninius konfliktus; atsispiria neigiamai įtakai; prirėikus ieško pagalbos ir tinkamai ją suteikia; atsakingai elgiasi priimdamas sprendimus ir geba numatyti sprendimų pasekmes; dalyvauja kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę.

Pažinimo kompetencija – tai motyvacija ir gebėjimai pažinti save ir pasaulį remiantis žiniomis, tyrinėjant ir apmąstant patirtį. Ji apima tyrinėjimo, kritinio mąstymo, problemų sprendimo, mokėjimo mokytis gebėjimus. Pažinimo kompetencija asmeniui teikia galimybių ugdytis intelektines galias, kurtis santykį su tikrove vadovaujantis mokslinės metodologijos principais ir moralinėmis vertybėmis. Pažinimo procese įgyta patirtis, rezultatai ir įžvalgos yra pokyčių – atsakingo ir žinojimu grindžiamo problemų sprendimo, naujovių kūrimo – prielaida. Įgijęs pažinimo kompetenciją, mokinys: vertina pažinimą kaip esminę asmens ir visuomenės tobulėjimo sąlygą; pažįsta ir domisi gamtine ir visuomenės gyvenimo (politinio, socialinio, kultūrinio) tikrove; turimų žinių pagrindu konstruoja naują žinojimą; tyrinėja tikrovės reiškinius, jų sąsajas prasmingai pasirinkdamas tyrimo objektą ir metodus, vertina gautus rezultatus ir pagrindžia išvadas; kelia probleminius klausimus, išskiria spręstinas problemas ir sritis, kurioms reikalingi pokyčiai, vertina įvairias pokyčių

alternatyvas, jų moralines, socialines, ekonomines ir ekologines pasekmes; interpretuodamas ir siedamas įvairių sričių žinias, kuriasi vientisą pasaulėvaizdį; planuoja savo mokymąsi, kryptingai mokosi, apmąsto, kaip jam pasisekė ir ką daryti toliau.

Kūrybiškumo kompetencija – asmens motyvacija ir gebėjimai kurti ir įgyvendinti nauja: idėjas, išradimus, meno kūrinius, netipiškus problemų sprendimus ir kitas naujoves įsivaizduojant, improvizuojant, kritiškai mąstant ir laikantis moralės principų. Kūrybiškumas yra svarbus verslumui ugdytis. Kūrybiškumo kompetencija leidžia asmeniui atskleisti kūrybinius gebėjimus ir juos panaudoti kuriant naują vertę, prisidedant prie visuomenės socialinio, kultūrinio ir ekonominio gyvenimo pažangos. Įgijęs kūrybiškumo kompetenciją, mokinys: pasitiki savo kūrybinėmis galiomis; kūrybiškai mąsto: kelia originalias idėjas, teikia savitus vertinimus ir problemų sprendimo variantus, įžvelgia daiktų ar reiškinių kitoniškumą, atranda netikėtas jų sąsajas; kuria remdamasis vaizduote ir patirtimi, naudodamas kūrybinės raiškos būdus ir priemones; atkakliai ir susitelkęs dirba įgyvendindamas savo sumanymus, nebijo klysti, pradėti iš naujo; nebijo rizikuoti, yra atviras naujoms idėjoms ir iššūkiams, pakantus neapibrėžtumui, turi savo nuomonę, bet paiso moralinių ir kultūrinių vertybių.

Pilietinė kompetencija – tai tautinė ir pilietinė savimonė, patriotiškumas, veikla siekiant tautos, visuomenės, valstybės ir pasaulio gerovės. Pilietinė kompetencija atveria tapatumo jausmą suvokiant save kaip tautinės ir pilietinės bendruomenės narį, suteikia galimybių aktyviai dalyvauti valstybės, ES gyvenime ir jį tobulinti, puoselėti etnokultūrinės, nacionalinės, Europos vertybes, demokratiją, savo šalies ir viso pasaulio gamtinę aplinką. Įgijęs pilietinę kompetenciją, mokinys: supranta, kad darnus Lietuvos valstybės gyvenimas remiasi solidarumo, pasitikėjimo, įsipareigojimo savo pilietinei visuomenei principais; turi pilietinę savimonę ir savivertę; pažįsta, perima Lietuvos, Europos istorinį ir kultūrinį palikimą; pažįsta ir supranta visuomenės raidos tendencijas, demokratinės visuomenės prigimtį, jos gyvenimo principus, normas ir taisykles; naudojami savo teisėmis ir atsakingai atlieka pareigas, laikosi įstatymų, dalyvauja pilietinės visuomenės gyvenime; suvokia šalies ir pasaulio globalias problemas ir pagal išgales prisideda prie jų sprendimo, savo veiklą grindžia darnaus vystymosi principais.

Kultūrinė kompetencija – tai kultūrinis sąmoningumas, pagrįstas žiniomis apie tautos, šalies, Europos kultūros tradicijas, kultūrų įvairovę, dabarties kultūros reiškinius, ir kultūrinė raiška – kultūrinio tapatumo, savos kalbos ir kultūros tradicijų puoselėjimas ir kūrimas, tarpkultūrinis dialogas. Kultūrinė kompetencija suteikia pagrindus kurtis kultūrinę tapatybę, puoselėti ir plėtoti savo tautos ir krašto kultūrą, prisidedant prie pasaulio kultūros įvairovės. Įgijęs kultūrinę kompetenciją, mokinys: suvokia save kaip kultūros paveldėtoją ir kūrėją; įsipareigoja savo tautos, šalies kultūros tęstinumui; pažįsta, analizuoja ir interpretuoja Lietuvos, Europos kultūros tradicijas, paveldą ir

dabartį; susipažįsta su pasaulio kultūrų įvairove; ugdomi estetinį suvokimą ir jautrumą grožiui; analizuoja ir vertina mokslo, meno, politikos, visuomenės veikėjų reikšmę kultūros raidai ir dabarčiai; puoselėja kultūros paveldą, šiuolaikinius kultūros objektus ir reiškinius, dalyvauja mokyklos, bendruomenės, šalies kultūriniame gyvenime.

Komunikavimo kompetencija – tai asmens gebėjimai suprasti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio informaciją, tinkamai argumentuoti savo poziciją ir pasiekti, kad būtų realizuota komunikacinė intencija, atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etiškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis. Įgijęs komunikavimo kompetenciją, mokinys: vertina komunikavimo svarbą žmogui ir visuomenei; suvokia šiuolaikinių medijų teikiamas galimybes ir medijomis daromą poveikį žmogui ir visuomenei; nepakantus neapykantos kultūros skleidimui; komunkuoja laikydamasis moralės ir teisėtumo principų, jaučia atsakomybę už teikiamos informacijos tikrumą ir tikslumą; savo požiūrį, teiginius pagrindžia argumentais; supranta įvairiomis formomis pateikiamą informaciją (žodinę, grafinę ir kt.), ją analizuoja ir kritiškai vertina; praktiškai taiko kalbos žinias, laikosi kalbos normų, tiksliai ir tinkamai vartoja sąvokas; taiko komunikavimo strategijas ir priemones, atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir situaciją; saugiai ir etiškai naudojami šiuolaikinėmis komunikacinėmis technologijomis.

Mokinių kompetencijomis galima vadinti akademinės žinias ir įgūdžius, kuriuos suprantame kaip: įgūdžiai kaip bendradarbiavimas, problemų sprendimas, kūrybiškumas ir mokymasis visą gyvenimą. Kompetencijomis grįstas ugdymas - individualus mokymosi pagrindas, formuojantis kultūrą, struktūrą ir pedagogiką. Priimant kompetencijos grįstą mokymą turime planuoti žingsnius, numatyti siekiamų tikslų, atsižvelgti į valstybės siekiamus tikslus ir uždavinius, kompetencijas priimti taip, kad pasiektume savo mokyklos ar besimokančios organizacijos geriausių rezultatų (C. Sturgis, 2010 ir kt.). Planuojant kompetencijomis grįstą ugdymą anot N. Priest, A. Rudenstine, E. Weisstein, (2012), svarbu akcentuoti mokinio gebėjimus ir procesą, kaip tai bus ugdoma.

Projekto ir ugdymo turinio kaitos sėkmei ir poveikiui įvertinti bus atliekama pokyčių stebėseną. Gauti ir išanalizuoti duomenys padės įvertinti priimtus sprendimus dėl ugdymo turinio atnaujinimo. Taip pat, remiantis tyrimo duomenimis parengtomis rekomendacijomis, bus užtikrintos prielaidos ugdymo turinio tvarumui. Tai numatyta projekto veikloje „Atnaujinamo ugdymo turinio įgyvendinimo stebėseną“.

Siekiami projekto rezultatai: parengtos bendrosios ugdymo programos ir lydinti medžiaga; sukurti įrankiai bendrųjų programų rezultatams aprašyti ir talpinti virtualioje aplinkoje, individualiai mokinio pažangai stebėti ir pagalbai teikti; atnaujinti skaitmeniniai mokymo ištekliai; sukurti ar adaptuoti atvirieji skaitmeniniai mokymo ištekliai; adaptuota kalbinių gebėjimų ugdymo programinė

įranga; metodinė pagalba ir konsultacijos steigėjams ir mokykloms, įgyvendinančioms atnaujintą ugdymo turinį.

1 uždavinys. Parengti priemones ugdymo turiniui atnaujinti

1.1. Bendrųjų programų ir lydinčios medžiagos rengimas

1.2. Skaitmeninio ugdymo turinio atnaujinimas, kūrimas ar adaptavimas

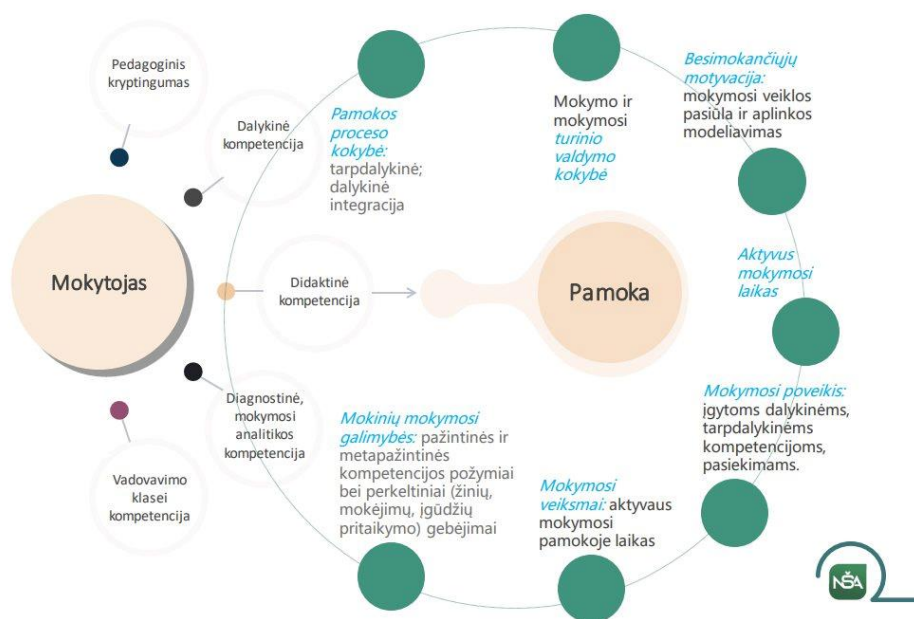
2 uždavinys. Teikti steigėjams ir mokykloms pagalbą sėkmingai įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį.

2.1. Metodinės pagalbos steigėjams teikimas

2.2. Metodinės pagalbos mokykloms, įgyvendinančioms atnaujintą ugdymo turinį, teikimas

2.3. Atnaujinamo ugdymo turinio įgyvendinimo stebėsena

Projekto metu buvo vykdomas projekto lėšomis atnaujinto ugdymo turinio įgyvendinimo tyrimas. Tyrimas įvertino projekto ir atnaujinto ugdymo turinio įgyvendinimo sėkmę. Duomenys padės įvertinti priimtus sprendimus dėl ugdymo turinio atnaujinimo. Remiantis tyrimų duomenimis, bus parengtos rekomendacijos ugdymo turinio tvarumui užtikrinti.

2 pav. Bendrųjų programų atnaujinimo modelis

Šaltinis: NŠA

Bene svarbiausi šiame etape yra mokytojai, kurie pirmieji perpras atnaujintas BUP, jie bus ypač svarbūs savivaldybės ir mokyklos mokytojų bendruomenei: neš žinią apie atnaujintas BUP, kolegoms padės perprasti turinį, inicijuos dalijimąsi savivaldybėje, kartu su kolegomis priims reikiamus sprendimus dėl pasirengimo dirbti pagal atnaujintas BUP mokyklose.

Šiuo metu vyksta projekto „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas“ mokymai, kuriuose dalyvauja 1 200 mokytojų, o nuo 2022 m. rudens į projekto „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“ mokymus įsitrauks dar 3 600 mokytojų. Jie taps savo dalykų ambasadoriais ir neš pokyčio žinią, patirtis savo kolegoms mokyklose, vietos švietimo bendruomenėse.

Vertingą patirtį atsineš mokytojai, dalyvaujantys Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrime, kurio tikslas – išanalizuoti kompetencijų ugdymo patirtis mokyklose ir sukaupti informaciją tolesniam atnaujintų BUP projektams tobulinti, mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų ir mokytojų kompetencijoms stiprinti bei suplanuoti kitas būtinas veiklas tinkamai šioms programoms įgyvendinti.

Visos švietimo sistemos ir kartu mokyklų vadovų užduotis – tinkamai motyvuoti mokytojus. Mokytojų motyvacijos varomosios jėgos: į mokyklos bendruomenę įsiklausantis įstaigos vadovas, veiksmingas administravimas, aiški ir skaidri etatų ir krūvių formavimo politika, kokybišką darbą užtikrinančios sąlygos, mokytojų padėjėjų, ypač dirbant su specialiuųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais, etatų užtikrinimas, galimybė save realizuoti ir tobulintis, geras mikroklimatas, kolegialus veikimas, finansinės paskatos, kompetencijų pripažinimas, padėka už darbą ir pagarba (mokinių, tėvų, kolegų, vadovo). Priimdami ugdymo turinio kaitą, mokytojai pirmiausia turėtų suvokti šios kaitos poreikį ir esmę. Tik tada galima tikėtis, kad remdamiesi savo patirtimi jie galės šias idėjas įgyvendinti (Fogo, Reisman, Breakstone, 2019; Kim, 2017; Sherin, Drake, 2009; O’Sullivan, Carroll, Cavanagh, 2008). Straipsnyje pristatomo tyrimo naujumas ir aktualumas: dažniausiai moksliniai tyrimai (Mellegård, Pettersen, 2016; Lee, Kang, 2016; O’Sullivan, Carroll, Cavanagh, 2008) yra nukreipti į tai, kaip mokytojai priima ugdymo naujoves, su kokiomis problemomis susiduria, įgyvendindami naują ugdymo turinį, bet mažai analizuojama mokytojų patirtis tuo laikotarpiu, kai įgyvendinamas ugdymo turinys jau nebėra naujovė arba kai jis jau netenkina visuomenės poreikių ir kyla būtinybė jį keisti.

Tokie tyrimai galėtų padėti ne tik atskleisti, kaip mokytojai suvokia ugdymo turinio privalomus ir trūkumus, ugdymo realybėje sutinkamus iššūkius, mokytojų lūkesčius dėl pagalbos sėkmingai realizuoti ugdymo turinį, bet ir padėti geriau suprasti, kaip mokytojai priims ugdymo turinio kaitą. Mokytojų patirties įgyvendinant ugdymo turinį analizė gali padėti išvelgti bei prognozuoti iššūkius, su kuriais susidurs mokytojai įvykus ugdymo turinio kaitai, ir tikslingai nukreipti mokytojų profesinį tobulėjimą į numatomą probleminį lauką.

Apibendrinant galima teigti, kad pokyčių valdymas nėra lengvas ir ne visada sėkmingas, tačiau atnaujinamo ugdymo turinio pokyčio įgyvendinimas leis dalyko turiniu auginti mokinio kompetencijas bei užtikrins ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remiantis individualia mokinio pažanga ir orientuojantis į mokinio gabumus ir stiprybes. Svarbu, kad kiekvienas švietimo sistemos darbuotojas dalyvautų lyderystės plėtroje. Mokyklos ir švietimo kokybės prielaida – atsakomybių padalijimas, t. y. mokyklos vadovai atsakingi už strateginę lyderystę, o mokytojai lyderiai – už pedagoginę ir ugdymo proceso lyderystę, taip pat organizacinę veiklą. Taip bendram tikslui – geresniems veiklos rezultatams – yra tikslingai ir veiksmingai sujungiama mokytojų ir mokyklos administracijos veikla. Atnaujinto bendrojo ugdymo turinio įgyvendinimas mokykloje turėtų tapti integraliu ugdymo turinio ryšių pagrindu, įgalinančiu mokyklos bendruomenę veikti viena kryptimi, „atvedančia ugdymo turinį ugdytinio link“. Dėl šios priežasties labai svarbu, kaip ugdymo įstaigoje bus susitarta dėl strateginių veikimo krypčių, susijusių su atnaujinamo UT įgyvendinimu, kaip bus vykdoma informacijos sklaida ir tinklaveika bei modeliuojamo atnaujinto UT įgyvendinimo pokyčio valdymo stebėseną.

1.2. Mokytojų lyderystės raiška šiuolaikinėse švietimo sistemoje

1.2.1. Mokytojo lyderio samprata

Lyderystės fenomenas išsamiau pradėtas tyrinėti dar XX a. antroje pusėje. Tačiau Lietuvoje šis fenomenas yra naujas ir mokslininkų plačiai pradėtas tyrinėti tik pastarąjį dešimtmetį. Lietuvoje tyrinėta mokytojų lyderystė, lyderystės plėtra mokyklose, mokyklos vadovo lyderystė, lyderystės įtaka organizacijos valdymui, sisteminio mąstymo įtaka lyderystei. Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių mokytojo lyderio sampratų.

York-Barr, Duke (2004) teigia, kad mokytojų lyderystė yra idėja, akcentuojanti mokytojo, kaip svarbiausio asmens, reikšmę mokykloje. „Mokytojai lyderiai – aukštą lyderystės lygį pasiekusios mokyklos siela. Mokytojai, pasirinkę mokytojo lyderio kelią užuot buvę tik nuomininkais, tampa savo mokyklos šeimininkais ir indėlininkais“ (Barth, 1999). Lambert (2011) teigia, kad „mokytojai lyderiai, yra tie asmenys, kurie turi svajonę ką nors pakeisti ir sugeba jos siekti arba iš naujo pažadinti savo entuziazmą, dirbdami kartu su kolegomis pagal profesinės kultūros principus“. Taip pat „pedagogai lyderiai yra veiklūs, smalsūs, apmąsto savo veiklą (reflektuoja), tobulina darbo įgūdžius, prisiima atsakomybę už mokinių ugdymą ir pasitiki savimi“.

Mokytojų lyderystė susideda iš gebėjimų, kuriuos demonstruoja mokytojai, darantys mokiniams įtaką už klasės ribų, rinkinio (Danielson, 2006). Mokytojai lyderiais tampa tuo atveju, kai jų veikla teigiamai veikia mokinių mokymą(si), prisideda prie mokyklos kaip visumos tobulinimo, inspiruoja savo ir kolegų praktinį tobulinimąsi, taip pat jie yra švietimo sistemos tobulinimo dalyviai (Childs-Bowen ir kt., 2000).

Hargreaves ir kt. (2007) charakterizuodami mokytojus lyderius, pateikia tokias, jiems būdingas veiklos ypatybes:

- indėlis į mokyklos bei veiklos klasėse tobulinimą;
- bendradarbiavimo tarp mokyklos narių bei tarp pačių mokyklų skatinimas;
- sprendimų priėmimo procesų gerinimas;
- mokytojų darbo efektyvumo didinimas;
- lyderystės, kaip grupinės iniciatyvos, palaikymas;
- mokinių pasiekimų ir mokymosi rezultatų gerinimas.

Tačiau reikėtų pažymėti Lambert (2011) atskleidžiamus mokytojo lyderio veiklos požymius (žr. 3 pav.)

3 pav. Mokytojo lyderio veiklos požymiai pagal Lambert (2011)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Lambert (2011) atskleidžiami mokytojo lyderio veiklos požymiai parodo, kad mokytojo lyderio tikslai – bendruomeniniai, o siekiant jų dalijamasi žiniomis bei idėjomis, atsižvelgiama į kitų nuomones, mokomasi vardan tikslingo ir efektyvaus organizacijos tikslų siekimo. Tokia lyderystė gali ne tik pakeisti mokytojų ir mokinių bendravimą bei pačios mokyklos kultūrą, bet ir paskatinti mokinių mokymosi rezultatų gerėjimą. Todėl galima daryti išvadą, jog mokytojų lyderystė – tai reiškinys, kuriame atsiranda mokytojo įtaka mokyklos bendruomenės ir kitų švietimo sistemos dalyviu atžvilgiu, tuo pačiu skatinantis iniciatyvą imtis veiklos, kuria siekiami bendri mokyklos tikslai bei ugdymo kokybės augimas.

Mokytojų lyderystė sudaro sąlygas puoselėti visos mokyklos sėkmę. Mokytojai lyderiai mokymą ir mokymąsi transformuoja į ryšius tarp mokyklos ir bendruomenės, aktualizuoja bendruomenės socialinę misiją ir kelia gyvenimo kokybę (Crowther ir kt., 2002). Mokytojai lyderiai skatina kitus mokytojus, kolegas keistis, imtis iniciatyvos ir atlikti naujus vaidmenis, apie kuriuos paprastai kolegos net nepagalvotų (Wasley, 1991).

Mokytojai lyderiai išlaiko savo įtaką ir už klasės, mokyklos ribų, yra savarankiškai atlikdami savo darbą tačiau jie vis tiek nėra nepriklausomi nuo vadovų bei kitų pareigybinių instrukcijų (Murphy, 2005).

Mokytojo lyderio veikla yra neatsiejama nuo bendradarbiavimo principo, sudarančio sąlygas pokyčiams įgyvendinti (Harris, Muijs, 2003). Neatsižvelgiant į tai, kuriame mokyklos lygmenyje yra veikiantys lyderiai, svarbiausia, kad jie „yra atviri naujoms idėjoms ir pasirengę mokytis iš kitų. Jie yra lankstūs, siekiantys tikslo ir optimistiški“ (Lyderystės vystymosi mokykloje modelis, 2011).

Kaip pažymima Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, viena iš prioritetinių sričių ateinančią dvidešimtmetį – ugdyti sumanią visuomenę, suteikiant jai plačias galimybes mokytis, integruotis ir konkuruoti tarptautinėje erdvėje. Tad būsimųjų mokytojų rengimas, kaip ir kitos visuomenės sritys, turi atliepti besikeičiančios visuomenės poreikius.

Harris (2010) pateikia esminį ateities lyderių ugdymo klausimą: kaip rengti mokytojus, kuriems mokymasis būtų svarbiau už rodiklius (mokinių egzaminų rezultatus, pasiekimus olimpiadose, abiturientų, įstojusių į aukštąsias mokyklas, skaičius ir kt.)? Harris (2010) pateikto klausimo kontekste aktualu pažvelgti į pačių būsimųjų mokytojų supratimą, kas yra lyderystė.

Kaip teigia Nedzinskaitė R. (2013), pasaulinio lygio švietimo lyderiai ragina investuoti į lyderystės skatinimą ir kurti lyderių bendruomenes visose švietimo sistemos grandyse: klasėje, mokykloje, savivaldybėje, aukštojoje mokykloje, taip pat nacionaliniu ir tarptautiniu mastu. Pedagogo lyderio rengimas nuolatiniam mokymuisi, ieškojimams, kūrimui, bendruomenės sutelkimui, kūrybiškai veiklai ir atsakomybei už ją turi būti viena iš prioritetinių sričių, norint siekti pažangos visose visuomenės sferose. Siekiant mokyklos kaip organizacijos kokybės vienas iš pagrindinių vaidmenų tenka mokytojams, kuriems šiandien būtina nuolat atnaujinti žinias, būti lankstiems, kūrybingiems. Šiems reikalavimams įgyvendinti reikalingos mokytojų skatinimo, motyvavimo paskatos iš pačios mokyklos ir savivaldybės administracijų.

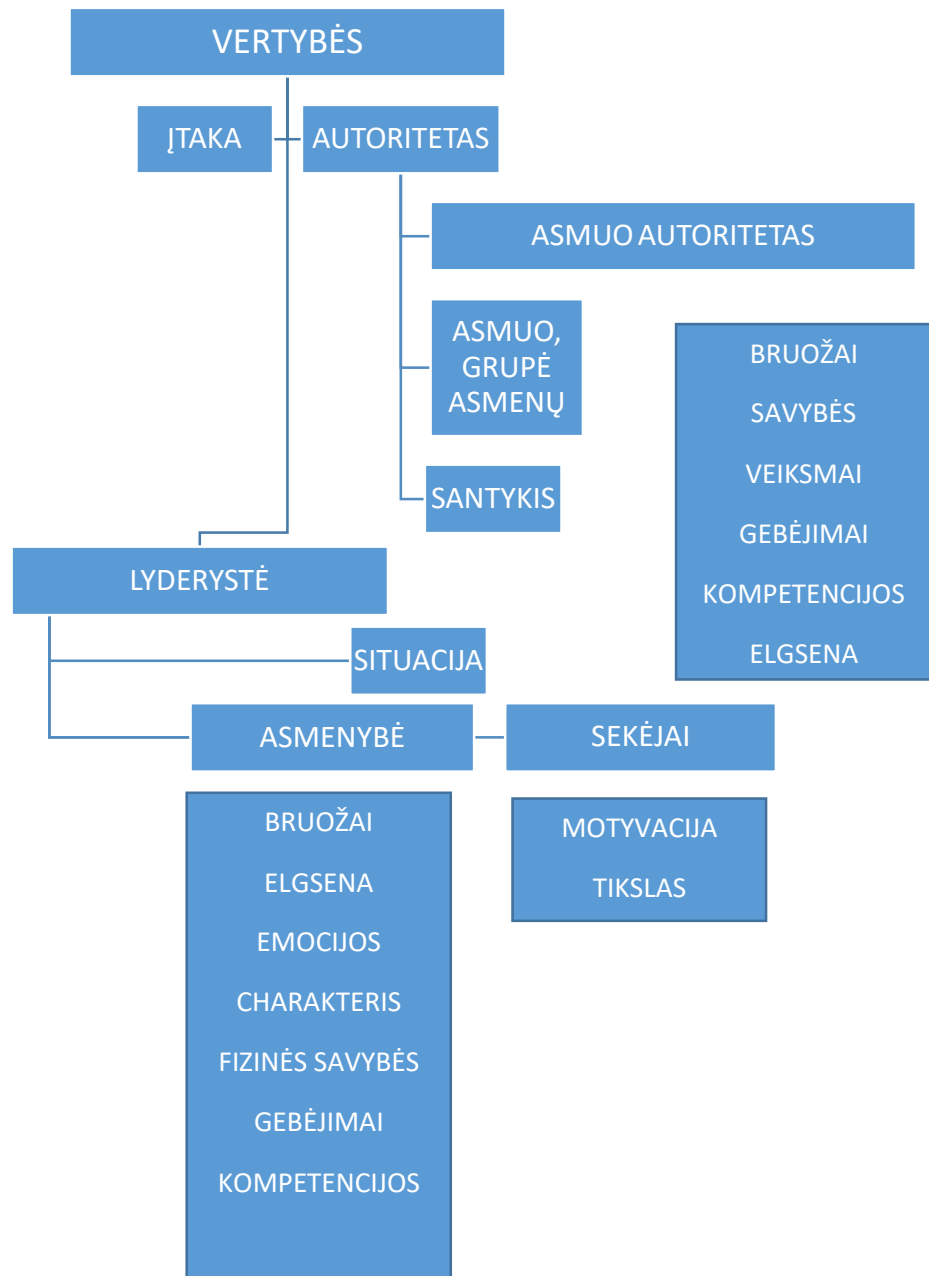
Pasak Skarbalienės (2015), vis dėlto remiantis pagrindiniu išskiriamu mokytojų lyderystės aspektu – įtaka, taip pat postmodernistine lyderystės samprata, kad lyderystė – tai įtaka pagrįsti lyderio ir jo sekėjų santykiai, skirti įgyvendinti pokyčius siekiant bendrų tikslų.

Manoma, kad mokytojų lyderystė yra reiškiny, kuriuo nusakoma santykiuose su mokyklos bendruomene (mokiniais, jų tėvais, kolegomis mokykloje) ir kitais švietimo sistemos dalyviais (kolegomis iš kitų mokyklų, švietimo politikos formuotojais) atsirandanti mokytojo įtaka, skatinanti imtis veiklos, skirtos bendriems mokyklos ir švietimo sistemos tikslams įgyvendinti ir lemiančios švietimo kokybės augimą.

Galima teigti, kad mokytojo lyderystė reiškiasi daroma įtaka. Įvairiuose žodynuose įtaka apibūdinama kaip jėga, veikianti asmenis, sietina su einamomis pareigomis, turtine padėtimi ir (ar) galia; galia vykdyti kaitą be tiesioginio dalyvavimo joje, gebėjimas paveikti veiksmus, elgesį, nuostatas. M. Bochenski (2004) teigia, kad autoritetas yra asmens statusas, išskylantis dviejų ar daugiau individų sąsajoje. Autorius papildo, kad autoriteto atsiradimas galimas ir dėl tam tikrų asmens savybių, gebėjimų, charakterio bruožų, tačiau autoritetas kyla iš santykio, o savybės gali būti tik pagrindas, iš kurio kyla pripažinimas. Autoritetas apibrėžiamas ir kaip visuotinai pripažįstama žmogaus, doktrinos, institucijos kompetencija, kuri išreiškia trilypį santykį – autoritetingą subjektą, autoritetui paklūstantį subjektą ir tam tikrą sritį, kurioje įgyvendinama ši subordinacija (Jankauskas, 2007), taip pat kaip asmenybės bruožų visuma, daranti didelį įspūdį ir poveikį kitiems, liudijanti apie to žmogaus valią ir protą, sukelti visuotinį pasitikėjimą juo ir pagarbą (Jovaiša, 2007).

Svarbu pažymėti, kad paklusimas autoritetui grindžiamas ne prievartos baime, o pirmiausia pagarba ir teise priimti sprendimus, teise daryti jiems įtaką ar juos vertinti pripažinimu. Autoriteto susidarymą lemia tam tikri veiksniai ir jų tarpusavio sąveika (Tijūnėlienė, 2000).

Autoritetą paprastai įgyja tie žmonės, kurie kalba drąsiai ir aiškiai, kurie pirmieji pasako savo nuomonę, nesvyruodami skelbia savo pažiūras, išsprendžia problemas. Jie autoritetą įgyja savo dvasia, kūrybine ir moraline energija. Apibendrinant autorių mintis, galima teigti, kad autoritetui atsirasti reikia tam tikrų veiksnių: 1) situacijos, 2) visuotinai pripažįstamo asmens, 3) asmenį autoritetu pripažįstančių asmenų, 4) jų tarpusavio santykio. Tačiau tokie patys reiškinio dėmenys priskiriami ir lyderystei.

4 pav. Lyderystės ir autoriteto sąvokų sugretinimas (Skarbaliėnė, 2015)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Sąvokų ir jų procesų sugretinimas pavaizduotas 4 pav. Akivaizdu, kad sudedamosios lyderystės ir autoriteto dalys ir procesai yra tapatūs – tai įtaka grindžiami vieno asmens ir kito asmens ar jų grupės santykiai, kurių metu dėl tam tikrų bruožų, elgesio, fizinių savybių, emocijų, charakterio, nuostatų, gebėjimų, kompetencijų ir pan., asmuo yra pripažįstamas kaip lyderis arba autoritetas. Tačiau viskas prasideda nuo įtakos.

Pasak Skarbalienės A., lyderystės kompetencijų modelyje skiriamos šios septynios dedamosios mokytojų lyderystės kompetencijos:

- bendradarbiavimo kultūros kūrimas ir stiprinimas siekiant geresnių mokinių rezultatų ir ugdytojo tobulėjimo;
- naujausių mokslinių tyrimų, žinių, informacijos radimas ir jų naudojimas savo veiklai ir mokinių mokymuisi gerinti;
- nuolatinis profesinio tobulėjimo siekis ir profesinių gebėjimų stiprinimas;
- mokymo ir mokinių mokymosi gerinimas;
- įvairių vertinimo metodų išmanymas ir jų taikymas;
- bendradarbiavimas su mokinių šeimomis ir bendruomene;
- mokytojo profesijos autoriteto kėlimas.

Galima manyti, kad mokytojų lyderystė yra reiškiny, kuriuo nusakoma santykiuose su mokyklos bendruomene (mokiniais, jų tėvais, kolegomis mokykloje) ir kitais švietimo sistemos dalyviais (kolegomis iš kitų mokyklų, švietimo politikos formuotojais) atsirandanti mokytojo įtaka, skatinanti imtis veiklos, skirtos bendriems mokyklos ir švietimo sistemos tikslams įgyvendinti ir lemiančios švietimo kokybės augimą.

Psichologinėje literatūroje randama aiškinimų, kad įtaka ir manipuliacija vis dėlto nėra tapačios sąvokos. Teigiama, kad visi asmenys naudojami savo įtaka kitiems žmonėms, kad lengviau pasiektų savo tikslus, tačiau įtaka nuo manipuliacijos skiriasi tuo, kad įtakos atveju aplinkinių teisės ir ribos yra pripažįstamos ir gerbiamos, bendraujama tiesiogiai, sąžiningai ir be užslėptų kėslų, o manipuliacija grįsti santykiai yra vienpusiški. Pastaruoju metu yra sutariama dėl didelės mokytojų vaidmens ir įtakos svarbos. Lietuvos edukologų idėjos apie mokytojų autoritetą ir įtaką papildomos idėjomis, kad mokytojas savo įtaką mokykloje gali išnaudoti keleriopai: daryti poveikį mokiniams pamokų metu, siekdamas geresnių mokinių mokymosi ir veiklos rezultatų; paveikti kolegas, siekiančius geresnių mokyklos veiklos rezultatų; darydamas įtaką bendruomenei ir švietimo sistemai.

Šio supratimo pagrindu susiformavo pasidalytosios lyderystės koncepcija: kad mokyklos vadovai kartu su mokytojais lyderiais bendru darbu ir veiksmais didina darbo kokybę ir gerina mokyklos rezultatus.

Šiame procese atsakomybė padalijama taip: mokyklos vadovai atsako už strateginę lyderystę, o mokytojai lyderiai – už pedagoginę ir ugdymo proceso lyderystę, organizacinę veiklą, t. y. bendram tikslui – geresniems mokyklos veiklos rezultatams – yra tikslingai ir veiksmingai suvienijama mokytojų ir mokyklos administracijos veikla.

Taigi, lyderystės moksliniuose tyrimuose ir lyderystės praktikoje einama nuo tradicinių lyderystės modelių (grindžiamų vieno asmens lyderio vaidmeniu) prie kolektyvinės lyderystės modelių. Toks požiūris kelia ne tik organizaciją, bet ir visą sistemą į naują – aukštesnę – kokybės lygmenį.

Apibendrinant galima teigti, kad tik lyderiai gali ugdyti lyderius, tačiau būtina pabrėžti, kad kiekvienas gali būti lyderiu ir reikštis įvairiose veiklos srityse, skirtingais lygmenimis (klasės, mokyklos, savivaldybės, nacionaliniu bei tarptautiniu mastu). Šiuolaikinio mokytojo kaip lyderio veikla, inovatyvumas ir kūrybingumas, mokant savo pavyzdžiu mokinius, kolegas yra svarbus akstinas, sudarantis sąlygas motyvuoti visuomenę eiti pažangos keliu. Mokytojas lyderis – savo srities profesionalas, kuriantis palankią mokinių mokymuisi ir savo veiklai aplinką, gebantis panaudoti aplinkos pokyčius, nuolat reflektuojantis, siekiantis tobulėti ir skatinantis kitus tobulintis. Mokytojų lyderystei skleisti turi būti sukurta motyvavimo sistema, apimanti intelektinius ir finansinius išteklius, skirtus konkrečiai organizacijai, atliepiant jos ir kiekvieno mokytojo poreikius. Sėkminga mokytojų lyderystė skatina mokytojus bendradarbiauti, siekiant tobulinti mokymą, gerinti mokinių mokymosi rezultatus ir tobulinti mokyklos veiklą. Viena iš pagrindinių ugdymo kaitos sėkmės prielaidų yra visų suinteresuotų pusių dalyvavimas kaitos procese nuo pat pirmųjų kaitos įgyvendinimo etapų, jų motyvacija ir pasirengimas įgyvendinti pokyčius. Atskirų savivaldybių, mokyklų ir mokytojų motyvacija ir pasirengimas pokyčiams yra skirtingas, todėl projekte suplanuota išanalizuoti, kaip kiekvienas yra pasirengęs įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį, ir suplanuoti būtinas priemones, skirtas sėkmingai pasiruošti įgyvendinti atnaujintas programas. Kad nebūtų atotrūkio tarp ugdymo turinio kaitos inicijavimo, parengimo ir įgyvendinimo, būtinas pačių įvairiausių socialinių partnerių dalyvavimas kaitos procese.

1.2.2. Mokytojų lyderystė ir švietimo kokybė

Švietimo lyderystei stiprėti būtini kultūriniai pokyčiai visais švietimo lygmenimis. Jie grindžiami pagarba žmogui, profesijai, susitarimams, pasitikėjimu, pagalba, sąlygų sukurti skaidrią ir aiškia atsakomybės ir atskaitomybės sistemą sudarymu. Pasak Valuckienės J. ir kt. (2015) šiandien mokinius ateičiai rengianti bendrojo ugdymo mokykla ir visa švietimo sistema nebegali veikti vadovaudamasi tradiciniais organizacijos valdymo modeliais, pripažįstančiais vieno asmens vadovavimą ir lyderystę. Švietimo sistemos pertvarkai, orientuojantis į vis globalėjančios ir nuolat besikeičiančios visuomenės keliamus reikalavimus būsimiems savo nariams, reikalinga ne tik politinė valia, bet ir pasiryžę keistis švietimo lyderiai. Daugelio pažangių šalių švietimo politikos formuotojų ir įgyvendintojų veiklos prioritetą – lyderystės švietime stiprinimas, siekiant jos tvarumo.

Lyderystės tvarumas turi būti palaikomas įgyvendinant politines priemones visais švietimo sistemos lygmenimis: šalies, savivaldos, mokyklos ir individo (OECD, 2008).

„Švietimo kokybė yra viena iš varomųjų ateities žinių ir inovacijų augimo jėgų Skarbaliene A. (2015). Todėl Lietuvos Respublikos teisės aktuose nurodoma, kad švietimo kokybės problematika turi būti nuolat analizuojama ir vertinama valstybiniu lygmeniu, siūlant jos gerinimo strategijas ir metodikas. Mokyklų lyderystės skatinimas – viena iš galimų strategijų. Lyderystė mokyklos vystymuisi ir kokybiškam augimui ypač reikšminga.

Svarbu paminėti, kad ankstesniais metais buvo labiau akcentuota mokyklos direktorių lyderystė ir formalus mokyklos vadovo įtaka mokyklos veiklos efektyvumui, tačiau pastaruoju metu vis labiau įsitikinama, kad bendroje mokyklos lyderystės aplinkoje mokytojų lyderystė yra ne mažiau svarbi, o kai kuriais aspektais netgi reikšmingesnė nei direktorių lyderystė. Mokyklų vadovai, turintys stiprią mokytojų lyderių komandą, užtikrina didesnę kūrybinį ir idėjinį organizacijos potencialą, galimybes plėsti veiklą, ryšius, dalyvauti įvairiuose projektuose. Tuo grindžiama mokytojų lyderystės idėja ir jos svarba švietimo kokybei.

1.2.2.1.lentelė

Švietimo kokybės reglamentavimas užsienyje ir Lietuvoje

APIE ŠVIETIMO KOKYBĘ UŽSIENYJE (UNESCO, Europos Parlamentas, Europos Komisija)	APIE ŠVIETIMO KOKYBĘ LIETUVOJE (Įstatymai, Švietimo ir mokslo ministerijos, LR Vyriausybės nutarimai)
<p>Kokybiškas ir visuotinai prieinamas švietimas – esminė bendros visuomenės gerovės prielaida.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Švietimo kokybė – strateginis švietimo plėtros siekis, esminė UNESCO programos „Švietimas visiems“ nuostata. • Privalu gerinti švietimo kokybę ir ugdyti kokybės kultūrą. • Aukštos kokybės švietimo sistema turi būti prieinama kiekvienam. • Aukštos kokybės švietimas – vienas svarbiausių pradinio ir vidurinio ugdymo tikslų visoms valstybėms ir jų besimokančioms visuomenėms. <ul style="list-style-type: none"> • Švietimo kokybė yra viena iš ateities žinių ir inovacijų augimo varomųjų jėgų. • Nuo švietimo kokybės ir mokymo(si) rezultatų priklauso darnus vystymasis. • Švietimo kokybė yra aukšto žinių lygio, gebėjimų ir kompetencijų įgijimo sąlyga, o žinios ir kompetencijos sudaro galimybes aktyvaus pilietiškumo, užimtumo ir socialinio bendradarbiavimo plėtrai, t. y. sąlygas žmonių gerovei vystytis ir visuomenės pažangai vykti 	<p>Švietimo kokybė apima visumą švietimo ypatumų, kurie lemia švietimo galimybes tenkinti su juo siejamus lūkesčius ir asmens bei visuomenės poreikius, tinkamą švietimo misijos ir švietimo sistemai priskiriamų funkcijų atlikimą, taip pat formaliajam švietimui keliamų tikslų įgyvendinimą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Švietimo kokybė, atitinkanti atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ekonomikoje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius, kaip prioritetą iškeliami nacionaliniuose švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose. • Valstybė įsipareigoja užtikrinti švietimo paslaugų kokybę, o švietimo sistema – siekti geros kokybės rezultatų. • Švietimo kokybės gerinimas – vienas iš neatidėliotinių Vyriausybės veiklos prioritetų. • Švietimo kokybės problematika turi būti nuolat analizuojama ir vertinama valstybiniu lygmeniu, siūlant jos gerinimo strategijas ir metodikas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Skarbaliene A. (2015)

Intensyvus lyderystės teorijos ir lyderystės praktikos plėtojimas pastaraisiais dešimtmečiais paskatino susidomėti lyderystės idėja įvairių sričių atstovus, tarp jų – ir švietimo. Domėjimasis lyderystės idėja švietime yra susijęs su siekiu užtikrinti švietimo kokybę. Sustiprėjusį dėmesį švietimo kokybei rodo ir per kelis pastaruosius metus priimti ir paskelbti Europoje dokumentai: UNESCO ataskaita (2011); UNESCO EFA raportas (2005), Europos Parlamento rekomendacijos dėl Europos bendradarbiavimo vertinant mokyklinio švietimo kokybę (2001), Europos Komisijos ataskaitos ir t. t. (žr. 1 lentelę).

Lietuvoje taip pat svarbus ir aktualus švietimo kokybės klausimas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) įtvirtinta, kad valstybė įsipareigoja užtikrinti švietimo paslaugų kokybę, o švietimo sistema – siekti geros kokybės rezultatų. Vis dėlto švietimo kokybės lygis Lietuvoje vertinamas kaip nepakankamas, todėl švietimo kokybė ir jos gerinimo būdai išlieka vienas iš svarbiausių švietimo politikos klausimų.

Pagrindinis švietimo politikos tikslas – efektyvus švietimo kokybės gerinimas (Cetin, Keser, 2015). Efektyviam švietimo organizacijos funkcionavimui ypatingai svarbus yra valdymo procesas, kuris nulemia organizacijos veiklos rezultatus. Švietimo organizacijos veiklos kokybė suvokiama kaip pasiekti rezultatai ir pažanga, palankus klimatas ir taupus išteklių naudojimas (Kontautienė, 2010). Marzano (2012), pabrėžia pastovumo ir tęstinumo elementų kaitos procesuose svarbą. Veiklos kokybė priklauso nuo efektyvaus valdymo, kuriam įtakos turi pačio vadovaujančio asmens savybės ir kompetencijos. Nuolat kintančioje aplinkoje svarbiais mokyklos išlikimo aspektais tampa veiklos efektyvinimas ir pokyčių valdymas (Nedzinskaitė, 2013). Dėl šios priežasties lyderių vaidmuo ir iniciatyva tampa ypač svarbūs.

„Lyderių laikas“ – nacionalinis projektas, kuris daugiau nei 10 metų propaguoja lyderystę Lietuvoje, skatina labiau veikti tobulinant klases, mokyklas, nacionaliniu lygmeniu. Atsinaujinę ugdymo turinio darbai atveria galimybes lyderystei, patiems kurti ugdymo turinį, priimti ugdymo turinio formavimo sprendimus (Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, 2019).

Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse (2019) numatoma, kad bus laikomasi šių principų: lygių galimybių, kontekstualumo, veiksmingumo, tęstinumo, bus siekiama stiprinti vertybes, gebėjimus, kūrybiškumą, pagarbos ir tolerancijos, pilietiškumo, sieks, kad kiekvienas mokinys galėtų įgyti aukštesnių pasiekimų, galėtų ugdytis kompetencijas ir t.t.

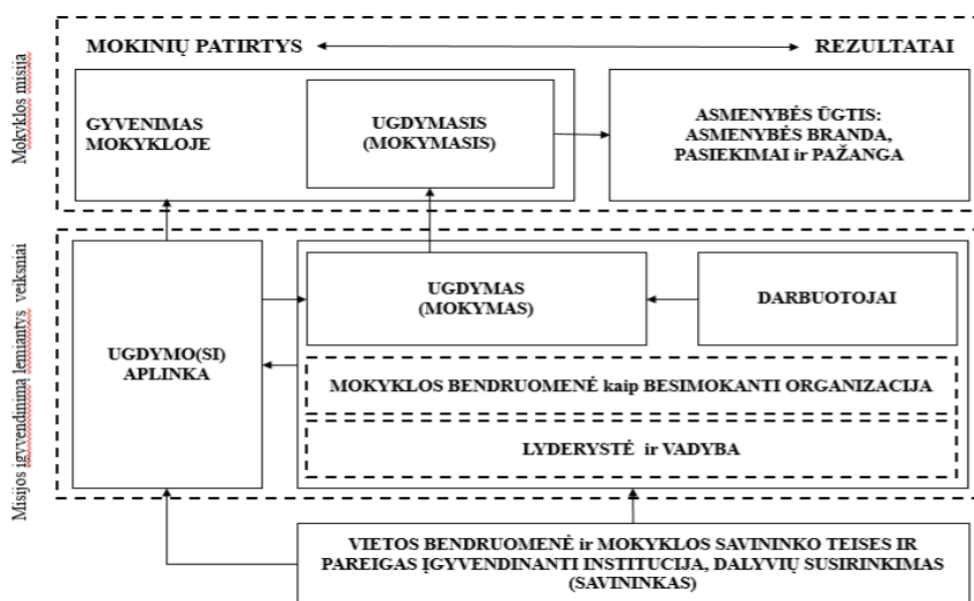
Ugdymo turinio kaitą lemia progresuojanti visuomenė, kurios poreikiai keičiasi ir nuolat kinta, todėl ir pats ugdymas yra atnaujinamas maždaug kas dešimtmetį.

Atnaujintose gairėse numatoma stiprinti ir ugdyti asmenines vertybes, atskleisti kūrybiškumą ir talentą, suteikti sąlygas tvirtam ir tvariam žinių pagrindui, orientuojamasi į kompetencijų ugdymą per socialines ir emocines, pažinimo, kūrybiškumo, pilietines, kultūrinės, komunikavimo kompetencijas. Kiekvienas mokomasis dalykas bus grindžiamas kompetencijomis, o priklausomai nuo dalyko, skirsis raiška.

Geros mokyklos koncepcijoje pabrėžiama mokykla, kurioje grindžiama humanistinės vertybės, sėkmės siekianti mokykla, vadovaujama mokyklos ir bendruomenės susitarimais, mokymusi, nusako mokyklos veiklos tobulėjimo perspektyvą. Svarbiausiu aspektu atsiranda mokyklos misija ir ją lemiantys veiksniai, geros mokyklos modelio schema. Geros, sėkmingos mokyklos modeliu laikoma, jei mokykla laikosi misijos įgyvendinimo, malonios ir prasmingos gyvenimo patirties mokykloje.

Nors šiuo metu gera mokykla laikoma tada, kai mokinių egzaminų ar testų rodikliai yra geri, žiūrima ir į asmenybės brandos, pasiekimų ir pažangos rodiklius. Išskiriama, kad mokykloje būtų malonios patirtys, o ne gniuždančios ir skaudinančios, išskiriama mokinių ugdymo(si) aplinka, misijos įgyvendinimui pasitelkiami mokytojai, mokyklos bendruomenė, vadyba. Šie visi veiksniai leidžia pasiekti gerų rezultatų, taikyti skirtingus būdus ir įvairiai organizuoti mokyklų veiklą („Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo“).

Geros mokyklos koncepcijoje išskiriami keli aspektai (žr. 5 pav.): asmenybės ūgtis, gyvenimas mokykloje: saviraiškus dalyvavimas, ugdymasis (mokymasis), ugdymo(si) aplinka: lyderystė ir vadyba, mokyklos bendruomenė: besimokanti organizacija, darbuotojai: asmenybių įvairovė, vietos bendruomenė ir mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, dalyvių susirinkimas (savininkas).

5 pav. Geros mokyklos modelio schema

Asmenybės ūgties bruožai išskiriami kaip asmenybės branda, įvairūs pasiekimai, pažanga: mokiniai save traktuoja kaip individus, asmenybes, džiaugiasi savo pasiekimais, tiki savimi, priima iššūkius ir tobulėja, kritiškai vertina realybę, sėkmingai planuoja asmeninį ir profesinį gyvenimą.

Gyvenimas mokykloje: saviraiškus dalyvavimas, apibūdinamas kaip dalyvavimas įvairiose veiklose, būreliuose, projektuose, pramogose, talkose. Pabrėžiama mokinių savijauta būti saugiam ir priimtam, priimti buvimą mokykloje kaip prasmingą savo gyvenime etapą, būti bendruomenišku ir savivaldžiu. Savivaldus dalyvavimas mokyklos gyvenime kaip formalus ugdymas turi įtakos asmenybės augimui, nes įvairios veiklos siejamos tarpusavyje, susilieja interesai, vyrauja darnumas, tolerancija, skatinama saviraiška, aktyviai dalyvaujama projektuose ar renginiuose, kurių metu lavinamas mokinių mąstymas, lyderystės gebėjimai, bendravimo įgūdžiai.

Geros mokyklos koncepcijoje pabrėžiama, kad mokykloje svarbi savivalda: mokiniai dalyvauja ir dirba komandose, ugdomi gebėjimus spręsti iškilusias problemas, lyderiauja („Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo“).

Mokyklos bendruomenė: besimokanti organizacija bene dažniausiai girdimi žodžiai, kurie 2013–2022 metų strategijoje apibūdinami kaip mokymasis kartu, sutelktumas, refleksyvumas, asmeninis tobulėjimas, organizacijos atvirumas visuomenei. Mokykla yra nuolatinė mokymosi organizacija, kurioje besimokantieji nuolat yra mokomi, skatinami, gerbiami ir palaikomi. Visa mokyklos bendruomenė yra refleksyvi ir atvira: aptaria savo tikslus, įsivertina, geba mokytis ir planuoti, domisi kintančia aplinka, reaguoja į aplinkos pokyčius, palaiko ilgalaikius santykius su jau baigusiais mokiniais, bendradarbiauja su vietos bendruomene.

Lyderystė ir vadyba: įgalinančios. Ši sąvoka apibrėžiama kaip aiški vizija, dialogo kultūra, pa(si)dalytoji lyderystė, efektyvus administravimas, kūrybiškumas, noras veikti. Mokykloje siekiama įvesti lyderystę, vizija ir strategijos yra kuriamos visos bendruomenės, daugumą sprendimų priima taip pat nariai, veiklos yra pasidalijamos ir joms vadovauja atskiri nariai, vyrauja nuomonių įvairovė, idėjos, sprendimai. Toks vadovavimo stilius atspindi besimokančios organizacijos stilių, būdą.

Vietos bendruomenė ir mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, dalyvių susirinkimas (savininkas): strateguojantys, drąsinantys, remiantys ir pasitikintys. Mokyklos viziją ir strategiją kuria visi mokyklai priklausantys bendruomenės nariai: mokytojai, mokiniai, tėvai, administracija, vietos bendruomenė, ieško galimybių mokyklai, veikia savarankiškai („Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo“).

Atsižvelgiant į Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimo prielaidas, pagrindinė jų yra visuomenės pritarimas ir mokyklos bendruomenės noras skatinti pokyčius, ieškoti naujų idėjų.

Tai lyg žemėlapis ar kelrodis, rodantis kryptį ir kelią kaip veikti kokybiškai mokyklai, kaip remiantis bendruomenės poreikiais siekti pažangos, kokios pagalbos reikia mokyklai, koks padarytas didžiausias postūmis ir kokia kryptim juda mokykla.

Nuolatinė kaita ugdymo įstaigose – neišvengiama būtinybė. Švietimo sistema nuolat keičiasi/ yra keičiama, kad tinkamai atliktų savo paskirtį – tarnautų visuomenės, kuri ją sukūrė ir institucionalizavo kaip savo išlikimo ir gerovės ateityje sąlygą, poreikiams. Mokykla šiandien ieško atsakymų, kaip spėti reaguoti į technologinę pažangą, sparčiai besikeičiančios visuomenės poreikius ir lūkesčius, vis naujus darbo rinkos reikalavimus, kad baigiantieji turėtų tam tikrų žinių ir gebėjimų, ir atsiduria išskirtinėje situacijoje, nes švietimo organizacijų santykis su pokyčiais visuomenėje yra sudėtingesnis nei kitų organizacijų. Ugdymas – viena iš konservatyviausių socialinių veiklų: tradiciškai visų švietimo įstaigų paskirtis yra išlaikyti status quo.

Tradicinė jų misija, kurios ilgą laiką reikalauta, yra šimtmečiais kauptas žinias saugoti ateičiai ir jas perteikti, o ne inicijuoti pokyčius ir veikti nuolatinės kaitos sąlygomis.

Pokyčių valdymas – neatsiejama kiekvienos sėkmingai veikiančios įmonės dalis.

Mokslinėje literatūroje apie pokyčių valdymą rašantys autoriai (Burke, 2013; Markovič, 2008; Lodienė, 2005; Zakarevičius, 2003) teigia, kad įmanoma užtikrinti sėkmingą pokyčių valdymą kiekvienoje įmonėje. Pirmiausia, svarbu žinoti, kokie ir kodėl keitimai yra būtini. Antra, itin svarbu noras keistis. Trečia, svarbios darbuotojų patirtys ir įgūdžiai, kurie padeda suprasti, kokia linkme privaloma keistis. Dažnai mokslinėje literatūroje pokyčių valdymą analizuojantys autoriai (Burke, 2013; Zakarevičius, 2006; Lodienė, 2005) jį sieja su procesu. Pasak Burke (2013), pokyčių valdymas – tai procesas, kuris apima pokyčio poreikį ir pokyčių jėgų identifikavimą; problemos atskleidimą; alternatyvų, kurios susijusios su įmonės plėtra, nustatymą; pokyčių metodų parinkimą; pokyčių strategijos įgyvendinimą (Govender, Moodley, Prijball and Parumasur, 2005).

Pasak Markovič (2008), pokyčių valdymas tai procesas, susijęs su naujomis diegiamomis procedūromis, pažangiomis ir naujausiomis technologijomis, siekiant didžiausio įmonės efektyvumo ir pelningos veiklos.

Visuotinės skaitmenizacijos metu kiekviena mokykla patenka į dar jai nepakankamai „savą“ situaciją, kurioje naujas žinojimas pasitelkiant technologijas kuriamas sparčiai, žinios sensta greitai, o pačiu vertingiausiu asmens ir organizacijos gebėjimu pripažįstamas gebėjimas veikti nestabilumo sąlygomis, t. y. gebėjimas valdyti pokyčius. Pokyčių valdymas nėra lengvas ir ne visada sėkmingas.

Mokslinėje literatūroje pateikiami įvairūs pokyčių valdymo modeliai, kurie apibūdina skirtingus pokyčių valdymo procesus. Pokyčių valdymo procesai padeda atskleisti, kaip pasirinkto modelio pritaikymas lemia sėkmingą pokyčių valdymą.

Lewin (1947) pokyčių valdymo modelis Teoretikas Lewin (1947) buvo vienas pirmųjų, kuris pasiūlė pritaikomą pokyčių valdymo modelį (Burnes, 2009).

Pasak autoriaus, įprastos tvarkos ir nusistovėjusio požiūrio pašalinimas lemia sėkmę. Suprasti šį procesą gali padėti Kurto Levino sukurtas modelis, pagal kurį, pokyčio valdymą sudaro trys etapai: atšildymo, keitimosi ir užšaldymo. Mokslininkas savo modelį aiškina elementariu pavyzdžiu, keldamas klausimą: kaip ledo kubą paversti ledo kūgiu? (žr. 6 pav.).

6 pav. Kurto Levino pokyčio valdymo modelis

- **ATŠILDYMAS.** Pokyčiui tinkamo klimato kūrimas. Pirmasis ir pats svarbiausias etapas, stimuliuojantis pasirengimą bei norą keistis, skatinantis suprasti ir išeiti iš komforto zonos į naują situaciją.
- **KEITIMASIS.** Visos įstaigos įdarbinimas ir įgalinimas. Šis pokyčio įgyvendinimo etapas apima naujų darbo būdų priėmimą: keičiami veikimo įpročiai, priimami nauji sprendimai bei išbandomi nauji darbo atlikimo būdai, todėl labai svarbu ir būtina atidžiai planuoti veiksmus, nuolat bendrauti tarpusavyje – tai padeda artėti prie užsibrėžto bendro tikslo.
- **UŽŠALDYMAS.** Tobulinimas ir pokyčių išlaikymas. Įvykus pokyčiams, darbuotojai yra linkę grįžti prie senų įpročių, todėl norint, kad pokyčiai nebūtų trumpalaikiai, ir darbuotojai negrįžtų į ankstesnę būseną, naują situaciją svarbu stabilizuoti arba „užšaldyti“. Šiame etape svarbu priimtus sprendimus institucionalizuoti ir palaikyti, nes taip yra suvaldomos naują būseną palaikančios ir jai besipriešinančios jėgos.

Kad vyktų pokyčių inicijavimas ir jų įgyvendinimas, darbuotojams ir organizacijos vadovui reikia būti atviriems ir nusiteikusiems suprasti vieniems kitų jausmus ir laikyseną.

Siekdami geresnių rezultatų, visi turi suvokti pokyčių būtinumą ir poreikį, pamiršti esamą darbo praktiką bei priimti naujus veikimo būdus.

Atnaujinamo ugdymo turinio pokyčio įgyvendinimas leis dalyko turiniu auginti mokinio kompetencijas bei užtikrins ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remiantis individualia mokinio pažanga ir orientuojantis į mokinio gabumus ir stiprybes.

Apibendrinant galima teigti, kad švietimo lyderystė yra tiesiogiai susijusi su švietimo kokybės didinimu – švietimo kokybė didėja, kai švietimo sistemoje įgyvendinama lyderystės idėja. Mokyklos lygmeniu prasmingi kokybės pokyčiai yra glaudžiai susiję su mokyklų vadovų ir mokytojų lyderyste. Lyderystė švietimo procese yra labiau sisteminis bendruomeninis nei individualus procesas, nes įtraukia visų tipų mokyklas ir įvairius valdymo lygmenis, skatina asmeninį ir sisteminių tobulėjimą. Lyderystė yra reiškiny, kuriuo nusakoma santykiuose su mokyklos bendruomene (mokiniais, jų tėvais, kolegomis mokykloje) ir kitais švietimo sistemos dalyviais (kolegomis iš kitų mokyklų, švietimo politikos formuotojais) atsirandanti mokytojo įtaka, skatinanti imtis veiklos, skirtos bendriems mokyklos ir švietimo sistemos tikslams įgyvendinti ir lemiančios švietimo kokybės augimą. Kad mokytojų lyderystė yra reiškiny, nuo kurio tiesiogiai priklauso pačios organizacijos veiklos kokybė ir sėkmė, taip pat kiekvieno mokinio mokymosi rezultatai. Be to, suvokiant mokytojo misiją – išugdyti ir gyvenimui parengti jauną žmogų, – neabejotina, kad nuo to, koks mokytojas yra šalia mokinio, priklauso visuomenės pažanga. Pabrėžtina, kad tik nuo mokytojų lyderių iniciatyvos ir diskusijų su švietimo politikos atstovais priklauso švietimo strategijų kūrimas ir įgyvendinimas. Mokyklos lyderių pozicija lemia, ar politikos atstovų numatyti tikslai bus įgyvendinti. Tad tai svarbu ne tik kiekvienam mokytojui, bet ir visos švietimo politikos lygmeniu, nuo kurios priklauso finansinių išteklių skyrimas pradedant mokytojus rengiančiomis institucijomis ir baigiant kiekvieno mokytojo vidinėms galioms skleisti reikalingais ištekliais. Lyderystė sutelkia organizacijos bendruomenę kryptingam tikslų siekimui. Lyderystė, ne tik vadovo, bet ir kitų mokyklos bendruomenės narių atžvilgiu, sudaro sąlygas efektyviam mokyklos veiklos valdymui.

Remiantis tuo, kas išdėstyta aukščiau, keliamas toks tyrimo klausimas: ***Kaip mokytojų lyderystė pasireiškia įgyvendinant atnaujinto ugdymo programas?***

2. TYRIMO METODIKA/ METODOLOGIJA

Tyrimo tikslas – empiriškai atskleisti mokytojų lyderystės raišką atnaujinant ugdymo programas. Tyrimas buvo orientuotas į Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) organizavo Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrimą, kuriame buvo atrinktos ir dalyvavo 30 šalies bendrojo ugdymo mokyklų (žr. sąrašą). Jos su tyrėjų pagalba prisidės prie atnaujinamų bendrųjų programų projektų tobulinimo bei teiks rekomendacijas, kaip sėkmingai diegti atnaujintą turinį.

2.1. Tyrimo imtis ir organizavimas

Tyrimo dalyvavo 30 Lietuvos atrinktos ugdymo įstaigos (žr. sąrašą). Klausimyno metodu pateikiant 6 klausimus, siekiama išsiaiškinti mokytojų savo pastangų mokytis mokytis pagal atnaujintą ugdymo turinį vertinimą. Gauti tyrimo duomenys buvo analizuojami bei klasifikuojami pagal respondentų (mokytojų) nuomonę atspindinčius teiginius. Klausimyno tema „**Savo pastangų mokytis mokytis pagal atnaujintą ugdymo turinį vertinimas**“, kur 6 klausimų buvo pasirinkti 3, kurie yra susiję su kompetencijų ugdymu ir gali iliustruoti lyderystės raišką:

1. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?
2. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?
3. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?

Todėl išskiriamos nagrinėjamos 3 tyrimo kategorijos:

1. Pamokos planavimas, atsižvelgiant į kompetencijas.
2. Mokytojo veiksmai ir priemonės, padedančios mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus.
3. Sąvokos „kompetencijomis grįsto mokymo“ suvokimas.

2.2. Duomenų analizė

Turinio (content) analizės metodas. Duomenų analizei pasirinktas *turinio (content) analizės metodas*. Buvo daroma duomenų transkripcija, duomenų nuasmeninimas. Informantų atsakymai sugrupuoti pagal semantinį-leksinį panašumą. Šios duomenų grupės įvardintos (kategorijų nominavimas), suteikiant esmę atitinkantį pavadinimą.

Raštu pateikti tekstai analizuojami taikant kokybinį duomenų analizės metodą, išskiriant analizės vienetus, juos siejant su tyrimo klausimais, suformuluojant subkategorijas, grupuojant jas pagal kategorijas (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Jeigu klausimas/teiginys yra siauresnio pobūdžio, tuomet subkategorijos yra neišskiriamos. Interpretuojant kokybinio tyrimo duomenis, atsižvelgiama į tyrimo problemą ir siekiama atsakyti, kaip veikia tiriamas reiškinys (Bitinas ir kt., 2008).

2.3. Tyrimo etika

Laikantis **tyrimo etikos** principų, gauti duomenys koduojami. Buvo laikomasi šių etikos reikalavimų:

- dalyvis savo laisva valia sutiko dalyvauti interviu. Tuo pagrindu buvo aptartos sąlygos: dalyvis sutinka dalyvauti interviu konkretų laiko tarpą, tam tikroje vietoje, tam tikra tema ir esant aiškiam konfidencialumo užtikrinimui;
- tyrėjas turėjo iš anksto nuostatą, jog tyrimo dalyviai gali bet kuriuo metu persigalvoti. Tam, kad tai neįvyktų, pradžioje buvo pakartojami tyrimo tikslai ir užtikrinamas konfidencialumas.

Mokslininkai (Hammersley, Atkinson, 1993; Richards, Schwartz, 2002) akcentuoja, kad atliekant kokybinius tyrimus etikos problemos yra aktualesnės, negu atliekant kiekybinius.

Nagrinėjant minėtų ir kitų (pvz., Holloway, Wheeler, 1999; Oberle, 2002) mokslininkų darbus aiškėja keli tokį požiūrį pagrindžiantys argumentai:

- dalyvaudami kokybiniame tyrime tiriamieji dažniau jaučia nerimą;
- atliekant kokybinį tyrimą yra daugiau galimybių tiriamuosius išnaudoti;
- publikuojant kokybinių tyrimų rezultatus sudėtingiau išlaikyti konfidencialumą ir anonimiškumą,
- todėl padidėja galimos žalos tiriamiesiems rizika.

Tiriamųjų nerimą lemia tai, kad atliekant kokybinį tyrimą siekiama iš esmės suvokti problemą, todėl domimasi tiriamųjų įsitikinimais, nuomonėmis, gyvenimo aplinkybėmis. Toks domėjimasis žmogaus asmeniniu gyvenimu gali būti nemalonus. Atsižvelgiant į žmogaus gyvenimo istoriją ir jo būdo savybes, tai gali sukelti didesnę ar mažesnę nerimą ar net stresą. H. Richards, L. Schwartz (2002) pateikia nerimo atsiradimo pavyzdį: interviu metu dėmesys buvo sutelktas į krūtinės ląstos skausmus ir tiriamieji pradėjo nerimauti, kad šie skausmai gali būti rimtos ligos priežastis, nors iki tol jų nesureikšmino.

Kadangi atliekant kokybinius tyrimus siekiama kuo geriau pažinti tiriamuosius, o publikuojant tyrimo ataskaitas – detaliai aprašyti pačius tyrimo dalyvius (neminint konkrečių vardų ir pavardžių) ir jų gyvenimo aplinkybes, tyrimo ataskaitos skaitytojai gali nustatyti tiriamųjų asmenybes. Juk aprašant tiriamuosius paliekama nemažai „pėdsakų“, kurie gali padėti nustatyti tiriamąjį: profesija, darbas, šeima ir kitos aplinkybės, ištraukos iš tiriamųjų pasisakymų, išlaikančios savitą kalbėtojo kalbėjimo stilių. Nustačius tiriamąjį, galima pakenkti jo reputacijai jo socialinėje terpėje.

2.4. Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrimo aprašymas

Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) organizavo mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrimą, kuriame buvo atrinktos ir dalyvavo 30 šalies bendrojo ugdymo mokyklų. Jos su tyrėjų pagalba prisidės prie atnaujinamų bendrųjų programų projektų tobulinimo bei teiks rekomendacijas, kaip sėkmingai diegti atnaujintą turinį.

Su ugdymo turinio planavimu/ atnaujinimu susijusiems klausimams spręsti yra pasirenkamas veiklos tyrimas. Tai metodas, kuris padeda mokytojams analizuoti savo mokymą ir tikrinti, ar taikomi mokymo būdai yra veiksmingi.

Veiklos tyrimas – kokybinis tyrimo metodas. Jį atliekant, keliami klausimai, organizuojamos dirbtuvės, nuotolinės fokus grupių diskusijos, stengiamasi gauti patikimus ir objektyvius atsakymus, interpretuojami ir analizuojami rezultatai. Gavus patikimos informacijos ir žinių, jas galima iškart pritaikyti tobulinant ugdymo praktiką.

Veiklos tyrimo tikslas – išanalizuoti kompetencijų ugdymo patirtis mokyklose ir sukaupti informaciją tolesniam atnaujintų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų projektams tobulinti, mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų ir mokytojų kompetencijoms stiprinti bei suplanuoti kitas būtinas veiklas tinkamai pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosioms programoms įgyvendinti.

Veiklos tyrimo uždaviniai:

1. įvertinti mokytojų pasirengimą diegti kompetencijomis grįstą atnaujintą ugdymo turinį;
2. parengti siūlymus atnaujintų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų projektams tobulinti;
3. parengti rekomendacijas mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų ir mokytojų profesiniam tobulėjimui.

Pagrindiniai veiklos tyrimo principai:

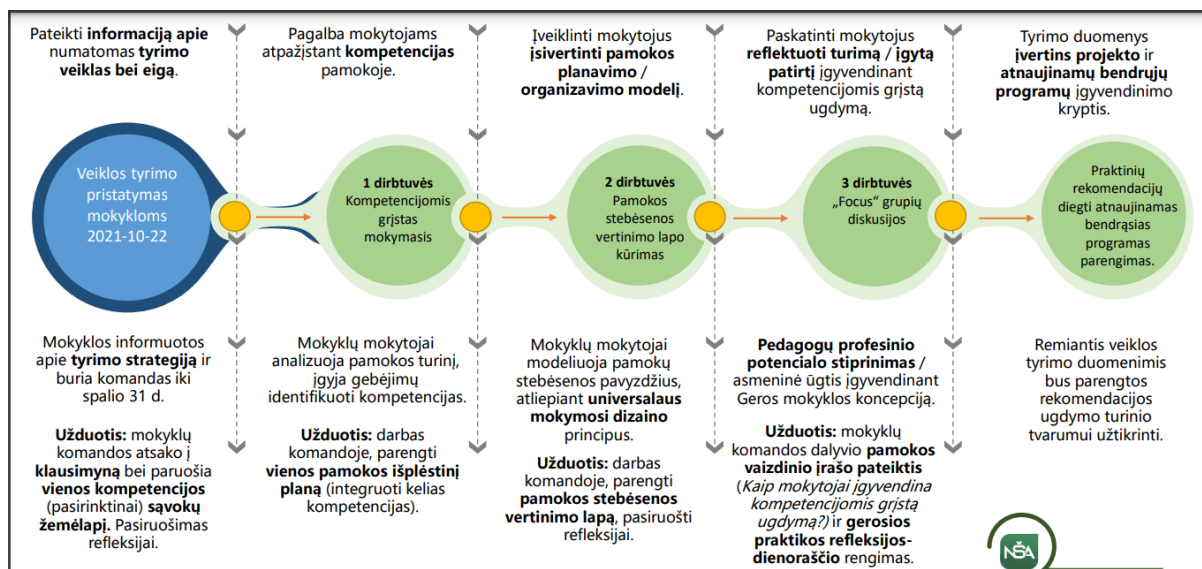
- Tyrimas neturėtų trukdyti pagrindiniam mokytojų darbui – mokymui.
- Taikomi metodai neturėtų užimti daug mokytojų laiko.
- Atliekant veiklos tyrimą, laikomasi etikos reikalavimų ir bendrų susitarimų.

Veiklos tyrimo laikotarpis – 2021 m. spalio 1 d. – 2022 m. balandžio 29 d.

Veiklos tyrime dalyvaujančių mokyklų sąrašas Agentūros teikimu buvo tvirtinamas švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu ir skelbiamas viešai Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Agentūros interneto svetainėse.

Atrenkant paraiškas, pirmumo teisė buvo suteikiama mokykloms, atitinkančioms vieną ar daugiau iš šių kriterijų:

1. mokykla dalyvauja Europos Komisijos ir Britų Tarybos projekte „Parama mokyklų vadovams, ugdymo turinio reformos Lietuvoje lyderiams“;
2. mokyklos, kuriose mokoma tautinių mažumų kalba;
3. mokyklų vadovai, arba jų pavaduotojai ugdymui, arba ugdymą organizuojančių skyrių vedėjai dalyvauja savivaldybių ugdymo turinio atnaujinimo komandų veiklose;
4. mokyklos mokytojai dalyvauja atnaujinant pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas;
5. mokykloje mokosi daugiau kaip 400 mokinių.

7 pav. Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrimas (NŠA)

Su veiklos tyrime dalyvaujančiomis mokyklomis Agentūra pasirašė bendradarbiavimo sutartis, kuriose detalizuojamos veiklos tyrimo dalyvių atsakomybės ir įsipareigojimai, detalios veiklos tyrimo veiklos.

Veiklos tyrime dalyvaujančių mokyklų:

1. vadovai informuoja mokyklos bendruomenę apie veiklos tyrimo veiklas ir aptaria jų planavimą, organizavimą ir vykdymą mokyklose;

2. vadovai dalyvauja kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, konsultacijose, skirtose tobulinti jų vadovavimo ugdymui ir mokymuisi kompetenciją, Europos Komisijos ir Britų Tarybos projekte „Parama mokyklų vadovams, ugdymo turinio reformos Lietuvoje lyderiams“ (išskyrus tuos atvejus, kai vadovas jau yra dalyvavęs šiuose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, kurie buvo organizuoti 2020–2021 metais);

3. mokytojai dalyvauja Agentūros organizuojamose konsultacijose ir / ar mokymuose, skirtuose pasirengti ir suplanuoti veiklos tyrimo veiklas;

4. mokytojai atlieka suplanuotas veiklas ir fiksuoja savo pastebėjimus Agentūros pateiktose formose ir aptaria rezultatus su Agentūros atstovais, rengiančiais veiklos tyrimo ataskaitą;

5. atstovai dalyvauja savivaldybių atnaujinamo ugdymo turinio komandų veikloje.

Veiklos tyrimo organizavimo stebėseną vykdė Ugdymo turinio atnaujinimo veiklų koordinavimo grupė, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. balandžio 20 d. įsakymu Nr. V-585 „Dėl ugdymo turinio atnaujinimo veiklų organizavimo“.

Su veiklos tyrimu susijusios veiklos viešinamos Agentūros interneto svetainėje, Europos Sąjungos lėšomis finansuojamo projekto „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“ (Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001) interneto svetainėje www.mokykla2030.lt.

Veiklos tyrimo veiklos organizuojamos ir vykdomos kontaktiniu būdu bei nuotoliniu būdu.

Asmens duomenys, susiję su veiklos tyrimo organizavimu, tvarkomi laikantis 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas), Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų teisinę apsaugą, reikalavimų.

Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrime dalyvaujančių mokyklų sąrašas

1. Alytaus r. Daugų Vlodo Mirono gimnazija.	16. Šiaulių Stasio Šalkauskio gimnazija.
2. Alytaus Panemunės progimnazija.	17. Šilalės Simono Gaudėšiaus gimnazija.
3. Alytaus Senamiesčio pradinė mokykla.	18. Širvintų r. Musninkų Alfonso Petručio gimnazija.
4. Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla.	19. Telšių „Kranto“ progimnazija.
5. Druskininkų „Atgimimo“ mokykla.	20. Trakų Vytauto Didžiojo gimnazija.
6. Jonavos Jeronimo Ralio gimnazija.	21. Ukmergės Dukstynos pagrindinė mokykla.
7. Jurbarko Naujamiesčio progimnazija.	22. Ukmergės „Šilo“ progimnazija.
8. Kauno Kazio Griniaus progimnazija.	23. Vilkaviškio r. Pilviškių „Santakos“ gimnazija.
9. Kauno Veršvų gimnazija.	24. Vilniaus Juzefo Ignacijaus Kraševskio gimnazija.
10. Kauno r. Raudondvario Anelės ir Augustino Kriauzų pradinė mokykla.	25. Vilniaus licėjus.
11. Klaipėdos Simono Dacho progimnazija.	26. Vilniaus r. Bezdonių Julijaus Slovackio gimnazija.
12. Klaipėdos Vydūno gimnazija.	27. Vilniaus šv. Jono Pauliaus II gimnazija.
13. Kretingos Simono Daukanto progimnazija.	28. Vilniaus Žemynos gimnazija.
14. Marijampolės Sūduvos gimnazija.	29. Visagino technologijos ir verslo profesinio mokymo centras.
15. Radviliškio r. Baisogalos gimnazija.	30. Vytauto Didžiojo universiteto Ugnės Karvelis gimnazija.

3. MOKYTOJŲ LYDERYSTĖS RAIŠKOS ATNAUJINANT UGDYMO PROGRAMAS EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

Tyrimas buvo orientuotas į mokytojų lyderystės raišką atnaujinant ugdymo programas, todėl analizuojant buvo išskirtos 3 kategorijos: 1. PAMOKOS PLANAVIMAS, ATSIŽVELGIANT Į KOMPETENCIJAS. 2. MOKYTOJO VEIKSMAI IR PRIEMONĖS, PADEDANČIOS MOKINIAMS IŠSIUGDYTI AUKŠTESNIUS MOKYMOSI GEBĖJIMUS. 3. SĄVOKOS „KOMPETENCIJOMIS GRĮSTO MOKYMO“ SUVOKIMAS.

3.1. Pamokos planavimas, atsižvelgiant į kompetencijas

Pirmiausia labai svarbu išsiaiškinti, kaip mokytojai planuodami pamoką atsižvelgia į kompetencijas. Klausimas „Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?“

3.1.1. lentelė

Pamokos turinys (N=30)

Subkategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Pamokos tema	<Priklauso nuo pamokos temos.>; Kompetencijos, atsižvelgiant planuojant pamoką>; <Kiekvienoje pamokoje ypač dažnai ir įvairiais būdais/ kelis sykius...>; <Bendrosios kompetencijos turi sąveiką su pamokos turiniu...> < Į visas bendrąsias kompetencijas, kurios siejasi su konkrečia tema ir pamokos turiniu> < Priklausomai nuo dalyko ir pamokos turinio>;
Pamokos uždaviniai	<Keliamų uždavinių pamokoje>; < Pamokos turinys nuo kurio priklauso bendrosios kompetencijos>;, <Bet atsižvelgiant į kitą pamokos turinį ugdomos ir kitos>; <Priklausomai nuo dalyko specifikos ir iškeltų pamokos uždavinių pamokose ugdome visas/skirtingas kompetencijas.>; Tai priklauso nuo pamokos turinio...>; <Priklausomai nuo dalyko specifikos ir iškeltų uždavinių pamokos turinys apima įvairių/skirtingų kompetencijų ugdymas.>
Pamokos sudominimas	<Svarbu, kad mokiniai norėtų veikti taip, kaip mokytojas suplanavo.>; <Bet atsižvelgiant į pamokos turinį ugdomos ir kitos>; < Planuodami sėkmingą pamoką, mokytojai turi visada galvoti ir apie kūrybiškumo kompetenciją – apie mokinių gebėjimą savarankiškai pasirinkti, numatyti, pasitaisyti, siekti originalumo ir t.t.>;< Planuodami pamoką, atsižvelgdami į ugdymo turinį, pasirenkame ir ugdomasias kompetencijas>.

Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse (2019) teigiama, kad siekiant ugdytis kompetencijas, ugdymo (si) procese svarbu užtikrinti daugialypius ryšius tarp įvairių ugdymo sričių, dalykų ir realaus pasaulio todėl labai svarbu, kad ugdymo turinys būtų toks ir būtų.

Siekiant išugdyti kompetencijas svarbu užtikrinti jų ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remtis mokinio individualia pažanga ir orientuotis į jo gabumus ir stiprybes.

Kompetencijos yra ugdomos dalykų turiniu. Atnaujintose dalykų bendrosiose programose atskleidžiama, kaip dalyko turinys augina mokinio kompetencijas.

Geros mokyklos koncepcijoje siekiama, kad mokiniai būtų ugdomi kompetencijų tyrinėjant, eksperimentuojant, kuriant, bendraujant ir bendradarbiaujant, siekiama, kad ugdymo turinys būtų įdomus ir patrauklus.

Pastebima, kad daugumos mokyklų mokytojų kalbant apie tai, į kokias kompetencijas atsižvelgia planuojant pamoką, ypatingą dėmesį atkreipia į mokyklos turinį, tai yra akcentuodami į pamokos temą „Priklauso nuo pamokos temos.“, „į visas bendrąsias kompetencijas, kurios siejasi su konkrečia tema ir pamokos turiniu“, „priklausomai nuo dalyko ir pamokos turinio“.

Daroma prielaida, kad mokytojai „prisirišę“ dar prie pamokų temų, o ne galutinio rezultato - mokinių gebėjimų ugdymo „Į visas bendrąsias kompetencijas, kurios siejasi su konkrečia tema ir pamokos turiniu“. Taip pat ypatingas dėmesys skiriamas ir pamokos keliamiems uždaviniams. Pastebima, kad uždavinius taip pat mokytojai linkę sieti planuojamu turiniu, o ne su siekiamu rezultatu „Keliamų uždavinių pamokoje.“ Pasak A. Skarbalienės (2015) pastaruoju metu yra sutariama dėl didelės mokytojų vaidmens ir įtakos svarbos. Lietuvos edukologų idėjos apie mokytojų autoritetą ir įtaką papildomos idėjomis, kad mokytojas savo įtaką mokykloje gali išnaudoti keleriopai: daryti poveikį mokiniams pamokų metu, siekdamas geresnių mokinių mokymosi ir veiklos rezultatų; paveikti kolegas, siekiančius geresnių mokyklos veiklos rezultatų; darydamas įtaką bendruomenei ir švietimo sistemai. Tai reiškia daugelis mokyklų vadovai kartu su mokytojais lyderiais bendru darbu ir veiksmais didina darbo kokybę ir gerina mokyklos rezultatus. Išryškėja lyderystės koncepcija.

Mokyklų mokytojai taip pat stengiasi, kad pamokos būtų įdomios. Pastebima, kad mokyklos atkreipia dėmesį mokinių motyvaciją mokytis, tai reiškia stengiasi, kad pamoka būtų įdomi „Svarbu, kad mokiniai norėtų veikti taip, kaip mokytojas suplanavo“. Tačiau pastebima, kad kalbant apie pamokų sudominimą, akcentuojamas planavimas. Natūraliai kyla klausimas, kas nutiktų, jei planai nenusisektų, ar pedagogas geba spontaniškai spręsti problemą, taip, kad mokinio motyvacija išliktų?

Analizuojant pamokos sudominimą, pastebima ir tai, kad pamokos sudominimas yra siejamas su kūrybiškumo kompetencija „Planuodami sėkmingą pamoką, mokytojai turi visada galvoti ir apie kūrybiškumo kompetenciją – apie mokinių gebėjimą savarankiškai atsirinkti, numatyti, pasitaisyti, siekti originalumo ir t.t.“. Mokyklų mokytojai ugdo mokinių savarankiškumą, originalumą, tačiau galima išvelgti, kad dalis mokyklų painioja kompetencijas. Pavyzdžiui nusako, kad į kūrybiškumą įeina gebėjimas atsirinkti, nors tai yra mokėjimo mokytis kompetencija.

Kaip teigia Nedzinskaitė R. (2013), pasaulinio lygio švietimo lyderiai ragina investuoti į lyderystės skatinimą ir kurti lyderių bendruomenes visose švietimo sistemos ir tarptautiniu mastu.

Kompetencijų įvardijimas (N= 30)

Subkategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Sudedamųjų kompetencijų įvardijimas	<p><Pažintinė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija, komunikavimo>; < Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija>; < pirmiausia atsižvelgiame į pažinimo, kūrybiškumo, bendravimo ir bendradarbiavimo tobulinimą kompetencijas>; < Į kūrybiškumo, komunikavimo pažinimo, pilietinę ir skaitmeninę kompetencijas>; < Planuodami pamoką, atsižvelgdami į ugdymo turinį, pasirenkame ir ugdomasias kompetencijas>; < Dažniausiai atsižvelgiame į šias kompetencijas: socialinę emocinę, komunikavimo, kūrybiškumo, pilietiškumo, pažinimo, skaitmeninę>.</p> <p><Pažintinė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija, komunikavimo>; < Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija>; < pirmiausia atsižvelgiame į pažinimo, kūrybiškumo, bendravimo ir bendradarbiavimo tobulinimą kompetencijas>; < Į kūrybiškumo, komunikavimo pažinimo, pilietinę ir skaitmeninę kompetencijas>;</p>
Neišskiriamos konkrečios kompetencijos	<p><Planuodami pamoką, atsižvelgdami į ugdymo turinį, pasirenkame ir ugdomasias kompetencijas>; < Dažniausiai atsižvelgiame į šias kompetencijas: socialinę emocinę, komunikavimo, kūrybiškumo, pilietiškumo, pažinimo, skaitmeninę>.</p>
Kompetencijų neapibrėžtumas	<p><Dažniausiai pamokoje neapsiriboja viena kompetencija>; <Į kompetencijų svarbą turime holistinį požiūrį...>; < Pamokose ugdome visas/ skirtingas kompetencijas>.</p>

Analizuojant, kaip mokytojai geba įvardyti kompetencijas, pastebima, kad ne visi yra susipažinę su kompetencijų terminu, tai yra dalis mokytojų kalbant apie kompetencijas išskiria dedamąsias kompetencijos dalis, kaip pavyzdžiui „Pažintinė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija, komunikavimo;“, nors žinoma, kad šią kompetenciją reiktų įvardyti – „pažintinė“ – pažinimo kompetencija arba „komunikavimo“, tai yra komunikacijos kompetencija.

Taip pat pastebima, kad keletas mokyklų, tiesiog neišskiria konkrečios kompetencijos. Tai kelia abejonių ar mokykla žino pilnai kompetencijas. Geros mokyklos koncepcijoje pabrėžiama, kad mokykla, kurioje grindžiama humanistinės vertybės, sėkmės siekianti mokykla, vadovaujama mokyklos ir bendruomenės susitarimais, mokymusi, nusako mokyklos veiklos tobulėjimo perspektyvą.

Tad remiantis geros mokyklos koncepcija, kuomet mokykla nėra pilnai susipažinusi su kompetencijų sąrašu galima teigti, kad tai trukdo, kaip mokyklos tobulėjimą.

Užkerta kelią reikštis ir pačiai lyderystei, pasak profesorės A. Skarbalienės (2015) lyderystės kompetencijų modelyje skiriamos šios septynios dedamosios mokytojų lyderystės kompetencijos: bendradarbiavimo kultūros kūrimas ir stiprinimas siekiant geresnių mokinių rezultatų ir ugdytojo tobulėjimo, naujausių mokslinių tyrimų, žinių, informacijos radimas ir jų naudojimas savo veiklai ir mokinių mokymuisi gerinti, nuolatinis profesinio tobulėjimo siekis ir profesinių gebėjimų stiprinimas, mokymo ir mokinių mokymosi gerinimas, įvairių vertinimo metodų išmanymas ir jų taikymas, bendradarbiavimas su mokinių šeimomis ir bendruomene, mokytojo profesijos autoriteto kėlimas. Dauguma mokyklų mokytojų taip pat vengia vartoti pilnai pagal susitarimą kompetencijų sąvokas. Tad neretai neapibrėžia kompetencijų „Dažniausiai pamokoje neapsiriboja viena kompetencija“, „Pamokose ugdome visas/ skirtingas kompetencijas“. Toks mokyklų išsakytas požiūris taip pat kelią įtarimų ar mokyklos yra susipažinusios su kompetencijomis ir jų tinkamu įvardijimu. Atsiskleidė mokyklų, kuriose mokytojai į klausimą- *Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami savo laiką?* atsakė neapibrėžtai: „Į kompetencijų svarbą turime holistinį požiūrį“. Toks atsakymas tarsi nusako, kad mokyklos nežino, kai aiškiai ir tiksliai įvardyti pačias kompetencijas ir vietoj to, renkasi įmantrius pasakymus.

Tai daro prielaidą manyti, kad mokyklų mokytojai dar nesuvokia kaip tiksliai įvardyti kompetencijas.

3.1.3.lentelė

Kompetencijos, į kurias atsižvelgia mokytojai planuodami pamoką

(pagal atsakiusių respondentų skaičių)

KOMPETENCIJOS	SKAIČIUS
<i>Iniciatyvumo ir kūrybingumo</i>	16
<i>Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, mokėjimas mokytis)</i>	19
<i>Mokėjimo mokytis</i>	8
<i>Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos</i>	5
<i>Skaitmeninė kompetencija</i>	5
<i>Komunikacijos kompetencija (komunikavimo)</i>	2
<i>Dalykinės kompetencijos</i>	3
<i>Asmeninės kompetencijos</i>	4

Nagrinėjant 3.1.3. lentelę aiškiai pastebime, kad dažniausiai pamokose ugdomos pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijos.

Kūrybiškumo kompetencija – asmens motyvacija ir gebėjimai kurti ir įgyvendinti nauja: idėjas, išradimus, meno kūrinius, netipiškus problemų sprendimus ir kitas naujoves įsivaizduojant, improvizuojant, kritiškai mąstant ir laikantis moralės principų. Kūrybiškumas yra svarbus verslumui ugdytis.

Kūrybiškumo kompetencija leidžia asmeniui atskleisti kūrybinius gebėjimus ir juos panaudoti kuriant naują vertę, prisidedant prie visuomenės socialinio, kultūrinio ir ekonominio gyvenimo pažangos. Dalis mokyklų ugdo mokėjimo mokytis kompetenciją. Taip pat ir socialinę, emocinę, sveikatos ir skaitmeninę kompetencijas. Mažiausia dalis kompetencijų – komunikacijos, dalykinės, asmeninės.

Kompetencijos ugdymas turi konkrečius, apibrėžtus reikalavimus ne tik pedagogams, bet ir patiems mokiniams, nes tai sistema, kuri apima žinias, gebėjimus, mokymosi rezultatus, vertybines nuostatas, nuo kurių priklauso netik mūsų gyvenimas, bet ir mūsų šalies. Kaip teigia K. Casey (2018), reikia tobulinti požiūrius, vertybes, gebėjimus, asmenines savybes, plėsti dalykines ir tarpdalykines žinias ir įgūdžius, naudotis šiuolaikiškais priemonėmis ir technologijomis, komunikacija. Ugdymo teoretikai nuolat stebi kintantį ugdymo kontekstą, o anot W. Null (2011), ugdymo turinį (curriculum) reikia laikyti ugdymo širdimi.

Pastebima, kad, perėjus nuo ugdymo turinio siaurąja prasme prie ugdymo(si) turinio plačiąja prasme sampratos, išskiriami ugdymo(si) tikslai, jų įgyvendinimo ir pasiekimų vertinimo ciklas, pedagogo perspektyva, vaiko / mokinio patirtis, ugdymo(si) situacijų pobūdis (Monkevičienė, Žemgulienė, Stankevičienė, 2013). Ugdymo turinio įgyvendinimas apibūdinamas kaip kasdienis vyksmas, orientuotas į mokytojų galias konkrečiam ugdymo turiniui plėtoti, realizuoti ir įprasminti nuolatinėje ugdymo praktikoje (Fogo, Reisman, Breakstone, 2019; Niculescu, 2015; Sahlberg, 2006).

Tyrimas parodė, kad mokytojai planuodami pamoką atsižvelgia į kompetencijas, kurios yra susijusios pamokos turiniu - tema, uždaviniais ir pamokos sudominimu. Planuodami sėkmingą pamoką, mokytojai išskiria kūrybiškumo kompetenciją –mokinių gebėjimą savarankiškai atsirinkti, numatyti, pasitaisyti, siekti originalumo ir t.t. Taigi, planuodami pamoką mokytojai atsižvelgia į ugdymo turinį, pasirenka ir ugdomasias kompetencijas. Pastebėta, kad dažniausiai (19) mokytojų planuodami pamoką įvardija dar vis pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, mokėjimas mokytis) bei (16) iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijas. Įgijęs kūrybiškumo kompetenciją, mokinys: pasitiki savo kūrybinėmis galiomis; kūrybiškai mąsto: kelia originalias idėjas, teikia savitus vertinimus ir problemų sprendimo variantus, įžvelgia daiktų ar reiškinių kitoniškumą, atranda netikėtus jų sąsajas; kuria remdamasis vaizduote ir patirtimi, naudodamas kūrybinės raiškos būdus ir priemones; atkakliai ir susitelkęs dirba įgyvendindamas savo sumanymus, nebijo klysti, pradėti iš naujo; nebijo rizikuoti, yra atviras naujoms idėjoms ir iššūkiams, pakantus neapibrėžtumui, turi savo nuomonę, bet paiso moralinių ir kultūrinių vertybių.

Mokėjimo mokytis kompetencija taip pat paminėta 8 mokytojų iš 30. Kalbant apie pamokos planavimą, Mažiausiai paminėta kompetencijos – komunikacijos, dalykinės, asmeninės kompetencijos.

3.2. Mokytojo veiksmai ir priemonės, padedančios mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus

Klausimu „Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?“ siekiama išsiaiškinti, kokius veiksmus ir priemones mokytojas naudoja, siekdamas išsiugdyti aukštesnius mokinių mokymosi gebėjimus. T.y. kaip pasireiškia, kaip mokytojo lyderio veiksmai bei kaip jis siekia šio užsibrėžto tikslo.

3.2.1. lentelė

Neformalus ugdymas (N = 30)

Subkategorijos	Ilustruojantys teiginiai
Olimpiados	<Skatinimas dalyvauti projektuose, konkursuose, olimpiadose, patyriminės veiklose>; <Dalyvaujama konkursuose, projektuose...>; <Skatina mokinius dalyvauti mokyklos ir „užmokyklinės“ veiklose>; <Ugdymo procesą praturtina kviestiniai lektoriai, susitikimai susitikimai su profesionalais, kūrėjais>.
Konkursai	
Ugdymas kitoje erdvėje	

Mokytojų vienas iš pagrindinių tikslų yra išugdyti aukštesnius mokymosi pasiekimus. Analizuojant neformalųjį ugdymą pastebima, kad maža dalis mokyklų akcentuoja šį ugdymą. Mokyklos sieja mokinių aukštesniuosis gebėjimus išugdyti per aktyvias veiklas tokias kaip: olimpiados, konkursai. „*Skatinimas dalyvauti projektuose, konkursuose, olimpiadose, patyriminės veiklose*. Akcentuojamos ir patyriminės veiklos (STEAM), kurios keičia tradicines pamokas sudaro galimybes mokytis per patirtį, toks mokymasis skatina mokinius pasiekti aukštesnių rezultatų ir plėtoja mokėjimo mokytis kompetenciją.

Neformalus ugdymas plėtoja įvairias kompetencijas:

- Pirmiausia mokinių mokėjimo mokytis kompetencija, kuri moko pasirinkti tinkamiausias mokymo(si) strategijas bei priemones.
- Asmeninė, tai gebėti įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius.
- Socialinė kompetencija, kuomet geba padėti kitiems ir priimti pagalbą.
- Iniciatyvumo kūrybiškumo kompetencija, kai geba mąstyti kūrybingai, drąsiai kelti idėjas, iniciuoti įdėjų įgyvendinimą bei mokytis iš nesekmių.
- Komunikavimo kai drąsiai išsakomos mintys, tinkamai pasirenkama kalbos stilius.
- Pažinimo kompetencija, kuomet geba daryti išvadas, plėsti akiratį, stebėti ir vertinti. Būti atkakliam turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi.

Mokyklų mokytojai taip pat akcentuoja ir ugdymą kitoje erdvėje „*Skatina mokinius dalyvauti mokyklos ir „užmokyklinės“ veiklose*“. Tai labai svarbu mokiniui, kuris turi ugdytis vidinį poreikį veikti, gebėti analizuoti kultūrinę, etninę, politinę, socialinę įvairovę. Todėl aktualu, kad ugdymas būtų įdomus skatintų mokinius geriau pažinti juos supančią aplinką, įgytas žinias ir įgūdžius leistų sėkmingai pritaikyti praktikoje ar sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas. Visą tai turtina mokinį, kaip asmenybę.

Taip pat mokytojai norėdami, kad mokiniai pasiektų aukščiausių akademinų pasiekimų kviečia ir lektorius „*Ugdymo procesą praturtina kviestiniai lektoriai, susitikimai su profesionalais, kūrėjais*“. Toks būdas padeda mokiniui įsitikinti link kokios profesijos jis linksta bei tai taip pat motyvuoja mokinius mokytis.

3.2.2. lentelė

Ugdymo metodai (N = 30)

Subkategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Individualus darbas	<Individualūs pokalbiai su mokiniais...>; <Individualizuojamas mokymo(si) turinys>; <Individualizuoja veiklas ir užduotis..>; <Skiriamas asmeninės pažangos įsivertinimas>; <Individualizuojamas mokymo(si) turinys...>; <Individualūs pokalbiai su mokiniais..>. <Skiriamos įvairios užduotys, skatinančių mąstymo, gebėjimo augimą>.
Darbas grupėmis	<Dalykiniai projektai..>; <Mokiniams sudaromos galimybės grupiniam darbui..>;
Eksperimentavimas	<Mokiniams sudaromos galimybės eksperimentinei veiklai..>.
Integravimas	<Mokytojas integruoja savo mokomąjį dalyką su kitais mokomaisiais dalykais...>.

Kalbant apie veiksmus ir priemones, kurie padėtų mokiniams išsiugdyti aukštesnius pasiekimus pastebima, kad didelė mokyklų dalis orientuojasi į individualų ugdymą. Labiausiai akcentuojama į individualius pokalbius su mokiniais „*Individualūs pokalbiai su mokiniais...*“.

Taip pat individualizuoja ir mokymo(si) turinį. Labai svarbu suvokti, kad visi mokiniai yra skirtingi ir skirtingais būdais pasiekia aukščiausiu rezultatų. Toks metodo taikymas padidina mokinių mokymosi motyvaciją, pasitikėjimą ir savigarbą, tai būtina sąlyga kompetencijoms ugdytis.

Tačiau labai svarbu pamokoje tiek mokiniams, tiek mokytojams iškelti aiškius mokymosi uždavinius, taip pat labai svarbu, kad veikla būtų nuolatos stebima bei peržiūrima individuali kiekvieno mokinio pažanga. Labai svarbu ir sudaryti galimybes pasirinkti mokiniams ugdymo turinį: temas, užduotis mokymosi ir vertinimo būdus.

Pastebima, kad mokyklų mokytojai į visa tai atkreipia dėmesį „*Skiriamas asmeninės pažangos įsivertinimas*“, tad mokiniai turi galimybę įsivertinti savo kaip asmens pažangą. Taip pat yra skiriamos konkrečios veiklos ir užduotys „*Individualizuoja veiklas ir užduotis*“. Vertinimas siekiamas padėti mokiniui ne tik mokytis, bet ir išmolti.

Akcentuojamas metodas kaip ir darbas grupėse. Dirbant komandoje ugdomas tarpusavio bendradarbiavimas, kurio metu atrandami nauji, įdomūs ir nestandartiški sprendimai. Tinkamai organizuotas darbas grupėse įgalina prisiimti atsakomybę už savo ir bendraklasių mokymąsi, skatina aktyviai dalyvauti mokymosi procese.

Dirbant grupėse gerėja mokinių tarpusavio santykiai, kuriama pasitikėjimo ir paramos atmosfera, asmeninio indėlio svarbos suvokimas stiprina savivertę ir įsitraukimą. Mokiniai turi galimybę ugdyti *kūrybingumo ir iniciatyvumo kompetenciją, socialinę kompetenciją, pažinimo ir komunikavimo kompetencijas*.

Mokyklos įvardija, kad mokiniams yra sudarytos galimybės dirbti grupėmis ir atlikti dalykinius projektus, grupėse taiko ir eksperimentines veiklas „*Mokiniam sudaromos galimybės grupiniam darbui..*“; „*Mokiniam sudaromos galimybės eksperimentinei veiklai..*“.

Tyrimai rodo, kad geresnių akademinų ir socialinių rezultatų pasiekama, kai mokiniai mokosi mišrioje pagal gebėjimus ir lytį grupėse. Grupės heterogeniškumas netgi laikomas būtina bendradarbiavimo sąlyga. Lietuvos mokyklos norėdamos pasiekti geresnių mokymosi rezultatų taiko ir integracijos metodą „*Mokytojas integruoja savo mokomąjį dalyką su kitais mokomaisiais dalykais...*“. Tai sukuria sąlygas įdomesnei veiklai, tai yra netradicinės užduotys, darbo metodai, aplinka, priemonės visa tai skatina ir motyvuoja mokinius mokytis bei plėsti akiratį. Integruotų pamokų privalumas, tai, kad geriau įsavinama informacija, taupomas laikas, mažinami mokymosi krūviai, mokymasis tampa efektyvesnis. Taip pat svarbu ir tai, kad didėja mokinių mokymosi motyvacija. Integracija pagilina, išplečia ir svarbiausia susieja žinias bei gebėjimus.

Tokios pamokos mokiniams yra kur kas įdomesnės. Be dalyko žinių, mokiniai įgyja įvairios patirties: kūrybinių ieškojimų, bendradarbiavimo, organizacinių gebėjimų. Tad drąsiai galima teigti, kad šis metodas glaudžiai siejamas su kūrybiškumo ir iniciatyvumo kompetencijomis. Šiuo metodu generuojasi mokinių mintys, idėjos taip pat vaidmenų pasidalijimas, užduočių kūrimas.

Integravimas turi ir trūkumų. Jis reikalauja laiko sąnaudų pamokos parengimui, dažnai gali neužtekti vienos pamokos. Reikalauja laiko ir minčių, idėjų generavimui.

Apibendrinant galima teigti, kad Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse (2019) numatoma, kad bus laikomasi šių principų: lygių galimybių, kontekstualumo, veiksmingumo, tęstinumo, bus siekiama stiprinti vertybes, gebėjimus, kūrybiškumą, pagarbos ir tolerancijos, pilietiškumo, sieks, kad kiekvienas mokinys galėtų įgyti aukštesnių pasiekimų, galėtų ugdytis kompetencijas ir t.t.

Ugdymo turinio kaitą lemia progresuojanti visuomenė, kurios poreikiai keičiasi ir nuolat kinta, todėl ir pats ugdymas yra atnaujinamas maždaug kas dešimtmetį.

Atnaujintose gairėse numatoma stiprinti ir ugdyti asmenines vertybes, atskleisti kūrybiškumą ir talentą, suteikti sąlygas tvirtam ir tvariam žinių pagrindui, orientuojamasi į kompetencijų ugdymą per socialines ir emocines, pažinimo, kūrybiškumo, pilietines, kultūrinės, komunikavimo kompetencijas. Kiekvienas mokomasis dalykas bus grindžiamas kompetencijomis, o, priklausomai nuo dalyko, skirsis raiška.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad mokytojai siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus daugiausia akcentuoja neformalųjį ugdymą: olimpiados, konkursai bei kita veikla.

Mokyklų mokytojai taip pat akcentuoja ir ugdymą kitoje erdvėje „Skatina mokinius dalyvauti mokyklos ir „užmokyklinės“ veiklose“. Tai labai svarbu mokiniui, kuris turi ugdytis vidinį poreikį veikti, gebėti analizuoti kultūrinę, etninę, politinę, socialinę įvairovę. Todėl aktualu, kad ugdymas būtų įdomus skatintų mokinius geriau pažinti juos supančią aplinką, įgytas žinias ir įgūdžius leistų sėkmingai pritaikyti praktikoje ar sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas. Visą tai turtina mokinį, kaip asmenybę.

Kalbant apie veiksmus ir priemones, kurie padėtų mokiniams išsiugdyti aukštesnius pasiekimus pastebima, kad didelė mokyklų dalis orientuojasi į individualų ugdymą. Labiausiai akcentuojama į individualius pokalbius su mokiniais „Individualūs pokalbiai su mokiniais...“.

Taip pat individualizuoti ir mokymo(si) turinį. Labai svarbu suvokti, kad visi mokiniai yra skirtingi ir skirtingais būdais pasiekia aukščiausiu rezultatų. Toks metodo taikymas padidina mokinių mokymosi motyvaciją, pasitikėjimą ir savigarbą, tai būtina sąlyga kompetencijoms ugdytis. Kai kurių mokytojų akcentuojamas metodas - darbas grupėse. Dirbant komandoje ugdomas tarpusavio bendradarbiavimas, kurio metu atrandami nauji, įdomūs ir nestandartiški sprendimai. Tinkamai organizuotas darbas grupėse įgalina prisiimti atsakomybę už savo ir bendraklasių mokymąsi, skatina aktyviai dalyvauti mokymosi procese. Dirbant grupėse gerėja mokinių tarpusavio santykiai, kuriama pasitikėjimo ir paramos atmosfera, asmeninio indėlio svarbos suvokimas stiprina savivertę ir įsitraukimą. Mokiniai turi galimybę ugdyti kūrybingumo ir iniciatyvumo kompetenciją, socialinę kompetenciją, pažinimo ir komunikavimo kompetencijas. Kai kurių mokyklų mokytojai įvardija, kad mokiniams yra sudarytos galimybės dirbti grupėmis ir atlikti dalykinius projektus, grupėse taiko ir eksperimentines veiklas.

3.3. Sąvokos „Kompetencijomis grįstas mokymas“ suvokimas

Klausimu „kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?“ siekiama išsiaiškinti, kaip mokytojai įsigilinę į naujovę, ir kaip jie supranta minėtą sąvoką.

Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse (2019) pažymėta, kad ugdymo(si) rezultatai – nuosekliai įgyjamos dvasinė, intelektinė ir fizinė asmens brandą rodančios kompetencijos. Asmeninė branda reiškia kompetencijų visumą, leidžiančią apsispręsti dėl savo profesinės karjeros, asmeniniu indėliu prisidėti prie Lietuvos, Europos ir pasaulio bendruomenės ir pažangios ekonomikos darnaus vystymosi. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme kompetencija yra apibrėžta kaip gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma.

3.3.1. lentelė

Kompetenciją sudarantys sandai (N=30)

Dalykinės žinios - apima sąvokas, išsamų turinį, kurio mokomasi konkretaus dalyko, pavyzdžiui, matematikos, lietuvių kalbos, pamokose.	<Dalykinės žinios padeda skirtingais būdais formuoti konkrečias kompetencijas>.
Tarpdalykinės žinios sieja vieno dalyko turinį su kitų dalykų turiniu.	<Įgytų žinių taikymas realiame gyvenime, praktinėse situacijose>.
Procedūrinės žinios apima supratimą, kaip atlikti veiksmą tam tikra seka. Procedūrinės žinios gali būti susijusios su viena sritimi arba gali apimti daugiau sričių.	<Kompetencijomis grįstas ugdymas tai ne tik žinių įsisavinimas, bet ir jų apmąstymas ir išbandymas praktikoje - tai įgūdžių ir gebėjimų ugdymas, remiantis žiniomis>; <Rengiantis pamokai, analizuojant ir parenkant medžiagą mokytojas numatys ir išsigrynins kokių kompetencijų stiprinimui, ugdymui yra skiriamos konkrečios užduotys. Pamokos metu mokytojas skatina (moko) vaiką atlikti užduotis remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių visuma>;
Episteminės žinios – tai supratimas, kaip mąsto ir dirba tam tikros srities ekspertai ir tyrėjai (matematikai, istorikai, gamtininkai ir kt.). Jos leidžia mokiniui praplėsti srities arba dalyko žinias, padeda jam suprasti, kodėl reikia mokytis dalyko, kur ir kaip galima pritaikyti tos srities žinias; - apie kokius gebėjimus kalba: kognityviniai, meta kognityviniai, emociniai, socialiniai ir praktiniai; - apie kokias vertybinės nuostatos: asmeninės, bendražmogiškos ir visuomeninės.	<Kompetencijomis grįstas ugdymas- daugiafunkcinis žinių, gebėjimų ir nuostatų derinimas, kuris reikalingas visiems asmenims, kad jie galėtų tapti aktyviais visuomenės nariais gebančiais priimti pokyčius, spręsti problemas ir sėkmingai kurti savo karjeros kelią>; <Mokymas, kuomet mokinys įgyja ne tik žinių, bet geba jas pritaikyti gyvenime, formuojasi platesnė pasaulėžiūra ir aiškesnis gyvenimo modelis>; < Mokymasis ir išmokimas, kuris atsako į esminius klausimus – kam to reikia? Kur tai panaudosiu, pritaikysiu?>.
Vertybinės nuostatos: asmeninės, bendražmogiškos ir visuomeninės	<Žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma grįstas mokymas>;<Kompetencijomis grįstas mokymas yra toks, kuriuo siekiama, kad ugdytinis įgytų mokymo(si) kaip vertybės suvokimą ir būtų įgalintas veikti ateities pasaulyje>; <Kompetencijomis grįstas mokymas – tai

	<p>gebėjimų, nuostatų ir įgūdžių, kurie gali būti pritaikomi įvairiose gyvenimo srityse, ugdymas>; <Kompetencijomis grįstas mokymas - tai įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų dermė ugdymo procese>; <Kompetencijomis grįstas mokymas – galimybė pačiam mokiniui išsikelti ugdymosi tikslą, tobulinti arba įgyti įgūdžius, vertybines nuostatas, kad pasiektų individualią pažangą, atitinkančią jo poreikius ir galimybes>; <Kompetencijomis grįstas mokymas – tai gebėjimų, nuostatų ir įgūdžių, kurie gali būti pritaikomi įvairiose gyvenimo srityse, ugdymas>.</p>
<p>Integralumas – stiprinamas įvairių mokomųjų dalykų turinio tarpusavio ryšys, siekiant padėti mokiniui formuoti visumą pasaulėvaizdį;</p>	<p><Tai integracinis ugdymas, kurio metu įgyjami praktinio pritaikymo įgūdžiai. Mokytojas turi galimybę išėiti už programos, vadovėlio rėmų, mokytojas – ne vykdytojas, bet kūrėjas ir sprendimų priėmėjas>; <Kompetencijomis grįstas mokymas yra integracinio ugdymo pagrindas, kuomet siekiame ugdyti besimokantįjį, atsižvelgiant į jo turimas kompetencijas. Ugdymo procese integruojame kelis mokomuosius dalykus>;< Tai visapusiškas, integruotas, holistinis ugdymas>.</p>
<p>Dermė – ugdymo tikslai, uždaviniai, mokymosi turinys, ugdomosios veiklos ir rezultatų vertinimas suderinti tarpusavyje. Užtikrinama įvairių ugdymo sričių ir dalykų mokymosi turinio tarpusavio (horizontali) ir tarp skirtingų mokymosi metų / koncentrų (vertikali) dermė.</p>	<p><Žinių, gebėjimų ir įgūdžių dermė ugdymo procese. Mokomųjų dalykų turinys padeda mokiniams ugdytis kompetencijas...>; < Per kompetencijas einama prie ugdymo turinio>; <Visapusiškas ugdymas, mokymasis gyvenimui, asmeninis tobulėjimas>; <Suprasti sunku, kol neturime instrumentų kaip vertinti kompetencijas ir koks bus žinių, gebėjimų ar kompetencijų santykis? >; <Tai mokymas(is), kurio metu ugdomos mokinio bendrosios kompetencijos per dalykinį turinį. Kompetencijos – ugdymo(si) pagrindas, o dalyko turinys – priemonė kompetencijoms ugdyti.>;<Mokymasis, grįstas žiniomis, mokėjimu, įgūdžiais, skatinantis ne žinių atkartojimą, o jų praktinį taikymą>; <Visuminis žmogaus ugdymas. <Dalyko ugdymas per visas kompetencijas>; <Ką ir kodėl mes mokome/mokomės. Kaip gali / galiu perkelti įvairiuose dalykuose įgytą patirtį, žinias ir įgūdžius į kitus mokomuosius dalykus. Ugdome besimokantįjį, o ne dalyko žinovą>; < Nauji gebėjimai įgyjami išsavinant mokymo programą savo tempu, gilumu ir pan. Tai mokymas, kuris grindžiamas rezultatais. Mokymas orientuotas į kompetencijų ugdymą.>.</p>

<p>Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Gyvenimo įgūdžiai – asmens gebėjimas patenkinti savo kasdienio gyvenimo poreikius ir įveikti problemas. Asmeninio ir socialinio vystymosi procese suvokiamas individo ir visuomenės vaidmuo, slopinantis ar skatinantis asmeninę ir socialinę žmogaus raidą. Gyvenimo įgūdžius galima apibrėžti kaip asmenines savybes, kurios padeda individui priimti racionalius sprendimus, kritiškai mąstyti, pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su aplinka, demokratine visuomene.</p>	<p><Prioritetas ne konkretaus dalyko žinios, o augančio žmogaus įgyjami gebėjimai ir įgūdžiai>;<Ugdyti besimokantįjį mokinį, sprendžiantį gyvenimo keliamas problemas, turintį tvirtą savivertę ir savivoką, gebantį įsivertinti. Kartu su dalyko mokymu įtraukiamas ir kreipiamas ypatingas dėmesys į bendrųjų kompetencijų ugdymą. Mokinys ugdomas kaip visapusiška, sociali asmenybė, gebanti gyventi pilnavertį gyvenimą. Mokymasis, orientuotas į besimokantįjį, visapusišką asmenybės ugdymą>; <Ugdymo procese svarbu ne tik vertinti mokinio dalykines žinias, bet ir atsižvelgti į besimokančiojo kompetencijas, gebėjimus, vertybes ir kt. Ugdomas ne tam tikros srities žinovas, o asmenybė, turinti atitinkamus gebėjimus bei įgūdžius. Dėl to kompetencijomis grįstas mokymasis – tai ugdymo procesas, leidžiantis mokiniui pačiam daugiau bandyti, mėginti, pažinti, atrasti, išmokti ir pagal savo galimybes bei turimas kompetencijas praktiškai taikyti išmokus/išsiugdytus gebėjimus ar įgūdžius>;</p>
<p>Bendrosios kompetencijos. Bendrosios kompetencijos ugdomos drauge su esminėmis dalykinėmis kompetencijomis. Iš esmės nėra viena asmens bendroji kompetencija nėra atskirta nuo dalykinių kompetencijų.</p>	<p><Svarbu įgyti esminių kompetencijų (mokėjimo mokytis, pažinimo, komunikavimo, socialinė, iniciatyvumo ir kūrybiškumo, asmeninė, kultūrinė) tam, kad mokinys galėtų sėkmingai dalyvauti visuomenės gyvenime, teisingai pasitrinkti profesinį kelią, būti pilietišku, socialiai aktyviu>; <Mokinys turi ugdytis 7 kompetencijas pagal savo galimybes. Planuojant pamoką, pirmiausia reikės numatyti, kokias kompetencijas ir kokių lygmeniu ugdysime ir tam pritaikysime ugdymo(si) turinį. Svarbu paruošti jauną žmogų gyvenimui, kad būtų sumažinta atskirtis>; <Sąvoka kelia klausimų kaip kompetencijomis grįstą mokymą vertinsime. Ar turime instrumentą kaip vertinti kompetencijas? Kas nusvers žinios ir gebėjimai ar kompetencijos? Kaip surasti tobulą santykį tarp dalyko žinių ir bendrųjų kompetencijų. Kritinis mąstymas susietas su aktyviais ugdymo metodais, nukreiptais į savarankiškumo, pažinimo, kūrybiškumo skatinimą>.</p>
<p>Personalizuotas ugdymas Personalizuotas ugdymas yra glaudžiai susijęs su inkliuziniu, individualizuotu bei diferencijuotu mokymusi, tačiau yra ir svarbių skirtumų – visų pirma tai, kad pastarieji labiau orientuoti į mokytoją ar dėstytoją, o ne į mokinį. Pagrindinis dėmesys personalizuotame mokymesi skiriamas aktyviam besimokančiojo vaidmeniui, jo pasirinkimams ir sprendimams dėl mokymosi</p>	<p>Mokomųjų dalykų turinys padeda mokiniams ugdytis kompetencijas, personalizuota mokomoji veikla...>.</p>

metodų bei būdų ir jų panaudojimo greitai kintančioje aplinkoje.	
Kontekstinis ugdymas. Kontekstinio ugdymo dalis yra individualizavimas ir diferencijavimas. Vaikui mokytis yra prasminga, mokytojai atsižvelgia į kiekvieno vaiko amžių, jo gebėjimus, vaiko patirtį, gebėjimą susikaupti, šeimos padėtį, poreikius.	<Bei kontekstinis ugdymas skatina mokinių savarankiškumą bei augina kritinį mąstymą. Kompetencijomis grįstas mokymas“.

Analizuojant mokytojų, kaip supranta sąvoką „kompetencijomis grįstą mokymąsi“ pastebima, kad nedidelė dalis pedagogų šią sąvoką supranta per *dalykines žinias* „*Dalykinės žinios padeda skirtingais būdais formuoti konkrečias kompetencijas*“. Dalykinės žinios padeda skirtingais būdais formuoti konkrečias kompetencijas.

Dalyko pamokose mokiniai įgyja dalyko žinias ir gebėjimus, jų pagrindu formuojasi socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencijos suprantama kaip asmens savimonė ir savitvardą, socialinis sąmoningumas, tarpusavio santykių kūrimo gebėjimai, atsakingas sprendimų priėmimas ir asmens rūpinimasis fizine ir psichine sveikata.

Socialinė ir sveikos gyvensenos kompetencija padeda siekti gyvenimiškų tikslų, kurti darnius santykius šeimoje ir prasmingai veikti platesniame ir kultūriniame kontekste. Toks kompetencijų grįstas ugdymas taip pat motyvuoja mokinį, sudaro prielaidą siekti savo tikslų bei padeda formuoti profesinę kryptį.

Kita dalis mokyklų sieja kompetencijomis grįstą mokymąsi su **procedūrinėmis žiniomis** „*Kompetencijomis grįstas ugdymas tai ne tik žinių įsisavinimas, bet ir jų apmąstymas ir išbandymas praktikoje - tai įgūdžių ir gebėjimų ugdymas, remiantis žiniomis*“. Remiantis šia išsakyta mintimi, suvokiama, kad mokyklos akcentuoja praktinius gebėjimus bei pačių mokinių žinių įsisavinimą ir tų žinių permastymą bei vėliau ir pritaikymą pačioje praktikoje. Kita mokykla išskiria kompetencijų grįstą mokymąsi taip pat per **procedūrinės žinias**, kaip pavyzdžiui pirmiausiai dėmesio sutelkiant į patį mokytoją, kuris pats numato bei išgrynina pamokos parengtą medžiagą, puikiai pažindamas savo mokinius ir tokia kryptimi numatys, kokias kompetencijas būtina stiprinti atliekant konkrečias užduotis -“*Rengiantis pamokai, analizuojant ir parenkant medžiagą mokytojas numatys ir išsigrynins kokių kompetencijų stiprinimui, ugdymui yra skiriamos konkrečios užduotys. Pamokos metu mokytojas skatina (moko) vaiką atlikti užduotis remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių visuma*“. Tokiu būdu nusako, kad turimomis žiniomis mokinsys įgys ne tik mokėjimų, bet ir pačių įgūdžių visuma. Visai tai sudaro sąlygas kompetencijomis plėtotis.

Viena iš jų tai *pažinimo kompetencija*, kuri skatina motyvaciją, gebėjimą pažinti save bei patį pasaulį remiantis žiniomis, tyrinėjant ir apmąstant savo patirtį. Tai yra reflektuoti save kaip savarankišką ir atsakingą asmenį. Taip pat ir *kūrybiškumo kompetencija*. Kūrybiškumas yra labai svarbus verslumui ugdytis. Ši kompetencija leidžia asmeniui atskleisti ne tik kūrybinius gebėjimus, bet ir juos panaudoti kuriant naują vertę, prisidedant prie visuomenės socialinio, kultūrinio ir ekonominio gyvenimo pažangos.

Atsiskleidžia ir kalbant apie kompetencijomis grįstą mokymąsi ir **episteminės žinios**. Šios žinios leidžia mokiniui praplėsti srities arba dalyko žinias, taip pat padeda suvokti suprasti, kodėl reikia mokytis dalyko, kur ir kaip pritaikyti tos srities žinias. Viena iš mokyklų teigia, kad kompetencijomis grįstą mokymą suvokia per šias epistemines žinias – „Kompetencijomis grįstas ugdymas tai ne tik žinių įsisavinimas, bet ir jų apmąstymas ir išbandymas praktikoje - tai įgūdžių ir gebėjimų ugdymas, remiantis žiniomis“.

Tai reiškia, kad mokyklos supratimu žinios tai nėra tas galutinis būdas norint pasiekti mokinio mokymosi kompetencijų. Labai svarbu, kad tos žinios teiktų įsisavinimą bei apmąstymą ir teiktų naudą ateityje. Išryškėja šie gebėjimai: kognityviniai gebėjimai, nes tokiu būdu vyksta pažinimas, problemų sprendimas bei kritinio mąstymo įgūdžiai.

Taip pat ir metakognityviniai – kaip savęs ar kitų pažinimą, gebėjimą įsivertinti bei reflektuoti. Geresni savireguliacijos įgūdžiai paprastai atneša ir aukštesnio lygio akademinį pasitenkinimą (Boekaerts, Pintrich, Zeidner, 2005).

Mokytojų išsireiškimu; „*Mokymasis ir išmokimas, kuris atsako į esminius klausimus – Kam to reikia? Kur tai panaudosiu, pritaikysiu?*“. Atskleidžia prielaidą ir socialiniams bei praktiniams įgūdžiams ugdytis. Siauresne prasme, socialiniai įgūdžiai įvardijami, kaip individo įgūdis tinkamai sąveikauti ir bendrauti su aplinkiniais žmonėmis įvairiose susiklosčiusiuose situacijose (Wallace, 2009). Mokykla pirmiausiai yra suvokiama, kaip formalus švietimo teikėjas. Pastaraisiais metais vis labiau yra akcentuojama Geros mokyklos koncepcija, kurioje pabrėžiamas, asmenybės augimas ir saviraiška, besimokanti bendruomenė, dialogas, mokymosi visą gyvenimą principai .

Geros mokyklos koncepcijoje taip pat pažymima, kad mokyklose mokymasis turėtų „socialėti“, tai reiškia, kad mokiniai mokosi panteriškai, grupėse, komandose, įvairiose socialiniuose ir virtualiose tinkluose. Mokykla skatina asmenybės augimą: mokiniai suvokia save kaip asmenybes, pasitiki savimi, adekvačiai ir kritiškai vertina realybę.

Atsiskleidžia ir **vertybinės nuostatos** – „Kompetencijomis grįstas ugdymas- daugiafunkcinis žinių, gebėjimų ir nuostatų derinimas, kuris reikalingas visiems asmenims, kad jie galėtų tapti aktyviais visuomenės nariais gebančiais priimti pokyčius, spręsti problemas ir sėkmingai kurti savo karjeros kelią“ – tai atsiskleidžia per savigarbą, pagarbą, poreikį tobulėti, nuolatinį mokymąsi, bendravimą ir bendradarbiavimą. Taip pat šios vertybinės nuostatos naudingos ne tik mokiniams, bet ir pačiai mokyklai, kadangi tobulėja kartu ir mokyklos tausojimas, puoselėjimas už savo jausmus bei poelgius.

Kalbant apie kompetencijų grįstą mokymąsi labiausiai ir išryškėja tarp mokyklų **vertybinės nuostatos**. „Žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma grįstas mokymas“, kuri yra išryškinama kaip visuma einama per vertybines nuostatas, tokias kaip: bendražmogiškos ir visuomeninės. Čia labai svarbu užtikrinti ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remtis mokinio individualia pažanga ir orientuotis į jo gabumus ir stiprybes. Mokyklose pasigendama akcentavimo apie tęstinumą ir nuoseklumą, tačiau pažymi, kad mokiniui yra sudaryta galimybė pačiam kelti ugdymo tikslą, taip pat yra sudarytos galimybės tobulinti savo įgūdžius, kad sėkmingai pasiektų individualią pažangą. Vėl gi atkreipiant dėmesį į besimokančiojo poreikius ir galimybes – „Kompetencijomis grįstas mokymas – galimybė pačiam mokiniui išsikelti ugdymosi tikslą, tobulinti arba įgyti įgūdžius, vertybines nuostatas, kad pasiektų individualią pažangą, atitinkančią jo poreikius ir galimybes“. Atnaujintose dalykų bendrosiose programose atskleidžiama, kaip dalyko turinys augina mokinio kompetencijas.

Taip pat pastebimas, kad dauguma mokyklų stengiasi pasitikėti vaikais. Daroma prielaida, kad daugumos mokyklų yra demokratiškos ir empatiškos. Tad, ugdoma socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos, pažinimo, kūrybiškumo, pilietinė, kultūrinė, komunikavimo kompetencijos.

Taip pat, kalbat apie kompetencijų mokymosi suvokimą pastebima, kad nemaža dalis pamini **integralumą**. Apie integralumą rašoma ir Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse. Juose teigiama, kad integralumas stiprina, įvairių mokomųjų dalykų turinio tarpusavio ryšius, siekiant padėti mokiniui formuoti vientisą pasaulėvaizdį. „*Tai integracinis ugdymas, kurio metu įgyjami praktinio pritaikymo įgūdžiai*“. Mokytojui taikant ugdyme integraciją ugdomas tuo metu mokinių bendrosios ir esminės kompetencijos. Šio ugdymo principu pedagogas plėtoja asmeninę kūrybiškumo kompetenciją – „*Mokytojas turi galimybę išeiti už programos, vadovėlio rėmų, mokytojas – ne vykdytojas, bet kūrėjas ir sprendimų priėmėjas*“ kalbant apie integralumą akcentuojamas praktinio pritaikymo įgūdžiai“.

Kalbant apie supratimą „kompetencijomis grįstą mokymąsi“ pastebimas, kad mokyklos supranta ir per **dermę** „*Žinių, gebėjimų ir įgūdžių dermė ugdymo procese. Mokomųjų dalykų turinys padeda mokiniams ugdytis kompetencijas.*“. Mokyklos suvokimas, kuomet ugdymas vyksta per dermę mokomasis dalykų turinys mokiniams ugdytis pačioms kompetencijomis. Analizuojant dermės suvokimą svarbu pabrėžti, kad ugdymo tikslai, uždaviniai, mokymosi turinys, ugdomosios veiklos ir rezultatų vertinimas turi būti suderinamas tarpusavyje. Taip pat svarbu užtikrinti įvairių ugdymo sričių ir dalykų mokymosi turinio tarpusavio ir tarp skirtingų mokymosi metų išliktą dermę, tai yra, kad visos šios sritys tarpusavyje derėtų.

Mokyklų mokytojų išsireiškimu: „*Kompetencijomis grįstas mokymas - tai įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų dermė ugdymo procese*“ suvokiama, kad mokyklos geba suderinti visas šias sritis.

Ypatingas dėmesys skiriamas kalbat apie sąvokos supratimą kompetencijomis grįstą mokymąsi per **gyvenimo įgūdžių ugdymą** „*Prioritetas ne konkretaus dalyko žinios, o augančio žmogaus įgyjami gebėjimai ir įgūdžiai.* Mokyklos orientuojasi į mokinių įgūdžius bei jų patirtis. Pabrėžia ir mokinių savivertę. Svarbu užtikrinti ir, kad ugdymas būtų įtraukiamasis. Mokyklų teigiamus įgūdžių ugdymas formuoja visapusišką ir tobulėjantį asmenį „*Ugdyti besimokantįjį mokinį, sprendžiantį gyvenimo keliamas problemas, turintį tvirtą savivertę ir savivoką, gebantį įsivertinti kartu su dalyko mokymu įtraukiamas ir kreipiamas ypatingas dėmesys į bendrųjų kompetencijų ugdymą. Mokinys ugdomas kaip visapusiška, sociali asmenybė, gebanti gyventi pilnavertį gyvenimą. Mokymasis, orientuotas į besimokantįjį, visapusišką asmenybės ugdymą*“. Suvokime taip tvirtina, kad toks ugdymas suteikia asmeniui bandyti, ieškoti, atrasti bei išmokti.

Toks ugdymas einamas per patirtį, kuris mokiniui suteikia galimybę tobulėti visapusiškai. Taip pat mini ir, kad per gyvenimo įgūdžių ugdymą mokiniui yra suteikiama galimybė pagal galimybę bei turimas žinias jas taikyti praktiškai. Tokiu būdu plėtojamas kompetencijų grįstą mokymą „*Ugdymo procese svarbu ne tik vertinti mokinio dalykines žinias, bet ir atsižvelgti į besimokančiojo kompetencijas, gebėjimus, vertybes ir kt. Ugdomas ne tam tikros srities žinovas, o asmenybė, turinti atitinkamus gebėjimus bei įgūdžius. Dėl to kompetencijomis grįstas mokymasis – tai ugdymo procesas, leidžiantis mokiniui pačiam daugiau bandyti, mėginti, pažinti, atrasti, išmokti ir pagal savo galimybes bei turimas kompetencijas praktiškai taikyti išmokus/išsiugdytus gebėjimus ar įgūdžius*“.

Kompetencijomis grįstas mokymasis dalis mokyklų suvokia per **bendrasias kompetencijas**, jų tiesiog neišskiriant „*Mokinys turi ugdytis 7 kompetencijas pagal savo galimybes . Planuojant pamoką, pirmiausia reikės numatyti, kokias kompetencijas ir kokių lygmeniu ugdysime ir tam pritaikysime ugdymo(si) turinį. Svarbu paruošti jauną žmogų gyvenimui, kad būtų sumažinta atskirtis*“. Jų suvokimu, kad svarbu išlaikyti balansą tarp kompetencijų ir pačio ugdymo turinio.

Taip stengiasi atkreipti dėmesį ir į jauno asmens paruošimą gyvenimui. Kitos mokyklos atsako į klausimą apie kompetencijų grįstą mokymąsi klausimu „*sąvoka kelia klausimų kaip kompetencijomis grįstą mokymą vertinsime. Ar turime instrumentą kaip vertinti kompetencijas? Kas nusvers žinios ir gebėjimai ar kompetencijos? Kaip surasti tobulą santykį tarp dalyko žinių ir bendrųjų kompetencijų. Kritinis mąstymas susietas su aktyviais ugdymo metodais, nukreiptais į savarankiškumo, pažinimo, kūrybiškumo skatinimą.*“, tai leidžia suprasti, kad dalis mokyklų neturi priemonių kompetencijoms matuoti.

Taip pat neapsisprendžia, kas geriau - ugdant ar žinios ar gebėjimai ar tos pačios kompetencijos. Akcentuoja, kad kritinis mąstymas glaudžiai siejasi su aktyviais ugdymo metodais, kurie skirti pasiekti savarankiško, pažinimo bei kūrybiškumo plėtojimui.

Suvokimą apie kompetencijomis grįstą mokymą dalis mokyklų įvardina, kad svarbus yra **personalizuotas ugdymas**. Šiomis dienomis šis ugdymas yra vienas svarbiausių šiandieninių iššūkių švietime. Kadangi pereinama nuo standartizuoto ugdymo prie personalizuoto ugdymo, kuris dėmesį skiria individualiam asmeniui pagal jo poreikius ir ypatumus. „*Mokomųjų dalykų turinys padeda mokiniams ugdytis kompetencijas, personalizuota mokomoji veikla.*“ Tad kompetencijomis grįstą mokymą mokyklos būtent ir suvokia per personalizuotą ugdymą, kada yra atsižvelgiama į kiekvieno mokinio individualią pažangą.

Dar viena dalis mokyklų suvokia kompetencijų grindžiamą mokymą per **kontekstinį ugdymą** „*Bei kontekstinis ugdymas skatina mokinių savarankiškumą bei augina kritinį mąstymą. Kompetencijomis grįstas mokymas*“.

Taikant šį ugdymą svarbu laikytis šių principų: mokytojas turi būti orientuotas į mokinį, taip pat suvokti, kad ugdymosi sėkmė nepriklauso ne vien tik nuo mokinio gebėjimų. Pedagogo vaidmuo labai svarbus, nes jis turi prisiimti visą atsakomybę už ugdymo planavimą bei patį procesą. Šiame ugdyme svarbu, kad mokinys visada tobulėtų ir gebėtų pranokti pats save. Ugdymas glaudžiai siejamas su diferencijavimu. Kontekstinis ugdymas ugdo saviraišką taip pat ir kūrybiškumą. Susiformuoja pamatinės vertybės: dėkingumas, pasitikėjimas, atkaklumas, bendradarbiavimas, smalsumas, kūrybiškumas, empatija, entuziazmas, savarankiškumas, nuoširdumas, pagarba ir tolerancija. Svarbu sukurti sąlygas kiekvieno vaiko gebėjimų potencialo, kompetencijų ir intelektų ugdymui, puoselėjant tautos vertybes ir pozityvų požiūrį į žmogų, tenkinant savarankiškumo poreikį, tausojant ir stiprinant fizinę, emocinę sveikatą, užtikrinant tęstinumą, į procesą įtraukiant tėvus ir visą bendruomenę. Stebint ugdytinius, nustatyti dominuojančius intelektų tipus, organizuoti veiklą gebėjimų ir įgūdžių (kompetencijų) stiprinimui, suteikti pakankamai laiko vaiko pasirinktai veiklai, kūrybiškai panaudoti žaidimus, kurti smagų ugdymo procesą, nuolat reflektuoti vertinant sėkmes ir numatant galimybes.

Kaip teigiama teorinėje darbo dalyje, kompetencijomis grįstas ugdymas - individualus mokymosi pagrindas, formuojantis kultūrą, struktūrą ir pedagogiką. Priimant kompetencijos grįstą mokymą turime planuoti žingsnius, numatyti siekiamų tikslų, atsižvelgti į valstybės siekiamus tikslus ir uždavinius, kompetencijas priimti taip, kad pasiektume savo mokyklos ar besimokančios organizacijos geriausių rezultatų (C. Sturgis, 2010 ir kt.). Planuojant kompetencijomis grįstą ugdymą anot N. Priest, A. Rudenstine, E. Weisstein, (2012), svarbu akcentuoti mokinio gebėjimus ir procesą, kaip tai bus ugdoma.

*Atlikus tyrimą paaiškėjo, kaip mokyklų mokytojai supranta sąvoką „kompetencijomis grįstas mokymas“?. Pastebėta, nedidelė dalis mokytojų šią sąvoką supranta per **dalykines žinias** „Dalykinės žinios padeda skirtingais būdais formuoti konkrečias kompetencijas“. Kita dalis mokyklų sieja kompetencijomis grįstą mokymąsi su procedūrinėmis žiniomis „Kompetencijomis grįstas ugdymas tai ne tik žinių įsisavinimas, bet ir jų apmąstymas ir išbandymas praktikoje - tai įgūdžių ir gebėjimų ugdymas, remiantis žiniomis“. Remiantis šia išsakyta mintimi, suvokiama, kad mokyklos akcentuoja praktinius gebėjimus bei pačių mokinių žinių įsisavinimą ir tų žinių permąstymą bei vėliau ir pritaikymą pačioje praktikoje. Kitos mokyklos mokytojai išskiria kompetencijų grįstą mokymąsi taip pat per procedūrinės žinias, kaip pavyzdžiui pirmiausiai dėmesio sutelkiant į patį mokytoją, kuris pats numato bei išgryninę pamokos parengtą medžiagą, puikiai pažindamas savo mokinius ir tokia kryptimi numatys, kokias kompetencijas būtina stiprinti atliekant konkrečias užduotis - „Rengiantis pamokai, analizuojant ir parenkant medžiagą mokytojas numatys ir išsigrynins kokių kompetencijų stiprinimui, ugdymui yra skiriamos konkrečios užduotys. Pamokos metu mokytojas skatina (moko) vaiką atlikti užduotis remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių visuma“. Tokiu būdu nusako, kad turimomis žiniomis mokinys įgys ne tik mokėjimų, bet ir pačių įgūdžių visuma. Visai tai sudaro sąlygas kompetencijomis plėtotis. Kita dalis mokytojų šią sąvoką suvokia kaip bendrąsias kompetencijas, jų tiesiog neišskiriant.*

Suvokimą apie kompetencijomis grįstą mokymą dalis mokyklų įvardina, kad svarbus yra personalizuotas ugdymas. Šiomis dienomis šis ugdymas yra vienas svarbiausių šiandieninių iššūkių švietime. Kadangi pereinama nuo standartizuoto ugdymo prie personalizuoto ugdymo, kuris dėmesį skiria individualiam asmeniui pagal jo poreikius ir ypatumus. „Mokomųjų dalykų turinys padeda mokiniams ugdytis kompetencijas, personalizuota mokomoji veikla.. “ Tad kompetencijomis grįstą mokymą mokyklos būtent ir suvokia per personalizuotą ugdymą, kada yra atsižvelgiama į kiekvieno mokinio individualią pažangą. Dar viena dalis mokyklų suvokia kompetencijų grindžiamą mokymą per kontekstinį ugdymą „Bei kontekstinis ugdymas skatina mokinių savarankiškumą bei augina kritinį mąstymą. Kompetencijomis grįstas mokymas“.

3.4. Diskusija

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas ir uždaviniai buvo keliami ir formuluojami, siekiant išsiaiškinti mokytojų lyderystės raišką įgyvendinant bendrųjų programų pokyčius. Lietuvoje ir užsienyje atliktų tyrimų, susijusių su mokytojų lyderystės tema nagrinėta nemažai, tačiau šis tyrimas yra naujas - atliktas naudojantis Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) organizuoto Mokyklų pasirengimo diegti atnaujintas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas veiklos tyrimo gautais rezultatais. Tyrime dalyvavo 30 šalies mokyklų, kuriose buvo analizuojama patirtis diegti kompetencijomis grįstą atnaujintą ugdymo turinį. Šios mokyklos su tyrėjų pagalba prisidės prie atnaujinamų bendrųjų programų projektų tobulinimo bei rekomendacijų, kaip sėkmingai diegti atnaujintą turinį. Pasirinkti 3 klausimai, kurie susiję su mokytojų lyderystės raiška bei išskirtos 3 kategorijos: 1. Pamokos planavimas, atsižvelgiant į kompetencijas. 2. Mokytojo veiksmai ir priemonės, padedančios mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus. 3. Sąvokos „Kompetencijomis grįsto mokymo“ suvokimas.

Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad atskirų savivaldybių, mokyklų ir mokytojų motyvacija ir pasirengimas pokyčiams yra skirtingas, todėl projekte suplanuota išanalizuoti, kaip kiekvienas yra pasirengęs įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį, ir suplanuoti būtinas priemones, skirtas sėkmingai pasiruošti įgyvendinti atnaujintas programas. Pagal pasirinktas tyrimui nagrinėti kategorijas, paaiškėjo, kad mokytojai planuodami pamoką atsižvelgia į kompetencijas, kurios yra susijusios pamokos turiniu, t.y. tema, uždaviniais bei pamokos sudominimu. Planuodami sėkmingą pamoką, mokytojai išskiria kūrybiškumo kompetenciją – mokinių gebėjimą savarankiškai atsirinkti, numatyti, pasitaisyti, siekti originalumo ir t.t. Dažniausiai mokytojų planuodami pamoką įvardija dar vis pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, mokėjimas mokytis) kompetenciją.

Analizuojant mokslinę ir metodinę literatūrą nustatyta, kad mokytojų lyderystė sudaro sąlygas puoselėti visos mokyklos sėkmę. Pokyčių valdymas nėra lengvas ir ne visada sėkmingas, tačiau atnaujinamo ugdymo turinio pokyčio įgyvendinimas leis dalyko turiniu auginti mokinio kompetencijas bei užtikrins ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą, remiantis individualia mokinio pažanga ir orientuojantis į mokinio gabumus ir stiprybes. Svarbu, kad kiekvienas švietimo sistemos darbuotojas dalyvautų lyderystės plėtroje. Mokyklos ir švietimo kokybės prielaida – atsakomybių padalijimas, t. y. mokyklos vadovai atsakingi už strateginę lyderystę, o mokytojai lyderiai – už pedagoginę ir ugdymo proceso lyderystę, taip pat organizacinę veiklą. Taip bendram tikslui – geresniems veiklos rezultatams – yra tikslingai ir veiksmingai sujungiami mokytojų ir mokyklos administracijos veikla.

Mokyklų vadovai, turintys stiprią mokytojų lyderių komandą, užtikrina didesnę kūrybinę ir idėjinę organizacijos potencialą, galimybes plėsti veiklą, ryšius, dalyvauti įvairiuose projektuose. Tuo grindžiama mokytojų lyderystės idėja ir jos svarba švietimo kokybei. Mokyklos lyderystė tampa priemone tobulėti kiekvienam to siekiančiam mokytojui, lyderystės procese augančiam kaip asmenybė, darančiam įtaką mokiniams, jų tėvams, kolegoms mokytojams, bendruomenėms, švietimo sistemai.

Visos švietimo sistemos ir kartu mokyklų vadovų užduotis – tinkamai motyvuoti mokytojus. Mokytojų motyvacijos varomosios jėgos: į mokyklos bendruomenę įsiklausantis įstaigos vadovas, veiksmingas administravimas, aiški ir skaidri etatų ir krūvių formavimo politika, kokybišką darbą užtikrinančios sąlygos, mokytojų padėjėjų, ypač dirbant su specialiuųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais, etatų užtikrinimas, galimybė save realizuoti ir tobulintis, geras mikroklimatas, kolegialus veikimas, finansinės paskatos, kompetencijų pripažinimas, padėka už darbą ir pagarba (mokinių, tėvų, kolegų, vadovo).

Taigi, mokytojas lyderis savo įtaką mokykloje gali išnaudoti keleriopai: daryti poveikį mokiniams pamokų metu, siekdamas geresnių mokinių mokymosi ir veiklos rezultatų; paveikti kolegas, siekiančius geresnių mokyklos veiklos rezultatų; darydamas įtaką bendruomenei ir švietimo sistemai.

Remiantis mokslinės ir metodinės literatūros ir atlikto tyrimo rezultatų analizėmis buvo parengtos rekomendacijos savivaldybei (švietimo skyriui), švietimo pagalbos įstaigai (švietimo centrui) bei ugdymo įstaigų vadovams ir mokytojams. Rekomendacijos skirtos skatinti švietimo politikų, ugdymo įstaigų bei mokytojų lyderystę siekiant įveikti švietimo pokyčius, tobulinti švietimo sistemą bei siekti geresnių mokinių mokymosi ir veiklos rezultatų. Švietimo sistemos pertvarkai, orientuojantis į vis globalėjančios ir nuolat besikeičiančios visuomenės keliamus reikalavimus būsimiems savo nariams, reikalinga ne tik politinė valia, bet ir pasiryžę keistis švietimo lyderiai. Daugelio pažangių šalių švietimo politikos formuotojų ir įgyvendintojų veiklos prioritetas – lyderystės švietime stiprinimas, siekiant jos tvarumo. Lyderystės tvarumas turi būti palaikomas įgyvendinant politines priemones visais švietimo sistemos lygmenimis: šalies, savivaldos, mokyklos ir individo (OECD, 2008). Todėl Lietuvos Respublikos teisės aktuose nurodoma, kad švietimo kokybės problematika turi būti nuolat analizuojama ir vertinama valstybiniu lygmeniu, siūlant jos gerinimo strategijas ir metodikas. Mokyklų lyderystės skatinimas – viena iš galimų strategijų. Lyderystė mokyklos vystymuisi ir kokybiškam augimui ypač reikšminga. Mokyklų vadovai, turintys stiprią mokytojų lyderių komandą, užtikrina didesnę kūrybinę ir idėjinę organizacijos potencialą, galimybes plėsti veiklą, ryšius, dalyvauti įvairiuose projektuose. Tuo grindžiama mokytojų lyderystės idėja ir jos svarba švietimo kokybei.

IŠVADOS

Apibendrinus teorinę analizuojamos problemos dalį, galima teigti, kad:

- nuolatinė kaita ugdymo įstaigose – neišvengiama būtinybė. Švietimo sistema nuolat keičiasi/ yra keičiama, kad tinkamai atliktų savo paskirtį – tarnautų visuomenės poreikiams. Viena iš pagrindinių švietimo kaitos sėkmės prielaidų yra visų suinteresuotų pusių dalyvavimas kaitos procese nuo pat pirmųjų kaitos įgyvendinimo etapų, jų motyvacija ir pasirengimas įgyvendinti pokyčius. T.y. svarbu, kad kiekvienas švietimo sistemos darbuotojas dalyvautų lyderystės plėtroje.
- šiuolaikinio mokytojo kaip lyderio veikla, inovatyvumas ir kūrybingumas, mokant savo pavyzdžiu mokinius, kolegas yra svarbus, sudarantis sąlygas motyvuoti visuomenę eiti pažangos keliu. Mokytojas lyderis – savo srities profesionalas, kuriantis palankią mokinių mokymuisi ir savo veiklai aplinką, gebantis panaudoti aplinkos pokyčius, nuolat reflektuojantis, siekiantis tobulėti ir skatinantis kitus tobulintis. Mokytojų lyderystei skleisti turi būti sukurta motyvavimo sistema, apimanti intelektinius ir finansinius išteklius, skirtus konkrečiai organizacijai, atliepiant jos ir kiekvieno mokytojo poreikius. Sėkminga mokytojų lyderystė skatina mokytojus bendradarbiauti, siekiant tobulinti mokymą, gerinti mokinių mokymosi rezultatus ir tobulinti mokyklos veiklą;
- švietimo lyderystė yra tiesiogiai susijusi su švietimo kokybės didinimu – švietimo kokybė didėja, kai švietimo sistemoje įgyvendinama lyderystės idėja. Mokyklos lygmeniu prasmingi kokybės pokyčiai yra glaudžiai susiję su mokyklų vadovų ir mokytojų lyderyste. Lyderystė švietimo procese yra labiau sisteminis bendruomeninis nei individualus procesas, nes įtraukia visų tipų mokyklas ir įvairius valdymo lygmenis, skatina asmeninį ir sisteminių tobulėjimą. Taigi, mokytojų lyderystė yra reiškinys, nuo kurio tiesiogiai priklauso pačios organizacijos veiklos kokybė ir sėkmė, taip pat kiekvieno mokinio mokymosi rezultatai.

Apibendrinus atlikto empirinio tyrimo rezultatus, galima teigti, kad:

- dauguma mokytojų planuodami pamoką atsižvelgia į kompetencijas, kurios yra susijusios pamokos turiniu, t.y. tema, uždaviniais bei pamokos sudominimu. Planuodami sėkmingą pamoką, mokytojai išskiria kūrybiškumo kompetenciją – mokinių gebėjimą savarankiškai atsirinkti, numatyti, pasitaisyti, siekti originalumo ir t.t. Dažniausiai mokytojų planuodami pamoką įvardija dar vis pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, mokėjimas mokytis) kompetenciją;
- dalis mokytojų siekdami padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus sudaro sąlygas tobulėti neformaliajame ugdyme: olimpiadose, konkursuose bei kitose veiklose. Kiti mokytojai pamokoje taiko individualų ugdymą. Šio metodo taikymas padidina mokinių mokymosi motyvaciją, pasitikėjimą ir savigarbą, tai būtina sąlyga kompetencijoms ugdytis. Kai kurių mokytojų orientuojasi į darbą grupėse. Dirbant komandoje ugdomas tarpusavio bendradarbiavimas, kurio metu atrandami nauji, įdomūs ir nestandartiški sprendimai. Tokiu būdu mokantis, mokiniai turi galimybę ugdyti kūrybingumo ir iniciatyvumo kompetenciją, socialinę kompetenciją, pažinimo ir komunikavimo kompetencijas;
- mažesnė dalis tyrime dalyvavusių mokyklų mokytojų sąvoką „kompetencijomis grįstas ugdymas“ dar vis supranta ugdymą per dalykines žinias. Kita dalis - lygina su procedūrinėmis žiniomis. Kai kurie mokytojai šią sąvoką suvokia kaip bendrąsias kompetencijas. Taip pat kompetencijomis grįstą mokymą dalis mokyklų mokytojų sieja su personalizuotu ugdymu. Dar viena dalis tirtų mokyklų mokytojų suvokia „kompetencijomis grįstą mokymą“ per kontekstinį ugdymą;
- atskirų savivaldybių, mokyklų ir mokytojų motyvacija ir pasirengimas pokyčiams yra skirtingas, todėl svarbu išanalizuoti, kaip kiekvienas yra pasirengęs įgyvendinti atnaujintą ugdymo turinį, ir suplanuoti būtinas priemones, skirtas sėkmingai pasiruošti įgyvendinti atnaujintas programas.

REKOMENDACIJOS

SAVIVALDYBEI (ŠVIETIMO SKYRIUI):

- Organizuoti susitikimus su socialiniais partneriais, švietimo centrais, šalies ministerijų ir kitų institucijų atstovais, siekiant bendrąsias programas atnaujinti kuo kokybiškiau, išgirsti visų suinteresuotų pusių nuomones bei pasiūlymus;
- teikti viešąsias konsultacijas mokyklų vadovams bei bendruomenėms;
- koordinuoti ugdymo įstaigų mokyklų veiklą;
- telkti mokyklų vadovus strategiškai ruošti pokyčiams organizuojant ugdymą;
- bendradarbiauti su švietimo pagalbos įstaiga (Švietimo centru), organizuojant mokyklų bendruomenėms, vadovams bei mokytojams kvalifikacijos tobulinimo renginius.

ŠVIETIMO PAGALBOS ĮSTAIGAI (ŠVIETIMO CENTRUI):

- Burti mokytojus naujovių sklaidai ir kolegialiam dalykinių ir profesinių kompetencijų tobulinimui.
- Organizuoti įvairius kvalifikacijos tobulinimo renginius, susitikimus, diskusijas, paskaitas, seminarus UTA temomis.
- Sudaryti sąlygas rajono dalykų mokytojams per metodinius būrelius dalintis su kolegomis gera patirtimi.

UGDYMO ĮSTAIGU VADOVAMS IR MOKYTOJAMS

- Pasirengti iššūkiams, sutelkiant dėmesį į kompetencijų ugdymą per dalyką;
- dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, konsultacijose bei savarankiškai gilintis į ugdymo turinio atnaujinimą ir taikyti „kompetencijomis grįstą ugdymą“ ugdymo procese;
- dalyvauti metodiniuose būreliuose, dalintis patirtimi su kolegomis;
- sudaryti mokytojams sąlygas plėtoti lyderystei;
- skatinti mokytojų lyderystę mokyklos bendruomenėje.

LITERATŪRA

1. Beane A., J. (2013). *A Common Core of a Different Sort: Putting Democracy at the Center of the Curriculum*. *Middle School Journal* 44(3)(2013): 6-14.
2. Behar-Horenstein, S. L. (2000). *Can the Modern View of Curriculum Be Refined by Postmodern Criticism? // Paradigm Debates in Curriculum and Supervision: Modern and Postmodern Perspectives*. Edited by Glanz, J., Behar-Horenstein, S. L. Connecticut – London: Bergen & Garvey, Westport.
3. Berger P. L., Luckmann T. (1999). *Socialinės tikrovės konstravimas*. Žinojimo sociologijos traktatas, Vilnius: Pradai.
4. Bitinas B. (2011). *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*. Studija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
5. Bruzgelevičienė, R. (2014). *Ugdymo paradigma – didaktikos idėjų pamatas // Ugdymo paradigmų iššūkiai didaktikai. Kolektyvinė monografija*. Sudarytoja R. Bruzgelevičienė. Vilnius: Lietuvos Edukologijos universitetas.
6. Casey K., Sturgis C. (2018). *Levers and Logic Models: A Framework to Guide Research and Design of High-Quality Competency-Based Education Systems*. Vienna, VA: iNACOL. Content in this report is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.
7. Duoblienė, L., Bulajeva, T., Stonkuvienė, I. (2008). *Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų naudojimas / naudingumas planuojant ir organizuojant ugdymą mokykloje*. Tyrimo ataskaita. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija.
8. Duoblienė, L. (2009). *Ugdymo turinio formavimo politika: socialinė reprodukcija ir jos įveika // Lietuvos švietimo politikos transformacijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla
9. Doll, W. E., (1993). *A Post-Modern Perspective on Curriculum*. New York: Teachers College Pres.
10. Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). *Critical Discourse Analysis*. In T. A. Van Dijk (Ed.), *Discourse as Social Interaction: Discourse Studies 2 (A Multidisciplinary Introduction)* (pp. 258-284). London: Sage.
11. Gedvilienė G., Laužackas R., Lileikienė T., ir kt. (2008). *Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys (mokomoji knyga mokytojams)*. Vilnius: Lodvila.
12. Henchey, N. (1999). *The new curriculum reform: what does it really mean? // McGill Journal of Education*, Vol. 34 (3).
13. Creswell J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 3rd ed. Thousand Oaks: Sage Publications,

14. Hennink m., Hutter I., Bailey A. (2011). *Qualitative Research Methods*. London: Sage Publications.
15. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
16. Katiliūtė, E. (2008). *Švietimo politika ir jos tyrimo metodologija. Monografija*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
17. Kelly, A. (2004). *The Curriculum Theory and Practice*. London: SAGE Publications, 5 edition
18. King N., Horrocks Ch . (2010) *Interviews in Qualitative Research*. London: Sage Publications.
19. Kliminskas, R. (2009). *Konstruktivistinis požiūris į mokyklos lygmens curriculum realizavimo sąlygas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07S), Kaunas.
20. Laužackas, R. (2008). *Kompetencijomis grindžiamų mokymo / studijų programų kūrimas ir vertinimas*. Kaunas: VDU
21. Lukšienė, M. (2000). *Jungtys*. Sudarytoja R. Bruzgelevičienė. Vilnius: Alma littera, 2 leidimas.
22. Marsh, C. J. (2008). *Key Concepts for Understanding Curriculum*. London - New York: Routledge, 4 edition.
23. Nacionalinė švietimo agentūra. (2020) *Ugdymo turinio kūrimas mokyklos lygmeniu: galimybės ir iššūkiai*. Analizė diskusijoms kuriant ir (arba) atnaujinant ugdymo turinį. Vilnius.
24. Nagrockaitė Š. (2015). *Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo turinio samprata: diskurso analizė*. Vilniaus universitetas.
25. Nedzinskaitė R. (2013). *Mokytojas lyderis – visuomenės varomoji jėga*. Prieiga prie interneto <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Mokytojas-lyderis.pdf>
26. Null, W. (2011). *Curriculum. From Theory to Practice*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
27. Pacheco, A. J. (2013). *Curriculum Studies: What is The Field Today?* // Journal of the American Association for the Advancement of Curriculum Studies, Vol. 8.
28. Patton M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation methods*. 3rd ed. London: Sage Publications.
29. Pinar, W. F., Reynolds, W. M., Slattery, ir kt. (2008). *Understanding curriculum. An Introduction to the study of historical and contemporary curriculum discourses*. Peter Lang International Academic Publishers.
30. Priest N., Rudenstine A., Weisstein E. (2012). *Making Mastery Work. Commissioned by the Nellie Mae Education Foundation. A Close-Up View of Competency Education*
31. Sakadolskienė E. (2020). *Kodėl kompetencijomis grįsta programa? Projektas "Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas"*.

32. Skarbalienė. A. (2015). Mokytojų lyderystė ir jos sąsajos su švietimo kokybe. Prieiga per internetą <https://www.ku.lt/svmf/wp-content/uploads/sites/7/2016/06/Mokytojų%20lyderystė%20ir-jos-sąsajos-su-%20švietimo-kokybe.pdf>
33. Schubert, H. W. (1986). *Curriculum: Perspective, Paradigm, and Possibility*. New York – London: Macmillan Pub. Co.; Collier Macmillan Publishers.
34. Sturgis C., Rath B., Weisstein E., ir kt. (2010). *Clearing The Path: Creating Innovation Space for Serving Over-Age, UnderCredited Students in Competency-Based Pathways*.
35. Šiaučiukienė, L., Visockienė O., Talijūnienė, P. (2006). *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
36. Šiaučiukienė ir kt. (2011). *Didaktikos teorija ir praktika*. KTU leidykla Technologija
37. Šileikytė D. (2021). *Nuo kompetencijų – prie ugdymo turinio*. Prieiga prie interneto <https://www.svietimonaujienos.lt/nuo-kompetenciju-prie-ugdymo-turinio/>
38. Taba, H., 1962. *Curriculum Development. Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
39. Targamadžė, V. (2010). *Alternatyvi bendrojo lavinimo mokykla: mokyklos naratyvo kontūrai*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
40. Tidikis R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos teisės universitetas.
41. Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
42. Vaitekaitis J. (2015). *Ugdymo turinio kaita Lietuvoje: Globalizacijos pasekmės*. Magistro darbas. *galimybės*. Pedagogika.Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Edukologijos katedra.
43. Žygaitienė B., Kepalienė I. (2011). *Role of social educator applying methods of cooperative teaching*. Enkulturation durch sozialen Kompetenzerwerb. Frankfurt am Main,
44. Žukauskienė R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

ŠVIETIMO DOKUMENTAI

1. Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, Redaktorė Nijolė Šorienė, 2019-11-27, Nacionalinė švietimo agentūra.
2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“.
3. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1992.
4. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos vidurinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2011.
5. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas // 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281.
6. Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos 2013–2022 metų nuostatos // 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745.
7. <https://www.emokykla.lt/bendrasis/bendruju-programu-projektai2>
8. Geros mokyklos koncepcija. Prieiga per internetą: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2015/08/GM_koncepcija_11-121-V.V..pdf
9. Įsakymas dėl Geros koncepcijos patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90s>
[n](#)

PRIEDAI

PASTANGŲ MOKYTIS MOKYTI PAGAL ATNAUJINTĄ UGDYMO TURINĮ

VERTINIMAS (3-5 KLAUSIMAI)

ANKETOS

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?

Planuodami pamoką, atsižvelgdami į ugdymo turinį, pasirenkame ir ugdomas kompetencijas.

4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?

Aktyvių ir inovatyvių ugdymo metodų taikymas ugdymo procese; vertinimas ir įsivertinimas; refleksija ir savianalizė; visokeriopa pagalba asmeninei ūgčiai tobulinti, diferencijuojamas ir individualizuojamas mokymo(si) turinys.

5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?

Per kompetencijas einama prie ugdymo turinio. Planuodami ugdymo turinį planuojame ir ugdomas kompetencijas.

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?

1. Bendrosios kompetencijos turi sąveiką su pamokos turiniu. Priklausomai nuo jo pasirenkamos bendrosios kompetencijos. Dažniausiai pamokoje neapsiribojama viena kompetencija.

2. Kūrybiškumo kompetencija, nes ji įgalina identifikuoti kūrybines galimybes, dalintis kūrybinėmis idėjomis, generuoti naujas originalias idėjas, kurti savarankiškai, vertinti kūrybos proceso žingsnius.

3. Socialinę emocinę kompetenciją, nes mokykla turi ruošti gyvenimui visuomenėje, šeimoje, prisiimti atsakomybę už emocinę sveikatą.

4. Pažinimo, kuri ugdo mokinio kritinį mąstymą, gebėjimą spręsti problemas, pasaulio pažinimą.

4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?

1. Pažindamas mokinį (jo polinkius, gebėjimus, interesus), plečia, gilina pamokos turinį, jį pritaiko konkrečiam vaikui, kuria iššūkius mokiniams, skiria individualias užduotis, įtraukia į projektus (integracija, visuminis vaizdas kuriamas), konkursus, olimpiadas, išplečia mokymąsi “už pamokos ribų” skatindamas bendradarbiavimo ir lyderystės raišką.

2. Pamokose taikydamas naujausius aktyvaus mokymo (-si) metodus, kurie atitinka mokinių galimybes ir skatina jų motyvaciją, pažinimą ir įsitraukimą į ugdymo procesą.

3. Mokytojas pats augdamas, tobulėdamas, savo pavyzdžiu skatindamas domėtis, veikti.

5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?

1. Kompetencijomis grįstas ugdymas tai ne tik žinių įsisavinimas, bet ir jų apmąstymas ir išbandymas praktikoje - tai įgūdžių ir gebėjimų ugdymas, remiantis žiniomis.

2. Kompetencijomis grįstas ugdymas- daugiafunkcinis žinių, gebėjimų ir nuostatų derinimas, kuris reikalingas visiems asmenims, kad jie galėtų tapti aktyviais visuomenės nariais gebančiais priimti pokyčius, spręsti problemas ir sėkmingai kurti savo karjeros kelią.

3. Tai integracinis ugdymas, kurio metu įgyjami praktinio pritaikymo įgūdžiai. Mokytojas turi galimybę išeiti už programos, vadovėlio rėmų, mokytojas – ne vykdytojas, bet kūrėjas ir sprendimų priėmėjas.

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?

Priklausomai nuo dalyko ir pamokos turinio: SESG, komunikavimo, pažinimo, kultūrinė, pilietiškumo, kūrybiškumo. Labai svarbu atsižvelgti į SESG kompetenciją planuojant kiekvieną pamoką, nes kiekvienas vaikas „atsineša” į pamoką savo turimas emocijas, (ne)gebėjimą jas valdyti, savo emocinį ir socialinį sąmoningumą ir t.t. Tad pažindami savo mokinius, galime atitinkamai planuoti. Kiekviename dalyke yra svarbi pažinimo kompetencija, ypač mokėjimas mokytis. Labai svarbu mokiniui parodyti, paaiškinti, kaip atlikti vieną ar kitą užduotį, kokias technikas naudoti, į ką atkreipti dėmesį, kad efektyviau išmokytų / parašytų tam tikrus dalykus.

Vėlgi, pažindami savo mokinius, galime pamoką organizuoti taip, kad stiprėtų jų kritinis mąstymo, problemų sprendimo sritis. Planuodami sėkmingą pamoką, mokytojai turi visada galvoti ir apie kūrybiškumo kompetenciją - apie mokinių gebėjimą savarankiškai atsirinkti, numatyti, pasitaisyti, siekti originalumo ir t.t.

<p>Kas dėl kultūrinės kompetencijos, ji yra labai svarbi mokantis gimtosios ir užsienio kalbų, veiklose su auklėjamąja klase. Visgi šiuolaikinis mokytojas turi būti pasiruošęs atsakyti į mokinių klausimus, susijusius su kultūriniais dalykais bet kurioje pamokoje. Atsižvelgti į komunikavimo ir pilietiškumo kompetencijas turėtų būti svarbu kiekvienam dalyke – pradedant mokinių skirstymu į grupes, skiriant projektinius darbus ir t.t.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <p>Diegiamie „Mąstymo mokyklos“ elementus: mąstymo žemėlapius, kurių tikslas pakeisti dėmesio centrą nuo ko mokome į kaip mokome, probleminių klausimų kėlimą, kritinį mąstymą (ugdo gebėjimą vertinti ir interpretuoti sukaupią informaciją, daryti išvadas), ir kt.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <p>Žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma grįstas mokymas</p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p><i>Priklausomai nuo dalyko specifikos ir iškeltų uždavinių pamokos turinys apima įvairių/skirtingų kompetencijų ugdymą.</i></p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <p><i>Mokiniams sudaromos galimybės aktyviai ugdytis individualiai ir(ar) įvairaus dydžio grupėmis praktinei (problemų sprendimo), eksperimentinei (veiklos, skirtos praktinių gebėjimų tobulinimui), teorinei ir kitai veiklai: jų pomėgius atitinkančios neformaliojo švietimo programos, akademiniai gebėjimus ir kūrybiškumą ugdančios veiklos (olimpiados, konkursai, tarpdalykiniai projektai, konferencijos, parodos, varžybos, edukacinės programos, susitikimai su mokslo, politikos, meno, verslo ir atskirų specialybių atstovais ir kt.). Šios veiklos ugdo mokinių bendrąsias ir dalykines kompetencijas, praturtina, išplėtoja žinias bei įgūdžius.</i></p> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <p><i>Kompetencijomis grįstas mokymas – žinių, gebėjimų ir įgūdžių dermė ugdymo procese. Mokomųjų dalykų turinys padeda mokiniams ugdytis kompetencijas, personalizuota mokojoji veikla bei kontekstinis ugdymas skatina mokinių savarankiškumą bei augina kritinį mąstymą.</i></p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p>Atsakydami į šį klausimą atnaujintų BUP diegimo grupės nariai pirmiausia įvardija pažinimo ir komunikavimo kompetencijas - į jas atsižvelgia planuodami kiekvieną pamoką.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <p>Turėdami tikslą padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus gimnazijos mokytojai pabrėžia siekiantys užtikrinti mokymuisi palankų mikroklimatą klasėje, naudojantys aktyvinančias veiklas, derinantys skirtingus darbo būdus: individualų, poromis ir grupėmis, pritaikantys erdves ar ieškantys galimybių ugdyti už gimnazijos ribų, skatinantys remtis patirtimi, spręsti problemas ir reflektuoti.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <p>Kompetencijomis grįstas mokymas yra toks, kuriuo siekiama, kad ugdytinis įgytų mokymo(si) kaip vertybės suvokimą ir būtų įgalintas veikti ateities pasaulyje.</p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p>Tai priklauso nuo pamokos turinio, mokinių patirties (pažintinės, socialinės, kultūrinės) ir gebėjimų, mokyklos konteksto (dvikalbė mokykla, profesinio mokymo centras).</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <p>Sudaro sąlygas mokiniui atrasti žinias ir gebėjimus per aplinką, tyrimus, turimas patirtis, kuriant kartu su kitais, ieškant atsakymų į kylančius klausimus.</p> <p>Parenka ir pritaiko mokymosi veiklas ir užduotis (apverstos pamokos metodas).</p> <p>Skatina savarankiškumą, dalyvavimą konkursuose, projektuose, dalykinėse olimpiadose.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <p>Mokymas, kuomet mokinys įgyja ne tik žinių, bet geba jas pritaikyti gyvenime, formuojasi platesnė pasaulėžiūra ir aiškesnis gyvenimo modelis.</p> <p>Kyla klausimas, kaip mokiniui suprantamai paaiškinti, kokios kompetencijos (jų dalys) bus ugdomos pamokoje, ko jis išmoks ir kaip parodys savo pasiekimus.)</p> <p>Kuomet egzaminuose bus vertinamos ne tik dalykinės žinios, bet ir kompetencijos, mokykloje mes dirbsime visai kitaip!</p>

<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką? Į visas, tik skirtinguose dalykuose skiriasi eiliškumas pagal svarbą.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus? Mokytojas skatina mokinius kelti sau iššūkius, kurti užduotis, ieškoti sprendimo būdų, daryti išvadas ir apibendrinimus, sieti ir taikyti įgytas žinias ir gebėjimus realaus gyvenimo situacijose.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“? Mokymasis ir išmokimas, kuris atsako į esminius klausimus – KAM TO REIKIA? KUR TAI PANAUDOSIU, PRITAIKYSIU?</p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <ul style="list-style-type: none">• Mokėjimo mokytis kompetencija• Komunikavimo <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none">• Turinys, metodai ir būdai taikomi kiekvienam mokiniui• Nuolatinis reflektavimas ir sąmoningas mąstymas apie tai, kas vyksta <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <ul style="list-style-type: none">• Per kompetencijas einama prie ugdymo turinio
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Dažniausiai atsižvelgiame į šias kompetencijas:</i>• <i>Socialinę emociją ir sveikatos</i>• <i>Komunikavimo</i>• <i>Kūrybiškumo</i>• <i>Pilietiškumo</i>• <i>Pažinimo</i>• <i>Skaitmeninę</i> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Diferencijuotos užduotys</i>• <i>Skatinimas dalyvauti projektuose, konkursuose, olimpiadose, patyriminėse veiklose</i>• <i>Mokiniai moko mokinius</i>• <i>Dalykiniai projektai</i>• <i>Individualūs pokalbiai su mokiniais</i> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Visapusiškas ugdymas, mokymasis gyvenimui, asmeninis tobulėjimas.</i>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p><i>Į kompetencijų svarbą žmogaus ūgčiai turime holistinį požiūrį, tačiau, jeigu kai kurios iš kompetencijų palankiausiai išryškėja konkrečiuose dalykuose (pvz. pilietiškumo – lietuvių klb., istorijos, pilietinio ugd., etikos), tai kiekvienoje pamokoje ypač dažnai ir įvairiais būdais / kelis sykius reiškiasi šios dvi – į jas atsižvelgiame visų pirma:</i></p> <ul style="list-style-type: none">➤ <i>Pažinimo kompetencija.</i>➤ <i>Socialinė, emocijinė ir sveikos gyvensenos kompetencija.</i> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none">➤ <i>Individualios pažangos stebėjimas, pvz. savianalizės aplankai, dienraščiai, refleksija, įsivertinimas ir klaidų analizė.</i>➤ <i>Dalyvavimas konkursuose, olimpiadose, projektuose, tiriamoji veikla, patyriminė veikla, probleminis mokymas.</i> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <ul style="list-style-type: none">➤ <i>Prioritetas ne konkretaus dalyko žinios, o augančio žmogaus įgyjami gebėjimai ir įgūdžiai.</i>➤ <i>Dalykinės žinios padeda skirtingais būdais formuoti konkrečias kompetencijas.</i>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <ul style="list-style-type: none">• Į visas bendrąsias kompetencijas, kurios siejasi su konkrečia tema ir pamokos turiniu (neapsiribojant tik viena kompetencija).

<p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none">• Tinkamas pastoliavimas pamokoje. <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <ul style="list-style-type: none">• Suprasti sunku, kol neturime instrumentų kaip vertinti kompetencijas ir koks bus žinių, gebėjimų ar kompetencijų santykis?
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p>Mūsų mokykloje akcentuojama mokėjimo mokytis ir pažinimo kompetencijos, bet atsižvelgiant į pamokos turinį ugdomos ir kitos.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none">• Skiriamos įvairios užduotys, skatinančios aukštesniųjų mąstymo gebėjimų augimą.• Skatinamas asmeninės pažangos įšivertinimas. <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <p>Kompetencijomis grįstas mokymas – tai gebėjimų, nuostatų ir įgūdžių, kurie gali būti pritaikomi įvairiose gyvenimo srityse, ugdymas.</p>
<p>Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p>Šiuo metu ryškesni akcentai pažinimo, komunikavimo, IKT ir kūrybiškumo kompetencijoms.</p> <p>Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none">• Individualūs dvišaliai/ trišaliai pokalbiai su mokiniais aptariant ir išsikeliant siekius.• Mokinių individualūs (pusmečio) projektiniai darbai įgyvendinant Kūrybinio mąstymo ir inžinerinės kompetencijos ugdymo programą.• Konsultacijos ir pagalba mokantis.• Mokinių motyvacijos stiprinimas, gabumų plėtojimas ir pritaikymas įvairaus pobūdžio dalykiniuose ar meniniuose konkursuose <p>Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <p>Rengiantis pamokai, analizuojant ir parenkant medžiagą mokytojas numatys ir išsigrūnins kokių kompetencijų stiprinimui, ugdymui yra skiriamos konkrečios užduotys. Pamokos metu mokytojas skatina (moko) vaiką atlikti užduotis remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių visuma.</p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p>Į bendrąsias kompetencijas:</p> <p>Mokėjimo mokytis: savarankiškas, už savo mokymąsi atsakingas žmogus, kuris geba kelti ir pasiekti mokymosi tikslus, suvokti mokymosi visą gyvenimą svarbą.</p> <p>Komunikavimo: mokantis bendrauti, gebantis keistis informacija žmogus, valdantis žodinius ir nežodinius (ženklių, kūno kalbos, garsų ir kt.) informacijos perteikimo, gavimo ir supratimo būdus.</p> <p>Pažinimo: smalsus žmogus, kuriam rūpi patirti pažinimo džiaugsmą, perprasti naujus dalykus.</p> <p>Socialinė: sąmoningas, atsakingas ir aktyvus bendruomenės narys, gerbiantis kitus asmenis, mokantis tinkamai su jais bendrauti ir bendradarbiauti. Inicijatyvumo ir kūrybingumo: žmogus, pasitikintis savo kūrybinėmis galiomis, gebantis naujai pritaikyti turimą informaciją, kelti naujų idėjų ir jas realizuoti.</p> <p>Asmeninė: orus, savimi pasitikintis, sąžiningas ir atsakingas žmogus, nebijantis susidurti su sunkumais, mokantis juos įveikti, vertinti save ir savo poelgius.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <p>Aukštesnius mokymosi gebėjimus ugdyti padeda: aktyvių ir inovatyvių ugdymo metodų taikymas ugdymo procese; vertinimas ir įšivertinimas; refleksija ir savianalizė; visokeriopa pagalba asmeninei ugdymui tobulinti.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <p>Kompetencijomis grįstas mokymas yra integracinio ugdymo pagrindas, kuomet siekiame ugdyti besimokantįjį, atsižvelgiant į jo turimas kompetencijas. Ugdymo procese integruojame kelis mokomuosius dalykus.</p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <p>Pamokoje svarbios tiek bendrosios, tiek dalykinės kompetencijos, tačiau daugiausia dėmesio skiriama komunikavimo, kūrybiškumo, socialinei, emocinei ir sveikos gyvensenos kompetencijoms. Nepriklausomai nuo to, kuri bendroji kompetencija (ar kelios iš jų) ugdomos pamokoje, visoms joms pasireikšti būtinos dalykinės kompetencijos.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p>

Mokytojas integruoja savo mokomąjį dalyką su kitais mokomaisiais dalykais arba neformaliojo švietimo veiklomis, individualizuoja ir diferencijuoja pamokos medžiagą/užduotis, skatina mokinius dalyvauti mokyklos ir „užmokyklinėse“ veiklose.

5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?

Tai mokymas(is), kurio metu ugdomos mokinio bendrosios kompetencijos per dalykinį turinį. Kompetencijos – ugdymo(si) pagrindas, o dalyko turinys – priemonė kompetencijoms ugdyti.

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?

- 3.1. Pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo, skaitmeninę.
- 3.2. Komunikavimo ir socialinę.
- 3.3. Kūrybiškumo, pažinimo, SESG.
- 3.4. Mokėjimo mokytis, asmeninę ir dalykines.

4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?

- 4.1. Taikant įvairiapusių ugdymosi metodus, tikslingai ugdant kompetencijas, skatinant kritinį mąstymą.
- 4.2. Gabesnių mokinių pagalba silpniau besimokantiems mokiniams, užduočių diferencijavimas
- 4.3. Įtraukti mokinius į projektinę veiklą. Diferencijuoti, individualizuoti užduotis.
- 4.4. Komunikacija, grįžtamasis ryšys – kaip priemonės išsiaiškinti mokinių poreikius ir padėti siekti pažangos..

5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?

- 5.1. Ugdyti besimokantįjį mokinį, sprendžiantį gyvenimo keliamas problemas, turintį tvirtą savivertę ir savivoką, gebantį įsivertinti.
- 5.2. Kartu su dalyko mokymu įtraukiamas ir kreipiamas ypatingas dėmesys į bendrųjų kompetencijų ugdymą. Mokinys ugdomas kaip visapusiška, sociali asmenybė, gebanti gyventi pilnavertį gyvenimą.
- 5.3. Mokymasis, grįstas žiniomis, mokėjimu, įgūdžiais, skatinantis ne žinių atkartojimą, o jų praktinį taikymą.
- 5.4. Mokymasis, orientuotas į besimokantįjį, visapusišką asmenybės ugdymą.

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?

Priklausomai nuo dalyko specifikos ir iškeltų pamokos uždavinių pamokose ugdomose visas/skirtingas kompetencijas.

4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?

Mokiniams sudaromos galimybės individualiam, personalizuotam, grupiniam darbui; patyriminei, eksperimentinei ir kitai veiklai. Ugdymo procese taikomos savivaldaus mokymosi strategijos, reiškinio tyrinėjimu/fenomenu grįstas mokymas.

5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?

Kompetencijomis grįstas mokymas - tai įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų dermė ugdymo procese.

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?

Į kūrybiškumo, komunikavimo, pažinimo, pilietinę ir skaitmeninę kompetencijas

4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?

Skatinimas dalyvauti olimpiadose ir konkursuose ir mokinių individualus konsultavimas. Skatinimas dalyvauti neformaliojo ugdymo veiklose. Pagalba mokiniams įgyvendinti jų sukurtas iniciatyvas.

5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?

Visuminis žmogaus ugdymas. Dalyko ugdymas per visas kompetencijas.

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką? Pirmiausiai atsižvelgiame į pažinimo, kūrybiškumo, bendravimo ir bendradarbiavimo tobulinimą kompetencijas.

4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus? Mokytojas padeda mokiniui išsikelti tikslą, racionaliai įsivertinti savo žinias ir gebėjimus, nusimatyti būdus, kaip tam tikrus kriterijus/ kompetencijas tobulins. Per konsultacijas, individualiai pamokoje, įvertintų rašto darbų komentaruose mokiniui papildomai padeda išsiaiškinti ir suprasti dalykus, kurie sunkiau sekasi ir yra tobulintini.

5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“? Kompetencijomis grįstas mokymas – galimybė pačiam mokiniui išsikelti ugdymosi tikslą, tobulinti arba įgyti įgūdžius, vertybines nuostatas, kad pasiektų individualią pažangą, atitinkančią jo poreikius ir galimybes.

<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką? Mūsų mokykloje akcentuojama mokėjimo mokytis ir pažinimo kompetencijos, bet atsižvelgiant į pamokos turinį ugdomos ir kitos.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiriamos įvairios užduotys, skatinančios aukštesniųjų mąstymo gebėjimų augimą. • Skatinamas asmeninės pažangos įsivertinimas. <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“? Kompetencijomis grįstas mokymas – tai gebėjimų, nuostatų ir įgūdžių, kurie gali būti pritaikomi įvairiose gyvenimo srityse, ugdymas.</p>
<p>3.Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pažintinė • Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija • Komunikavimo <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Užduočių diferencijavimas, individualizavimas. Savivaldaus mokymosi strategijų taikymas. Konkursai, projektai. <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įgytų žinių taikymas realiame gyvenime, praktinėse situacijose.
<p>3.Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viskas priklauso nuo dėstomos pamokos temos, pvz., mokėjimo mokytis, pažinimo ir komunikacijos, kūrybiškumo. Vyrauja kompetencijų kompleksiskumas. <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus? • Konsultacijos, užduočių diferencijavimas ir individualizavimas, skatinama dalyvauti konkursuose, olimpiadose, projektuose. Netradicinių pamokų organizavimas, bendradarbiavimas su kitomis ugdymo įstaigomis.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoka „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svarbu įgyti esminių kompetencijų (mokėjimo mokytis, pažinimo, komunikavimo, socialinė, iniciatyvumo ir kūrybiškumo, asmeninė, kultūrinė) tam, kad mokinys galėtų sėkmingai dalyvauti visuomenės gyvenime, teisingai pasitrinkti profesinį kelią, būti pilietišku, socialiai aktyviu.
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Dalykines. ○ Komunikavimo. ○ Pažinimo. ○ Kūrybiškumo. ○ Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. ○ Skaitmeninė. <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Gerai pažinti mokinius, jų mokymosi stilių. ○ Pagal galimybes diferencijuoti mokomąją medžiagą, mokymosi būdus ir t. t. ○ Taikyti probleminį mokymą. ○ Skatinti savivaldumą mokantis. ○ Puoselėti mokinių ir mokytojų tarpusavio santykius. <p>5. Kaip suprantate sąvoką „kompetencijomis grįstas mokymas“?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ką ir kodėl mes mokome / mokomės. ○ Kaip gali / galiu perkelti įvairiuose dalykuose įgytą patirtį, žinias ir įgūdžius į kitus mokomuosius dalykus. ○ Ugdome besimokantįjį, o ne dalyko žinovą.
<p>1. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką? Į pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo, skaitmeninę, emocinę;</p> <p>2. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus? 2.1. Papildomos konsultacijos gabiems mokiniams;</p>

<p>2.2. Projektinių veiklų organizavimas; 2.3. Užduočių individualizavimas;</p> <p>3. Kaip suprantate sąvoką „kompetencijomis grįstas mokymas“? Tai visapusiškas, integruotas, holistinis ugdymas.</p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką? Iki šiol, planuodamas pamoką, mokytojas dažniausiai imdavo ugdymo turinį pagal programą ir planuodavo, kokių kompetencijų reikia jam įsisavinti. Jei mokytojas gerai pažįsta savo mokinius, tai jam nesunku surasti tas kompetencijas, kurias reikia tobulinti, pasitelkiant jau turimas. Labai svarbu buvo tai įvardinti, kad mokiniai norėtų veikti taip, kaip mokytojas suplanavo. Įvairių dalykų mokytojai ugdė mokėjimo mokytis, pažinimo, verslumo, komunikavimo, asmeninę, iniciatyvumo ir kūrybingumo arba socialinę kompetencijas pagal tą ugdymo turinį, kurį reikėjo mokiniams įsisavinti. Dalį šių kompetencijų ugdė klasių auklėtojai per įvairias veiklas, dalis kompetencijų buvo ugdoma per bendras mokyklos veiklas siekiant užsibrėžtų tikslų. Tris metus iš eilės mes bandėme įsivertinti mokėjimo mokytis, komunikavimo ir verslumo kompetencijas.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus? Pamokose taiko motyvaciją skatinančius metodus, kurie įgalina giliau analizuoti medžiagą, tobulinti kritinį mąstymą, analizuoti savo pasiekimus. Pamokose kuriama mokymąsi palaikanti ir skatinanti aplinka. Mokiniam skiriamos papildomos užduotys, skatinančios kūrybingumą ir problemų sprendimą, naudojamas skaitmeninis turinys, ugdomas savarankiškumas, organizuojamos veiklos netradicinėse edukacinėse aplinkose. Skiriamos konsultacijos, kurių metu mokiniai atlieka sudėtingesnes užduotis, ruošiasi konkursams, olimpiadoms. Skatinama savitarpio pagalba pamokoje ir po pamokų. Leidžiama paaiškinti pamoką visai klasei, jei mokinys prisiima atsakomybę.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoką „kompetencijomis grįstas mokymas“? Mokinys turi ugdytis 7 kompetencijas pagal savo galimybes. Planuojant pamoką, pirmiausia reikės numatyti, kokias kompetencijas ir kokių lygmeniu ugdytume ir tam pritaikysime ugdymo(si) turinį. Svarbu paruošti jauną žmogų gyvenimui, kad būtų sumažinta atskirtis.</p>
<p>3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką? Bendrosios kompetencijos turi sąveiką su pamokos turiniu. Priklausomai nuo jo pasirenkamos bendrosios kompetencijos. dažniausiai pamokoje neapsiribojama viena kompetencija. Dažniausiai pamokoje atsižvelgiame į kelias kompetencijas – socialinę, komunikavimo, pažinimo.</p> <p>4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus? Mokytojas diferencijuoja - individualizuoja veiklas ir užduotis. Skatinamas savarankiškumas, kritinis mąstymas, organizuojamos neformaliojo švietimo veiklos, dalyvaujama konkursuose, projektuose. Ugdymo procesą praturtina kviestiniai lektoriai, susitikimai su profesionalais, kūrėjais. Mūsų mokykloje daugiau dirbama su ugdymo turinio diferencijavimu ir individualizavimu, skatinama ugdyti kritinį mąstymą. Tik dalis neformaliojo švietimo veiklų orientuota į kompetencijų ugdymą, daugiau išplėtotą kūrybiškumo kompetencija.</p> <p>5. Kaip suprantate sąvoką „kompetencijomis grįstas mokymas“? Sąvoka kelia klausimų kaip kompetencijomis grįstą mokymą vertinsime. Ar turime instrumentą kaip vertinti kompetencijas? Kas nusvers žinios ir gebėjimai ar kompetencijos? Kaip surasti tobulą santykį tarp dalyko žinių ir bendrųjų kompetencijų. Kritinis mąstymas susietas su aktyviais ugdymo metodais, nukreiptais į savarankiškumo, pažinimo, kūrybiškumo skatinimą.</p>
<p>1. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką? Planuodami pamokas mokytojai atsižvelgia į visas kompetencijas. Per pamokas ugdomos komunikavimo, pažinimo, mokėjimo mokytis, socialinė, kūrybiškumo, skaitmeninė ir asmeninės kompetencijos.</p> <p>2. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus? Mokytojas individualizuoja ir diferencijavimą mokinių ugdymo procesą, įgyvendina projektinę veiklą, organizuoja netradicinį/patyriminį mokinių ugdymą netradicinėse erdvėse, ruošia mokinius dalyvauti</p>

įvairiose olimpiadose, konkursuose. Įgyvendina gabių mokinių skatinio programą, organizuoja konsultacijas.

3. Kaip suprantate sąvoką „kompetencijomis grįstas mokymas“?

Ugdymo procese svarbu ne tik vertinti mokinio dalykinės žinias, bet ir atsižvelgti į besimokančiojo kompetencijas, gebėjimus, vertybes ir kt. Ugdomas ne tam tikros srities žinovas, o asmenybė, turinti atitinkamus gebėjimus bei įgūdžius. Dėl to kompetencijomis grįstas mokymasis – tai ugdymo procesas, leidžiantis mokiniui pačiam daugiau bandyti, mėginti, pažinti, atrasti, išmokti ir pagal savo galimybes bei turimas kompetencijas praktiškai taikyti išmokus/išsiugdytus gebėjimus ar įgūdžius.

3. Į kokias kompetencijas Jūs atsižvelgiate, planuodami pamoką?

§ Priklauso nuo pamokos temos, keliamų uždavinių pamokoje.

§ Kompetencijos turi sąveiką su pamokos turiniu.

4. Kokių veiksmų ir priemonių mokytojas imasi siekdamas padėti mokiniams išsiugdyti aukštesnius mokymosi gebėjimus?

§ Siekiama prasmingos integracijos, mokymosi patirčių tarpdiscipliniškumo. Mokyklos ugdymo programų turinys integruojamas taikant įvairius modelius: asmenybės ir sociokultūrinę, dalyko vidinę ar tarpdalykinę integraciją, prioritetinių ugdymo(si) siekių (sveikos gyvensenos, saugos, verslumo, karjeros ugdymo ir pan.).

§ Kiekvienam mokiniui sudaroma galimybė patirti įvairius mokymosi būdus ir formas, išbandyti įvairių rūšių užduotis ir kuo įvairesnes veiklas įvairiuose kontekstuose (mokykloje, bibliotekoje, gamtoje ir kt.). Derinamas individualus, partneriškas, grupinis, visos klasės ir tinklinis mokymasis.

5. Kaip suprantate sąvoką „kompetencijomis grįstas mokymas“?

§ Nauji gebėjimai įgyjami įsisavinant mokymo programą savo tempu, gilumu ir pan. Tai mokymas, kuris grindžiamas rezultatais. Mokymas orientuotas į kompetencijų ugdymą.